Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):	Voltaire, François Marie Arouet de.; alle af Voltaire ; [overs. af Jens Schelderup Sneedorf].
Titel | Title:	Oversettelser af Zadig, en østlig Historie; og af nogle andre smaae Stykker, om de Uleiligheder, som følge med Videnskaber; om Stilen; om Frihed til at skrive; om det gode som man kunde giøre og ikke giør; om Titler, og om Ære
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Sorøe : Jonas Lindgren, 1759
Fysiske størrelse | Physical extent:	[8], 184 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

58,-361.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 58 8°
1 1 58 0 8 13340 2

+REX

BIBLIOTHECA REGIA HAFN.

Luxedorph...

Oversettelser
Af
Zadig,
en østlig Historie;
Og af
nogle andre smaae Stykker,
Om de Uleiligheder som følge med Videnskaber; Om Stilen; Om Frihed til at skrive; Om det gode som man kunde giøre og ikke giør; Om Titler, Og om Ære.
Alle
af Herr Voltaire.

Sorøe, 1759.
Trykt hos Jonas Lindgren, det Ridderl. Acad. Bogtrykker.

BIBLIOTHECA REGIA

Fortale.

Oversættelser af Skrifter, som er behagelige at læse, og som i de meest slebne Sprog passere for Mester-Stykker, er uden Tvil det beste Middel til at danne Stilen og Smagen i andre Sprog. Saaledes er det Latinske dannet efter det Gredske, og det Franske efter dem begge. Mester-Stykker, som har vundet almindeligt Bifald gjøre ikke alene den Nytte, at de tiene andre til Modeler, men de hielpe og meget til at overvinde de forudfattede Meninger, som hindre Stilens og Smagens Forbedring. Den ægte Smag maa i alle Sprog til en Tid have været Nye, og det Nye finder altid Modsigelser, dersom det ikke bestyr-

kes ved en Myndighed. Boileau vilde i Mangel af den Høiagtelse som man havde for en Horaz og en Juvenal, haft ont ved at faae de Franske til at tro, at Chapelains Stil ikke var den beste.

Alle Forbedringer har Grader; Et Sprog maa have vundet det naturlige, og ædle i Prose, førend det kan naae det høie i Poesien; Man maa have gode Oversættelser førend man kan vente fuldkomne Originaler, og naar Stilen og Smagen ved de første er dannede, er de sidste ikke saa vanskelige at faae.

Voltaire og Montesquieu er uden Tvil de beste Skribentere i Prose, som Frankerige har og følgelig de beste i hele Europa. Jeg taler ikke her uden om Stilen, og jeg betragter den sidste alene som Forfattere af de Persiske Breve og af Betragtningerne over den Romer-

ske

ske Stat; Thi som Lovgivere, tilstaaer jeg at han paa de fleste Steder er for høi til at være en almindelig Model. De fleste Nationers Bifald og Høiagtelse har givet dem begge saa stor Myndighed i den lærde, eller maaskee rettere, i den vittige Verden, at det var lige saa uforsvendent at indlade sig i en Ord-Krig, for at bevise deres Ret til at være Modeler, som om man vilde paatage sig at forsvare Plinius og Tacitus mod vore Tiders Perraulter, om der ellers i saa oplyst en Alder kan være saadanne til. Det naturlige, men tillige ædle, mandige, og tankerige Sprog, som vi nu i saa mange Hundrede Aar har æret i disse Alderdommens Mynstre, er det ikke det samme som vore Tiders Kiendere elske i de ny, og som nogle smaa krybende Forfattere behage at kalde unaturligt, mørkt og uforstaaeligt?

Jeg behøver derfor ikke at undskylde mit Val, men jeg behøvede vel at undskylde min Dristighed. Begyndere i Mahler-Kunsten driste sig og til at tage Copier af de fuldkomneste Mynstre for at danne sig efter deres Smag; De opnaae dem ikke strax, men komme dem nærmere, jo mere de søge at efterligne dem. De som komme efter mig, naar vores Sprog bliver mere bestemt, mere ordrigt og mere dyrket, vil endnu giøre det bedre.

Da jeg havde fuldendt Oversættelsen af Zadig, fik jeg at vide at den tilforn var oversadt af en af mine Landsmænd, (*) hvis tilige Død jeg endnu beklager baade for Videnskabers og for Sprogets Skyld; Han forenede i en meget ung Alder saa megen Vittighed, Veltalenhed, Videnskab og Lærdom, at man havde Aarsag til at haabe at han til Sprogets Ære vilde opnaae de Modeler som han efterligne-

de.

(*) Sl. Hr. Eilschov.

de. Jeg kan ikke efterlade at strøe disse faa Blomster paa hans Grav; Thi de godes Tal er ikke saa stort at de saa hastig skulle forglemmes, og da Udødelighed var den eneste Belønning han fik, er det billigt at han nyder den endog her iblant os.

Jeg har sammenlignet begge Oversættelser og fundet saa megen Forskiel at jeg har tilladt den at trykkes; Man har i Frankerige mere end en Oversættelse af Alderdommens Mynstre. Saadanne Forandringer tiene og til at dyrke et Sprog; Jeg har lagt nogle smaa Stykker til af samme Franske Forfattere, hvor af jeg troede at Indholdet ikke alene kunde behage men og opbygge mine Lands-Mænd; Thi Verden er overalt sig selv liig.

Denne Samling kan tillige med Babues Syn og Memnon udgiøre et lidet Bind til et Forsøg, hvorvit Hr. Voltaires

taires Stil lader sig indklæde i det Danske; Jeg har skrevet disse Stykker paa en Tid, da Pressen stod stille af Mangel paa Arbeide, og jeg har for vigtigere Forretningers Skyld ikke kundet anvende al den Flid derpaa som Originalen fortiente; Dersom de er gode nok til at give dem som ellers læse Tusende og en Nat, Smag paa bedre Skrifter, vil jeg gierne anvende flere af de faa Øieblik som jeg har tilovers, paa saadanne smaa Arbeider, hvorved jeg kan forbedre baade mine Læseres og min egen Smag.

Til=

Tilegnelses Brev
til
Sultaninden Hera
ved Sadi.

Den 18 i Maaneden Schewal, Aar 837
af Hegiren.

Dinenes Glands, Hierternes Qual, Vittigheds Straale, jeg kysser ikke Støvet af Eders Fødder, fordi I gaae sielden, og fordi I gaae ikke uden paa de kostbareste Tepper og Roser; Jeg overleverer Eder Oversættelsen af en

Bog som er skreven af en gammel vis Mand, der havde den Lykke at han havde intet at bestille, og derfor fornøiede sig med at skrive Historien af Zadig; et Skrift som siger meer end det synes at sige. Jeg beder at I vil læse det og domme derom; Thi endskiønt I er i Eders Livs Foraar, endskiønt alle Fornøielser søge til Eder, endskiønt I er smuk og forene Vittighed med Skiønhed, endskiønt man roser Eder fra Morgen til Aften, og I af alle disse Aarsager var berettiget til at ikke have sund Fornuft engang, har I dog en meget god Skiønsomhed og en meget fiin Smag, og jeg har hørt Eder tale fornuftigere end gamle Dervischer med lange Skieg og spidse Huer; I er beskeden og dog ikke mistænkelig; I er venlig uden at være frygtsom; I er godgiørende med Overlæg, I elsker Eders Venner, og I giør Eder ingen Fiender. I søge ikke at vise Eders Vittighed ved smilde Indfald, som komme af Ondskab; I hverken tale eller giøre Ont, endskiønt I har saa stor Leilighed dertil. Med faa Ord, Eders Sind er ligesaa fuldkommen, som Eders Smukhed. I har endog saa megen

Grund

Grund i Philosophien at jeg har troet at I vilde finde mere Smag end nogen anden i dette Værk som er skrevet af en Viis.

Det blev først skrevet paa gammel Caldaisk, som hverken I eller jeg forstaae: Man satte det over paa Arabisk for at fornøie den berømte Sultan Ulugbeg. Det var just paa den Tid, Araberne og Perserne begynte at skrive Tusend og en Nat, Tusend og en Dag, o. s. v. Ulug læste heller Sadig, men Sultaninderne læste heller Tusend og en ꝛc. Hvorledes kan I, sagde den viise Ulug, finde Smag i saadanne Fabler, som er uden Fornuft, og som ikke betyde noget? Det er just derfor vi holde af dem, svarede Sultaninderne.

Jeg haaber, at I ikke vil tænke som de, og at I vil være den anden Ulug; Jeg formoder endog, at, naar I er kied af de sedvanlige Samtaler i Selskaberne, som ligne meget Tusend og en, undtagen at de er mindre behagelige, jeg da kan finde et beleiligt Øieblik for at tale med Eder om fornuftige

Ting. Dersom I havde været Taleſtris i Alexanders Tid; dersom I havde været Dronning af Saba i Salomons Tid, havde disse Konger selv giort en Reise.

Jeg beder de himmelske Kræfter, at Eders Fornoielser maa være uden Mangel, Eders Smukhed vedvarende, og Eders Lyksalighed uden Ende.

Zadig.

Betænkning om Skriftet.

Jeg underskrevne, som man holder for at være lærd, og for at være vittig, har læst dette Skrift, som jeg har fundet mod min Villie, artigt, fornøieligt, moralsk, philosophisk, og værdigt til at behage endog dem, som har Afskye for Romaner. Jeg har derfor forbudet det og forsikret Hr. Cadi Lesquier at det er et vederstyggeligt Skrift.

Indholdet.

1 Cap. Den Ensiede.
2 = = Ræsen.
3 = = Hunden og Hesten.
4 = = Den Misundelige.
5 = = De Edelmodige.
6 = = Dommene.
7 = = Mistanken.
8 = = Konen som fik Hug.
9 = = Slaveriet.
10 = = Baalet.
11 = = Aftens Maaltidet.
12 = = Sammenkomsterne.
13 = = Røveren.
14 = = Fiskeren.
15 = = Basiliken.
16 = = Fegtningerne.
17 = = Eremiten.
18 = = De mørke Taler.

Za=

Zadig,
En østlig Historie.

I Cap.
Den Ensiede.

I Kong Moabdars Tid var der et ungt Menneske i Babylon, som hed Zadig, han besad gode Gaver af Naturen, som blev forbedret ved Opdragelsen. Endskiønt han var rig og ung, vidste han dog at tvinge sine Passioner, han forstillede sig ikke, han

vilde ikke altid have ret, og vidste at see igiennem Fingre med de menneskelige Skrøbeligheder. Man undrede i sær, at en Person der besad saa megen Vittighed, aldrig drev Spot med nogen, og fant ingen Fornøielse i de letsindige, usammenhengende og forvirrede Indfald, de uforskammede Bagtaler, de uvittige Domme, den taabelige Skiemt, og det forfengelige Ord-Gyderie, som man kalte Levemaade i Babylon. Han havde lært af den første Bog i Zoroaster, at Egenkierlighed er som en oppustet Blære, der giver en stærk Vind fra sig, naar man stikker den igiennem. Zadig giorde sig aldrig til af at foragte Fruentimmer, eller af at overvinde dem Han var edelmodig; han frygtede ikke for at forbinde utaknemmelige efter det store Bud af Zoroaster: Naar du spiser, da giv Hundene og at spise, om de end skulde bide dig. Han var saa fornuftig, som man kan være; Thi han søgte Omgang med fornuftige Folk. Han var oplært i de gamle Caldeers Videnskaber, han var ikke ukyndig i de Grunde af Natur-Læren som den Tid var bekiente, og vidste af Metaphysiken alt det som

man

man til alle Tider har forstaaet; det er at sige, meget lidt. Han var uagtet den nye Philosophie som kom op i hans Tid, fuldkommen overbevist om, at der i Aaret er 365 og en halv Dage, og at Solen er midt i Verden. Og naar de fornemmeste Lærde sagde ham med en stolt Mine at han havde urigtige Meninger, og at han var en Fiende af Staten, dersom han sagde at Solen gik om sin egen Axel og at Aaret havde 12 Maaneder, tav han stille uden Vrede eller Fortrydelse.

Zadig, som havde stor Rigdom, og følgelig mange Venner, som havde Sundhed, en behagelig Gestalt, Forstand, Vittighed, et oprigtigt og edelt Hierte, troede at han kunde være lykkelig. Han skulle ægte Semire, som for hendes Smukhed, Fødsel og Lykke var det fornemmeste Partie i Babylon: Han havde en retskaffen og dydig Kierlighed til hende, og hun elskede ham igien meget heftig. Paa en Tid da de ventede snart at opleve det lyksalige Øieblik som skulle forene dem, og da de spadserede tilsammen ved en Port af Babylon, under de Palme-Træer som vare plantede ved

Bred-

Bredden af Euphrat, saae de to Personer komme imod dem, som var bevæbnede med Sabler og Pile. Det var den unge Orcans Drabantere; Han var Fetter af en Minister, og hans Farbroders Tilbedere og Opvartere havde bildt ham ind, at han kunde giøre alt hvad han vilde. Han havde ingen af Zadigs Gaver eller Dyder, men da han dog troede om sig selv at han var meget mere værd, saae han med stor Fortrydelse at en anden blev ham foredraget. Denne Misundelse, som kom alene af hans Forfengelighed, kom ham selv til at troe, at han elskede meget inderlig Semire. Han vilde stiele hende bort. Roverne overfalt hende og i deres Heftighed saarede en Person, hvis Syn kunde have bevæget Tigrene paa Bierget Imaus. Hendes Skrig trengede igiennem Skyerne: Min Allerkiereste, raabte hun, man vil skille mig fra det Dyrebareste jeg har paa Jorden! Hun tænkte ikke mere paa hendes egen Fare, hun tænkte kuns paa sin kiere Zadig, som forsvarede hende med al den Styrke, som Kierlighed og Tapperhed kan give. Endskiont han kuns havde to Slaver til Hielp, jog han dog

Roverne paa Flugten, og bragte Semire hiem som var besvimet og blodig; saasnart hun aabnede sine Øine og saae sin Befriere, sagde hun: Zadig! jeg elskede Eder før som min Brudgom, men nu elsker jeg Eder som den jeg maa takke for Liv og for Ære. Aldrig har noget Hierte været mere rørt og bevæget end Semires. Aldrig har nogen Tunge med mere Liv og Fynd udtrykt de rørende Følelser, som Taknemmelighed for den allerstørste Velgierning, og den Henrykkelse som kommer af en uskyldig Kierlighed opvækker. Hendes Saar var ikke stort, og det blev hastig lægt: Zadig var meget farligere saaret: et Pile-Skud, som han havde faaet nær ved Øiet, havde givet ham et dybt Saar. Semire forlangte ikke andet af Guderne, end at hendes Kiereste snart maatte blive legt. Hendes Øine var Dag og Nat vaade af Taare, og hun ventede med Længsel efter det Øieblik, da Zadig kunde see hende igien: men en Byld, som brød ud i det saarede Øie, forøgede Faren. Man sendte til Memphis for at hendte den store Læge Hermes, som kom med et talrigt Følgeskab. Han besøgte

den

den Syge, og sagde at han maatte miste sit Øie, han sagde endog Dagen og Timen forud, da denne bedrøvelige Hendelse skulle skee. Dersom det havde været det høire Øie, sagde han, kunde jeg have lægt det; Men alle Saar i det venstre Øie er ulægelige. Hele Babylon beklagede Zadigs Skiebne, og undrede over Hermes dybe Indsigt. To Dage efter brød Bylden op af sig selv, og Zadig blev fuldkommen lægt. Hermes skrev en Bog imod ham, hvori han beviste at han burde ikke være bleven lægt. Zadig læste den ikke: men saa snart han var i Stand til at gaae ud, gik han hen at besøge den Person, som han haabede skulle giøre hans Lykke, og for hvis Skyld han alene ønskede at have Øine. Semire havde allerede i 3 Dage været paa Landet. Han fik paa Veien at vide, at dette smukke Fruentimmer havde sagt offentlig, at hun havde en uovervindelig Afsky for Ensiede, og at hun den samme Nat havde giftet sig med Orcan. Ved denne Tidende gik han fra sig selv, hans Sorrig havde nær bragt ham i Graven, han laa længe syg. Men endelig fik hans Fornuft Magt over hans Be-

drø-

drøvelse, og Ugudeligheden af hans Kierestes Opførsel tiente endog til at troste ham.

Efterdi jeg har fundet, sagde han, saa gruelig en Særsindighed hos et Fruentimmer som er opdraget ved Hoffet, vil jeg gifte mig med en af Borger-Standen. Han valte Azora, den fornuftigste og artigste Pige i den hele Bye; han ægtede hende, og de levede en Maaned sammen meget fornøiede i den allerkierligste Forening. Han merkede alene hos hende nogen Letsindighed, og megen Redebonhed til at troe, at de smukkeste unge Mandspersoner havde meest Fornuft og mest Dyd.

2 Cap.

Næsen.

Azora kom engang hiem fra en Spadseregang meget vred og udbrød i heftige Klagemaal; Hvad er der mødt Eder, min Allerkiereste, sagde Zadig, som har kundet sette Eder i saa heftig en Be-

Bevægelse? Ak, sagde Hun, I var bleven ligesaa fortrydelig som jeg, dersom I havde seet det Syn, som jeg har været vidne til. Jeg gik hen at trøste den unge Enke Cosru, som for to Dage siden har ladet oprette en Begravelse for sin unge Brudgom ved den Bek som er ved Enden af denne Eng. Hun har i sin Sorg giort et Løfte til Guderne: at hun vil blive ved denne Grav, saa længe der er Vand i Bækken; Got, sagde Zadig, det er jo en dydig Kone, som har elsket hendes Mand oprigtig! Ak! svarede Azora, dersom I vidste hvad hun bestilte da jeg besøgte hende! Hvad giorde hun da, smukke Azora? Hun ledte Vandet ud af Bækken. Azora udbrød i saa heftige Bebreidelser mod denne unge Enke, og hun Opholt sig saa længe derved, at den Frekhed, hvormed hun hovmodede sig af Dyden, ikke behagede Zadig.

Han havde en Ven, som hed Cador, og som var en af de unge Folk, hos hvilken hans Kone fant mere Fromhed og Fortieneste end hos andre: Han fortroede sig til ham, og forsikrede sig, saa meget

get som han kunde om hans Troskab ved en anselig Forærring. Azora havde været i to Dage hos en af sine Venner paa Landet, og da hun den tredie Dag kom hiem, fortalte Folkene i Huuset hende med Graad at hendes Mand var død hastig den samme Nat, at man ikke havde understaaet sig at bringe hende denne sørgelige Tidende, og at man allerede havde begravet Zadig i hans Familie-Begravelse ved Enden af Haven. Hun græd, reev Haarene af sig, og sørr at hun vilde døe. Om Aftenen forlangte Cador at tale med hende, og de græd begge; to Dage efter græd de mindre og de spiste sammen til Middag. Cador fortrode hende at hans Ven havde overladt ham det meste af sit Gods, og lod hende forstaae at han intet heller ønskede end at kunde deele sin Lykke med hende. Konen græd, hun blev vreed og hun gav sig tilfreds igien, Aftens-Maaltidet varede længere end Middags-Maaltidet, og de talede mere fortrolig sammen. Azora roste den Døde, men hun tilstod tillige at han havde Feil som ikke fantes hos Cador. Midt under Maaltidet klagede Cador over en heftig Milt-Syge;

Konen, som blev bekymret og forlegen, bragte alle de lugtende Vande frem, som hun pleiede at besprenge sig med, for at forsøge, om der ikke var nogle iblant dem som kunde være gode for Milt-Syge; Hun beklagede meget, at den store Hermes ikke var endnu i Babylon; Hun følede endog paa den Side, hvor Cador fant saa stor en Smerte. Er I plaget af den forskrækkelige Sygdom, sagde hun med stor Medlidenhed? Den er tit nær ved at legge mig i Graven, svarede Cador, og der er kuns et Middel som kan hielpe mig, det er at legge paa min Side Næsen af et Menneske, som er død Dagen tilforn: Det er et besynderligt Raad, sagde Azora. Ikke mere besynderligt, sagde han, end de smaae Poser som Herr Arnu (*) bruger mod Slag. Dette Bevis saavelsom den unge Mands store Fortieneſter giorde, at Konen ikke betænkede sig længere. Over alt, sagde hun,

(*) Der var paa den Tid en Babylonier som hed Arnu, som i de offentlige Tidender tilbød sig at læge og forebygge alle slags Slag ved en Pose som blev hengt om Halsen.

hun, naar min Mand gaar over fra denne Verden i den anden paa Broen Tschimavar, skulde da vel Engelen Asrael ikke lade ham passere, fordi hans Næse ikke var saa lang i det andet Liv som i det første? Hun tog derfor en Rage-Kniv, gik til hendes Mands Grav, vædede den med hendes Taare, og tog sig for at skiære Næsen af Zadig, som hun fant udstrakt i Graven. Zadig reiste sig op, forvarede sin Næse med den ene Haand og holt Rage-Kniven tilbage med den anden. Madame, sagde han, tal ikke mere saa meget om den unge Cosru, det Forset at skiere Næsen af mig, kan nok gaae op mod at udtømme en Bæk.

3 Cap.

Hunden og Hesten.

Zadig, erfarede at den første Maaned i Ægtestab er, som der staae skrevet i Zends Bog, en Maaned af Honning, og den anden en Maaned af Malurt. Han blev nogen Tid efter nød til at forskyde Azora, som var bleven alt for van-

skelig at omgaaes, og han søgte sin Fornøielse i at betragte Naturen. Ingen er mere lykkelig, sagde han, end en Philosoph, som læser i denne store Bog som GUD har lagt os for Øine. De Sandheder som han opdager, er den sikkerste Eiendom; han føder og oplofter sit Sind; han lever rolig; han frygter ikke Menneskene, og hans kiere Kone kommer ikke for at skiere Næsen af ham.

Fuld af disse Tanker, begav han sig til et Huus paa Landet ved Bredden af Euphrat. Han spilte ikke Tiden der paa at udregne, hvor mange Tommer Vand der flød i et Secund igiennem Buerne under Broen, eller om der falt nogle fleere Draaber Regn i Muuse-Maaneden end i Faare-Maaneden. Han tog sig ikke for at giøre Silke af Spindel-Væve, eller Porcellain af sønderslagne Butellier; men han undersøgte i sær Dyrenes og Planternes Egenskaber, og han forskaffede sig snart en Indsigt, som aabenbarede ham en uendelig forskiel imellem saadanne Ting, hvori andre ikke saae uden Overenstemmelse.

En-

Engang, da han spadserede i en lille Skov, saae han en af Dronningens Eunuker komme løbendes, efterfuldt af mange Betientere, som lod til at være meget bekymrede, og som løb om ligesom forvildede Folk, der leder efter noget meget kostbart som de har tabt. Unge Mand, sagde den fornemmeste Eunuk, har I ikke seet Dronningens Hund? Zadig svarede meget beskeden: Det er jo en Tispe. I har ret sagde den fornemmeste Eunuk. Det er en lille Spanier, sagde Zadig, hun har for kort Tid siden faaet Hvalpe; hun halter paa det venstre For-Been, og hun har meget lange Øren. Har I da seet hende, sagde den fornemmeste Eunuk som var meget stak-Aandet. Nei, svarede Zadig, jeg har aldrig seet hende, og jeg har aldrig vist at Dronnigen havde en Hund.

Just paa samme Tid var ved Lykkens sedvanlige Særsindighed den smukkeste Hest af Kongens Stal løbet bort fra en Staldknægt i de Babyloniske Marker. Jeger-Mesteren og de andre Betientere løb efter dem med lige saa stor Bekymring som den fornemmeste Eunuk

efter Hunden. Jeger-Mesteren vente sig til Zadig, og spurte ham om han havde seet Kongens Hest gaae forbi. Det er, svarede Zadig, en Hest som galopperer meget vel. Han er fem Palmer høi, har smaa Skoe, har en Hale som er halvfierde Fod, Stengerne paa hans Bidsel er af Guld til 23 Karat, og Skoene af Sølv til en halv Unze. Hvad for en Vei har den taget? hvor er den, spurte Jeger-Mesteren? Jeg har ikke seet den, svarede Zadig, og jeg har aldrig hørt tale om den.

Jeger-Mesteren og den fornemmeste Eunuk tvivlede ikke paa at Zadig jo havde staalet Kongens Hest og Dronningens Hund; De lod ham bringe for den store Desterhams Forsamling, som dømte ham til Knuden og til at passere den øvrige Deel af sit Liv i Siberien. Dommen var neppe feldet førend man fant Hesten og Hunden igien. Dommerne saae sig mod deres Villie nød til at forandre deres Dom. Men de dømte Zadig til at betale fire hundre Unzer Guld, fordi han havde sagt at han ikke havde seet det som han havde seet; han maatte strax

betale

betale disse Bøder. Siden blev det tilladt Zadig at forfølge sin Sag, for den store Desterhams Raad; Han talede saaledes:

Retferdigheds Stierner, Videnskabers Afgrund, Sandheds Speil, som har Blyets Tyngde, Jernets Haardhed, Diamanternes Glands, og megen Overenstemmelse med Guldet. Siden det er mig tilladt at tale for denne høie Forsamling, svær jeg Eder ved Oromasde, at jeg hverken har seet Dronningens fornemme Hund, eller Kongens fortreffelige Hest. Jeg vil fortelle hvad der er vederfaret mig. Jeg spadserede i en lille Skov, hvor jeg mødte den ærværdige Eunuk, og den ypperlige Jeger-Mester; Jeg havde seet i Sandet Spor af et Dyr, og jeg kunde let kiende, at det var Spor af en lille Hund. Nogle lange og smale Furer, som var trykte i de smaae Forhøielser af Sandet imellem Sporene af Fødderne, gav mig tilkiende at det var en Tispe, hvis Bryster var nedhengende, og at hun altsaa for faae Dage siden havde faaet Hvalpe. Nogle Spor af et andet Slags som syntes at have raget noget

af det øverste Sand bort ved Siden af Forbenene, har lært mig, at hun havde lange Øren, og da jeg mærkede tillige at Sporene var overalt dybere efter den ene Fod end efter de andre tre, sluttede jeg deraf at Dronningens Hund maatte være lit halt, om jeg ellers tør sige det.

Hvad Kongens Hest angaaer, maa I vide, at da jeg spadserede paa Veien i denne Skov, saae jeg Spor af en Hestes Skoe, som overalt stod lige langt fra hinanden. Den Hest, sagde jeg ved mig selv, har galoperet meget net; Støvet af Træerne paa en snever Stie, som kuns var 7 Fod bred, var lidt afstrøgen paa begge Sider, indtil halvfierde Fod midt fra Veien; Denne Hest, sagde jeg, har en Hale af halvfierde Fod, som ved sin Bevegelse til høire og venstre Side, har visket Støvet af. Jeg saae under Træerne, som giorde en Bue-Gang af fem Fødders Høide, Blade som nylig var affaldne, og jeg mærkede at denne Hest havde rørt Grenene og at han altsaa maatte være 5 Fod høi. Hvad Bidselet angaaer, maa det have været af Guld til 23 Karats; thi han

har

har gniet Stengene paa en Steen, som jeg har undersøgt og fundet at være en Prove-Steen. Jeg domte endelig af de Tegn, som hans Skoe havde efterladt i Steen af et andet Slags, at han var beslaaet med Solv til en halv Unze. Alle Dommere forundrede sig over Zadigs dybe og fine Skiønsomhed; Denne Tildragelse kom for Kongen og Dronningen; Man talede i Forgemakkerne og i Cabinetterne ikke om andet end om Zadig, og endskiønt mange af de Lærde meente at man burde brænde Zadig som en Hexemester, befalede dog Kongen, at man skulde give ham de 400 Unzer Guld igien, som han var bleven domt til at betale. Skriveren, Dorvogterne, Advocaterne kom med et stort optog til ham for at bringe ham sine 400 Unzer; de beholt kuns 398 deraf, til Processens Omkostninger, og deres Tienere forlangede Drikke-Penge.

Zadig merkede hvor farligt det var undertiden at være alt for klog, og han sadte sig for ved den første Leilighed at ikke sige alt hvad han havde seet.

Denne Leilighed yttrede sig snart. En Stats-Fange løb bort, og gik forbi Vinduerne af hans Huus. Man spurte Zadig derom, han svarede intet. Men man overbeviste ham om, at han havde seet ud af Vinduet. Han blev dømt for denne Forseelse til at betale 500 Unzer Guld, og han takkede for naadig Dom, eftersom det er brugeligt i Babylon. Store GUD, sagde han ved sig selv, hvor ulykkelig er man ikke, naar man spadserer i en Skov hvor Dronningens Hund og Kongens Hest har gaaet? Hvor farligt er det ikke at staae i Vinduet? og hvor vanskeligt er det ikke at være lykkelig i dette Liv?

4 Cap.

Den Misundelige.

Zadig vilde troste sig ved Philosophien og ved Venskab mod det onde som Lykken havde giort ham; han hafte i Forstaden ved Babylon et Huus som var bygt og indrettet med Smag, og hvor han forenede alle Konster og alle anstændige

dige Fornøielser. Om Formiddagen stod hans Bibliothek aaben for alle Lærde, og om Aftenen havde han altid et artigt Selskab ved sit Bord; men han mærkede snart, hvor farlige Lærde Folk er. Der reiste sig en stor Strid over en af Zoroasters Love, som forbød at spise Griffer. Hvorledes kan man forbyde Griffen, sagde nogle, dersom dette Dyr ikke er til? Den maa vel være til, sagde andre, siden Zoroaster ikke vil at man skal spise den. Zadig søgte at forlige dem ved at sige: Er der Griffer til, da lad os ikke spise deraf; og er der ingen til, spise vi dem endnu mindre; Saaledes kan vi jo alle adlyde Zoroaster.

En lærd Mand, som havde skrevet tretten Bind om Griffens Egenskaber, giorde en meget alvorlig Sag deraf, som Zadig ikke var sluppen vel fra, dersom han ikke havde faaet Bistand af en lærd Mand, som var Broder til hans Ven Cador. Fra den Dag af giorde han meer af et got Selskab end af lærde Folk. Han forsamlede hos sig de artigste Mands-Personer og de smukkeste Fruentimmer i Babylon, han holt Concerter, giorde

Gieste-

Giestebuder, og beflittede sig paa en Omgang som var behagelig, og hvorfra han søgte at udelukke alle dem, som giør mange Ophævelser for at vise deres Forstand, det sikkerste Middel til at tabe den de har, og til at forderve det beste Selskab. Forfængelighed havde ingen Deel i det Val han giorde, enten i Venskab eller i Anretninger; thi han søgte i al Ting mere Virkelighed end Anseelse, og han tilveiebragte sig derved en sand Høiagtelse, uden dog at giøre sig megen Umage derfor.

Lige over for hans Huus boede Arimaze, en Person, der var fuld af Hovmod, og som, naar hans Anslag ikke vilde lykkes, hevnede sig over Folk ved Ondskab og Bagtale. Hvor riig han end var, havde han dog Ont ved at samle Hyklere til sig. Lyden af de Vogne, som kom hver Aften til Zadig, forurolige de ham meget, Lyden af hans Berømmelser forurolige de ham endnu mere. Han gik undertiden til Zadig, og sadte sig til Bords uden at være Buden, han giorde altid Skaar i Selskabets Fornøielse, ligesom man siger om Harpyerne,

at

at de forgifte al den Mad de rør ved. Det hente sig engang at han vilde anrette et Giestebud for en Dame, og at hun i Steden for at komme til ham, spiste om Aftenen hos Zadig. En anden gang, da de gik og talede sammen til Hove, kom en Minister dem i møde, som bad Zadig til Bords, og bad ikke Arimaze. Det uforsonligste Had har undertiden ikke bedre Grund. Denne Mand som man kalte den Misundelige i Babylon, sadte sig for at styrte Zadig, fordi man kalte ham den Lykkelige. Leilighed til at giøre Ont finder man hundrede Gange om Dagen, men Leilighed til at giøre Got kuns engang om Aaret, som Zoroaster siger.

Den Misundelige gik til Zadig, som spadserede i sin Have med to af sine Venner og et Fruentimmer, som han foresagde mange smukke og artige Ting uden at have anden Hensigt end at sige dem. De falt paa at tale om en Krig, som Kongen lykkelig havde endt mod Prindsen af Hirkanien, hans Vasal. Zadig, som havde viist sin Tapperhed i denne korte Krig roste meget Kongen og endnu

mere

mere Fruentimmeret; Han tog sin Tegne-Bog, skrev deri fire Vers paa Stedet, som han gav den smukke Person at læse. Hans Venner bad at de maatte see dem: men hans Beskedenhed eller rettere at sige, hans Egen-Kierlighed tillod det ikke. Han vidste at de Vers man gior i en Hast, behager sielden andre end dem til hvis Berømmelse de er giort, han rev det Blad af sin Tegne-Bog i tu, som han havde skrevet dem paa, og kastede begge Stykkerne i en Rosen-Busk, hvor man forgieves ledte efter dem; der falt i det samme en liden Regn og man gik hiem. Den Misundelige, som blev tilbage i Haven, søgte saa længe indtil han fant et Stykke af Bladet, det var just saaledes bleven brudt at den halve Deel af hver Linie, udgiorde ikke alene en Mening, men og et Slags smaa Vers, men det som var endnu en forunderligere Hendelse, disse smaa Vers blev befunden at udgiøre en Mening som indeholt de uanstændigste og afskyeligste Bebreidelser mod Kongen. Man læste paa dette sønderrevne Blad:

Ved

Ved Uretfærdighed
Han tog Regeringen
I en fuldkommen Fred
Den eneste Uven.

Den Misundelige blev lykkelig den første gang i sit Liv. Han havde i Hænderne det, hvormed han kunde giøre en dydig og elskværdig Mand ulykkelig. Fuld af denne affindige Glæde, lod han forestille Kongen denne Satire, som var skreven med Zadigs egen Haand. Man lod ham sette i Fengsel tillige med sine to Venner og Fruentimret. Hans Proces blev snart endt uden at man engang værdigede at høre ham. Da han kom for at høre sin Dom, mødte den Misundelige ham paa Veien, og sagde ganske høit, at hans Vers duede intet. Zadig bekymrede sig ikke meget om enten han passerede for god Poet eller ei, men han var fortvivlet over at blive dømt skyldig i Forbrydelse mod Majesteten, og at see to af hans Venner og et smukt Fruentimmer blive holt i Fengsel for en Misgierning som han ikke havde begaaet. Man tillod ham ikke at tale eller forklare sig, fordi hans egen Haandskrift vidnede

mod

mod ham. Saaledes var Lovene i Babylon. Man førte ham derfor til Retter-Stedet igiennem en stor Skare af Nysgierrige, hvoraf ingen torde beklage ham, og som trengede sig frem for at betragte hans Ansigt, og for at see om han døde med en anstændig Mine. Hans Slegtninger var alene bedrøvede; thi de arvede intet: De tre fierde Deele af hans Gods blev confiskerede, og den øvrige fierde Deel blev givet til den Misundelige.

Paa den samme Tid da Zadig beredede sig til Døden, floi Kongens Papegoye ud af sit Buur og hvilede sig i Zadigs Have paa en Rosen-Busk, hvor en Ferskken var blæst ned fra et Træ som stod i Nærværelsen deraf; Denne Ferskken var just faldet paa et Stykke af Tegne-Bogen, som den klevede fast ved, Fuglen snappede Ferskenen op tillige med Bladet, og bragte dem begge i Monarkens Skiød. Prindsen læste med Forundring nogle Ord som ingen Mening giorde, og som syntes at være Slutningen af Vers. Han var en Elskere af Poesien, og denne Hændelse med Papegoien foraarsagede ham megen Eftertanke.

Dron-

Dronningen erindrede sig hvad der var skrevet paa et Stykke af Zadigs Tavle, og lod den hente. Man holt begge Stykkerne mod hinanden, de passede meget vel tilsammen, og man læste da Versene saaledes som Zadig havde giort dem:

Ved Uretferdighed var Jorden odelagt.
Han tog Regeringen, al Uret undertrykte
I en fuldkommen Fred er Elskovs Overmagt
Den eneste Uven som vi har nu at frygte.

Kongen befalede strax, at man skulle lade Zadig hente, og at man skulle lade hans to Venner og det smukke Fruentimmer ud af Fengselet. Zadig kastede sig ned paa Jorden for Kongens og Dronningens Fødder: Han bad dem allerunderdanigst om Forladelse fordi han havde giort saa slette Vers; Han talede med saa megen Eftertryk, Forstand og Vittighed, at Kongen og Dronningen vilde see ham nok engang. Han kom igien og behagede endnu meere. Man gav ham den Misundeliges Gods, som havde beskylt ham uden Aarsag. Men Zadig gav ham det altsammen tilbage

igien, og den Misundelige rørtes ikke uden af den Fornøielse som han fant ved at see sit Gods igien. Kongens Høiagtelse for Zadig tog daglig til. Han gav ham Deel i alle sine Fornøielser, og spurte ham til Raads i alle sine Forretninger. Dronningen ansaae ham fra den Tid af med en Venlighed, som kunde blive farlig for hende, for Kongen hendes Gemal, for Zadig og for Riget. Zadig begynte at troe, at det ikke var saa vanskeligt at være lykkelig.

5 Cap.

De Ædelmodige.

Der indfalt en stor Høitid, som blev holt alle fem Aar. Det var Skik i Babylon at undersøge hver femte Aar, hvem der i den Tid havde giort den ædelmodigste Gierning. De Store og de de Lærde var Dommere. Den fornemmeste Magistrats-Person i Byen forestillede de beste Gierninger som var giorte under hans Regering: Enhver sagde sin Betænkning derom, og Kongen feldede

feldede Dommen. Man reiste til denne Høitid fra de yderste Kanter af Verden. Den som vant, fik af Monarkens Haand et Guldbegere besat med Ædelstene, og Kongen sagde disse Ord til ham: **Tag denne Belønning for Æders Ædelmodighed, og Gud give mig mange Undersaatter som ligne Æder.**

Da denne merkværdige Dag var kommen, lod Kongen sig see paa Thronen omringet af de Store, de Lærde, og af Gesantere fra alle de Nationer som mødte til dette Ridder-Spil, hvor man vant Ære og Seier ikke ved Hestenes Hurtighed, ikke ved Legemets Styrke, men ved Dyden. Den fornemmeste Minister opregnede alle de Gierninger, som kunde fortiene denne uskatterlige Belønning. Han talede ikke om den Høihiertighed, hvormed Zadig havde givet den Misundelige sit Gods igien: Dette var ikke engang en Gierning, som fortiente at vinde Prisen.

Han forestillede først en Dommere, som, da han ved en Forseelse, hvorfor han ikke engang kunde være ansvarlig,

havde ladet en Mand tabe sin Sag, gav ham alt sit Gods, som beløb sig just til saa meget, som han havde tabt.

Han fremstillede siden en ung Person, som, endskiønt han havde været meget forelsket i et Fruentimmer, som han skulle ægte, dog havde overladt hende til en Ven, som var nær ved at døe af Kierlighed til Hende, og betalte end- og Medgiften med den Brud som han afstod.

Siden lod han en Soldat komme frem, som i den Hyrcaniske Krig, havde givet endnu en større Prøve paa sin Ædelmodighed. Fienderne vilde tage hans Kiereste fra ham, og han forsvarede hende til det yderste: I det samme forkyndede man ham at nogle andre Hyrcanier ikke langt derfra vilde føre hans Moder bort; han forlod grædende sin Kiereste, løb hen for at redde sin Moder, og kom siden tilbage til den Person han elskede, hvilken han fant død. Han vilde tage Livet af sig selv, men hans Moder forestillede ham, at al hendes

Vel-

Velfærd beroede paa ham allene, og han havde da Mod nok til at leve.

Dommerne vilde unde Soldaten Prisen. Men Kongen tog Ordet og sagde. Hans Gierning er saavel som de andres meget ÆEdel, men jeg undrer mig dog ikke saa meget derover. I gaar gjorde Zadig en Gierning, som har sadt mig i stor Forundring. Jeg havde i nogle Dage fattet Unaade for min Minister Coreb, som jeg tilforn havde saa megen Godhed for. Jeg beklagede mig meget heftig over ham, og alle mine Hofbetientere forsikkrede at jeg var alt for Naadig. Enhver sagde alt det Onde han kunde om Coreb. Jeg spurte Zadig, hvad han mente, og han understod sig at tale vel om ham. Jeg maa tilstaae, at jeg har vel seet i vore Historier Exempler af dem som af deres egen Formue har oprettet en Forseelse som de har begaaet; at man har afstaaet sin Kiereste; at man har foredraget en Moder for den Person som man elskede, men jeg har aldrig læst at en Hofmand har talt fordelagtig om en Minister som var i Unaade og som hans Herre var vred paa: Jeg giver tive tusende

Guld-Stykker til enhver af dem hvis ædelmodige Gierninger man har opregnet; Men jeg giver Begeret til **Zadig.**

Allernaadigste Herre, sagde han, det er Eders Majestæt alene som fortiener Begeret; Det er Dem som har giort en uhørt Gierning, da De, endskiønt De er Konge, dog ikke er bleven vred paa deres Tienere, da han talede mod Deris Passion. Man forundrede sig over Kongen og **Zadig.** Dommeren, som havde givet sit Gods, Elskeren som havde giftet sin Kiereste med sin Ven, Soldaten som havde bekymret sig mere om sin Moders Velfærd end om sin Kiereste, fik Forærninger af Monarken, de saae deres Navne indskrives i de Ædelmodiges Bog; **Zadig** fik Begeret. Kongen fik Navn af en stor Regent, som han dog ikke længe beholt. Denne Dag blev hellig holdet, og Høitiderne varede længere end de pleiede efter Lovene. Man forestillede Sørge-Spil som kom Folk til at græde, og Skue-Spil, som kom dem til at lee, som det var brugeligt i Babylon. Man har endnu beholt

holt Erindringen deraf i Asien. Zadig sagde: Jeg er dog omsider bleven lykkelig; men han tog Feil.

6 Cap.

Dommene.

Hvor ung han end var, blev han dog Over-Dommere over alle Retter i Riget. Han beklædede denne Post som en Mand, hvilken Gud havde givet Indsigt og Retferdighed. Det er af ham Nationerne har lært den store Grund-Regel: At det er bedre at lade en Skyldig slippe fri end at lade en Uskyldig lide. Han troede at Lovene var givne ligesaa meget for at redde og beskytte Folk, som for at strække dem. Hans fornemmeste Gave var at udforske de Sandheder, som alle Mennesker søge at fordunkle. Fra den første Dag af han tiltraade sin Betiening, udøvede han denne store Gave. En bekient Handelsmand fra Babylon var død i Indien. Han havde udstyret sin Datter, overdraget det øvrige Gods til sine to Sønner som skulle

gaae lige i Arv, og efterladt dem en Forœring af tredive tusinde Guld-Stykker, som den af hans to Sønner skulle have, der af Retten blev dømt for at have elsket ham meest. Den ældste bygte ham en prægtig Begravelse; Den yngste formerede sin Søsters Medgift med en Deel af hans eget Arvegods; Alle sagde: Den ældste Søn elskede sin Fader meest; den yngste elsker meere sin Søster, og de tredive tusend Guld-Stykker bør derfor gives til den ældste.

Zadig lod dem begge komme for sig; den ene efter den anden. Han sagde til den ældste: Eders Fader er ikke død, han er kommen vel op af sin sidste Sygdom, og kommer snart tilbage til Babylon; Gud være lovet, sagde den unge Person, men den Begravelse jeg har bygt, har kostet mig mange Penge. Zadig sagde siden det samme til den yngste. Gud være lovet, svarede han, jeg vil gierne give min Fader tilbage alt hvad jeg har faaet, men jeg ønskede at han vilde lade min Søster beholde det som jeg har givet hende. I skal ikke give noget tilbage, sagde Zadig, og I skal have de tredive

tusind

tusind Guld-Stykker; thi I elsker eders Fader meest.

En meget riig Pige havde forlovet sig med to Lærde, og da hun i nogle Maaneder var bleven undervist af dem begge, befant hun sig frugtsommelig. De vilde begge ægte hende. Jeg vil have den til Mand, sagde hun, som har sadt mig i Stand til at formere Riget med en Indbyggere. Det er mig, som har giort den gode Gierning, sagde den ene; Nei det er mig, som har den Ære, sagde den anden. Got, svarede hun, jeg vil holde den for Fader til Barnet, som kan give det den beste Opdragelse. Hun fik en Søn, og begge de Lærde vilde opdrage den; Sagen blev ført for Zadig, som lod de lærde møde for sig. Hvad vil du lære din Myndling, sagde han til den første? Jeg vil lære ham, svarede Docteren, de 8 Parter af Talen, Tenke-Konsten, Solens, Maanens og Stiernernes Betydninger, Hexe-Konsten, hvad det er som man kalder Substanz og Accidenz, Abstract og Concret, et cætera, et cætera, et cætera. Jeg, sagde den anden, vil giøre ham til en ærlig Mand

og værdig til at have Venner. Zadig domte: enten du er hans Fader eller ei, skal du dog have hans Moder.

Der blev hver Dag givet Klage ind til Hoffet over Statholderen af Medien, som hed Irax. Det var en stor Herre, som i Grunden ikke var ond, men var bleven fordærvet af Forfengelighed og af Vellyst. Han taalte sielden at man talede til ham, og endnu mindre at nogen understod sig at sige ham imod. Paafuglene er ikke mere forfengelige, Duerne ikke mere kaade, og Skildpaderne ikke mere lade. Han søgte ikke andet end en falsk Ære og forfengelige Fornøielser, Zadig tog sig for at forbedre ham.

Han sente ham i Kongens Navn en Capel-Mester med tolv Sangere og fire og tive Fioliner, en Hofmester med ser Kokke og fire Kammer-Herrer, som ikke maatte forlade ham. Kongens Befalning var at følgende Orden paa det allernøieste skulle iagttages, og det gik saaledes til.

Den

Den første Dag, saasnart den Bellystige Irax var staaet op, kom Capel-Mesteren ind med de tolv Stemmer og fire og tive Fioliner; Man sang en Cantate som varede i to Timer, og hver tredie Minut igientog man disse Ord:

Saa megen Dyd forenet med
Saa megen Artighed og Ære!
Ak! hvor maa hans Velbaarenhed
Ei med sig selv fornøiet være!

Saasnart Musiken var til ende, holt en Kammer-Herre en Tale til ham, som varede i tre Quarterer i hvilken han berømmede just alle de gode Egenskaber, som manglede ham. Efter Talen førte man ham til Taffelet under fuld Musik. Maaltidet varede to Timer; Saasnart han lukkede Munden op for at sige noget, sagde den første Kammer-Herre, han maa have Ret; og han fik neppe Tid til at sige fire Ord, førend den anden Kammer Herre raabte høit: Han har Ret. De to andre Kammer-Herrer loe bestandig af de smukke Indfald som Irax havde eller burde have. Efter Maaltidet sang man Cantaten igien.

Denne

Denne første Dag forekom ham meget herlig; han troede at Kongen bærede ham efter hans Fortieneste; Den anden var ham mindre behagelig; Den tredie falt ham kiedsommelig, den fierde utaalelig, og den femte var ham en Plage. Han blev til sidst kied af at høre altid synge: Ak hvor maa hans Velbaarenhed ei med sig selv fornøiet være; at høre altid sige at han havde Ret, og at blive rost hver Dag til et vist Klokke-Slet. Han skrev til Hoffet og bad Kongen bevise ham den Naade at kalde sine Kammer-Herrer, sine Musikantere, sin Hofmester tilbage, og lovede at være herefter mindre forfengelig og mere arbeidsom. Han lod sig siden mindre opvarte, holt mindre Giestebuder og var mere lykkelig; Thi, som Sadder siger, Altid Fornøielse er ikke Fornøielse.

Zadig viste hver Dag Prøver af en giennemtrængende Forstand og et got Hierte, han blev tilbedet af Folket og elsket af Kongen. De første Gienvordigheder af hans Liv forøgede endog hans nærværende Lykkalighed; men han havde dog hver Nat en Drøm, som giorde ham

meget

meget urolig. Det forekom ham som han laa først paa nogle visne Urter, hvoriblant der var nogle som stak ham, og at han siden hvilede meget blot paa en Seng af Roser, hvoraf der kom en Slange frem som saarede ham i Hiertet med sin skarpe og giftige Braad. Ak! sagde han, jeg har længe lagt paa visne og skarpe Urter, jeg hviler nu paa en Seng af Roser, men hvem mon Slangen er?

7 Cap.

Mistanke.

Zadigs Ulykke kom just af hans Lykke, og i sær af hans Fortieneste. Han talede hver Dag med Kongen og med Astarte hans Gemal. Den Fornøielse man fant i hans Omgang formeredes ikke lidet ved den Lyst til at behage, som er det samme for Sindet, som Prydelse for Skiønhed, hans Ungdom og Artighed, giorde efterhaanden en Virkning paa Astarte, som han i Begyndelsen ikke mærkede. Hendes Passion havde endog sin Grund i en uskyldig Tilbøielighed.

Astar-

Astarte overgav sig uden nogen Betænkning eller Frygt til den Fornøielse hun fant ved at see og tale med en Mand, som var saa kiær baade for hendes Gemal og for Staten; Hun blev stedse ved at rose ham for Kongen; Hun talede om ham til sine Hof-Damer, som og sagde meget til hans Berømmelse, og alting tiente til at give hendes Hierte et Saar, som hun ikke følte endnu. Hun giorde Forærringer til Zadig, hvori der var mere Galanterie end hun selv troede; Hun tænkte at hun kuns talede med ham, som en Dronning der var fornøiet med hans Tieneſter, og udtrykte sig dog undertiden som et Fruentimmer, hvis Hierte var rørt.

Astarte var meget smukkere end den Semire, som havde saa stor Afskye for Ensiede, og end den anden Kone, som vilde skiære Næsen af sin Mand. Astartes Fortrolighed, hendes venlige Tale, hvorved hun undertiden blev rød; hendes Diekast, som hun søgte at vende andensteds hen, og som dog blev altid festede paa Zadig, optændte i hans Hierte en Ild, som han selv blev bange for. Han søgte at udslukke den; han kaldede den

Phi-

Philosophie til Hielp, som altid havde staaet ham bi, men den gav ham Lys uden at give ham Trost.

Pligt, Taknemmelighed, og Forbrydelse mod Majesteten forestillede sig for hans Øine, som Guder fulde af Hevn; han streed, han vant; men den Seier, som han hver Øieblik maatte fegte for, kostede ham Suk og Taare. Han torde ikke mere tale med Dronningen med den Frihed, som tilforn havde været dem begge saa behagelig; hans Øine var bedekkede med en Skye, hans Tale var tvungen og uden Sammenhæng, han slog Øinene ned, og naar han mod sin Villie festede dem paa Astarte, merkede han altid at hendes Øine var vaade af Taare og at de skiød Straaler fra sig: Det lod som den ene vilde sige til den anden: Vi elske begge og vi frygte for at elske, vi brænde begge af en Ild som vi fordømme.

Zadig gik fra hende forvirret, forelsket, og med et Hierte besværet af en Byrde som det ikke længere kunde bære. I hans Lidelses Heftighed fortroede han denne Hemmelighed til sin Ven Cador, lige-

ligesom en Mand, der, naar han længe har været fortæret af en heftig og indvortes Sorg, røber til sidst den Lidelse som han ikke længere kan skiule, ved et heftig Skriig og ved den kolde Sveed som bryder ud i hans Ansigt.

Cador sagde til ham: Jeg har allerede merket de Tanker hos eder, som I vilde skiule for eder selv. Passionerne har Tegn, hvorpaa man ikke kan tage feil, dom selv min kiere Zadig, da jeg har kundet læse den i eders Hierte, om Kongen da ikke snart vil merke en Passion som fornærmer ham. Han har ingen anden Feil end den, at han er meget mistænkelig. I har mere Magt til at modstaa eders Passion end Dronningen, fordi I er Philosoph, og fordi I er Zadig. Astarte er et Fruentimmer, hun lader sine Øiekast tale med saa meget desmere Uforsigtighed, som hun endnu holder sig selv uskyldig. Den Tillid hun endnu har til sig selv gior at hun ikke har Agtsomhed nok paa det udvortes. Jeg er bange for hende, saa længe hun har intet at bebreide sig selv. Dersom I forstod hinanden, kunde I bedrage alle Øine:

ne: En tilvoxende og undertrykt Passion udbryder, men en fyldestgiort Kierlighed kan skiules. Zadig hørte med Afskye og Forskrækkelse et Forslag som sigtede til at forraade Kongen sin Velgiorere, og han havde aldrig været sin Konge mere troe, end han var paa en Tid da han begik en Forbrydelse mod sin egen Villie. Imidlertid talede Dronningen saa ofte om Zadig, hun blev saa rød ved at nevne ham, hun var snart saa munter og snart igien saa stille naar hun talede med ham i Kongens Nærværelse, og hun falt i saa dyb en Tungsindighed naar han gik bort, at Kongen blev uroelig. Han troede alt det han saae, han lagde i sær Merke dertil, at hans Gemals Skoe var blaa, og at Zadigs Skoe og var blaa, at hans Gemals Baand var gule og at Zadigs Baand og var gule, det var alt Kiendetegn nok for en emfintlig Prinds. Vrede forandrede hans Mistanke til Vished.

Alle Kongens og Dronningens Slaver var Spioner, som søgte at udforske deres Hierte. Man merkede snart, at Astarte var rørt og at Moabdar var

mistænkelig. Den Misundelige som ikke havde forbedret sig, fordi Flinte-Steene blive aldrig bløde, og fordi de giftige Dyr beholde altid deres Forgift, den Misundelige, siger jeg, skrev til Mohabdar et Brev uden Navn, et af de nedrige Midler, som slette Gemytter betiene sig af, og som ellers pleier at foragtes, men i dette Tilfelde giorde Virkning, fordi Brevet bestyrkede Prindsen i de Tanker, som nagede hans Hierte. Han tænkte kuns paa hvad Maade han skulde hevne sig. Han besluttede en Nat at forgive Dronningen og at qvæle Zadig om Morgenen. Denne Befalning blev givet til en ubarmhiertig Eunuk, som han brugte til at udføre sin Hevn. Der var paa den Tid i Kongens Gemak en lille Dverg, som var dum, men ikke døv. Man lod ham altid gaae der, og han var ligesom et andet Huus-Dyr Vidne til de allerhemmeligste Ting, som passerede. Denne dumme Dverg var Dronningen og Zadig meget troe; han hørte baade med Forundring og Skrek at der blev givet Befaling til at dræbe dem; Men hvad skulle han giøre for at forebygge denne forskrækkelige Gierning, som

som skulde fuldfores inden faa Timer? han kunde ikke skrive, men han havde lært at tegne, og han var lykkelig i at treffe. Han anvendte en Deel af Natten paa at udkaste det som han vilde give Dronningen at forstaae. Hans Tegning forestillede Kongen meget vreed paa den ene Side af Tavlen, som gav Befalning til sin Eunuk; en Strikke og et Begger paa Bordet; Dronningen midt paa Tavlen døende i hendes Hof-Damers Arme og Zadig qvalt ved hendes Fodder. Horizonten forestillede en opgaaende Soel, for at tilkiendegive at denne forskrekkelige Forretning skulle gaae for sig om Morgenen tilig. Da han havde sit Stykke ferdigt, løb han hen til en af Astartes Hof-Damer vækkede hende op, og gav hende at forstaae, at hun maatte strax bære denne Tegning til Dronningen.

Midt om Natten bankede det paa Zadigs Port; Man vækkede ham op og leverede ham en Seddel fra Dronningen; han tvivlede om det ikke var Drøm; han aabnede Brevet med en rystende Haand. Hvor forundret blev han ikke, og hvem kunde vel udtrykke den Angest og

Fortvivlelse, hvormed han blev betagen, da han læste disse Ord: Flye i dette Øieblik, da man har i Sinde at dræde Eder. Flye, Zadig, jeg befaler Eder det i en ulykkelig Kierligheds Navn, som jeg altid har søgt at overvinde, og som jeg endelig tilstaaer paa en Tid, da jeg er nær ved at forsone den ved min Død. Jeg var ikke skyldig, men jeg mærker dog nok, at jeg dør lastværdig.

Zadig havde neppe Magt til at tale. Han lod Cador hente, og uden at sige ham noget, gav han ham denne Seddel. Cador nøde ham til at adlyde, og at tage strax Veien til Memphis. Dersom I understaaer Eder at gaae til Dronningen, sagde han, befordre I kuns hendes Død; Dersom I tale til Kongen, gior I hende og ulykkelig. Jeg vil drage Omsorg for hendes Skiebne. Følg I Eders. Jeg vil udsprede det Rygte at I har begivet Eder til Indien. Jeg skal snart komme til Eder og berette Eder hvad der imidlertid er passeret i Babylon.

Cador lod i det samme Øieblik bringe to af de Drommedarier, som kunde løbe best, til en hemmelig Port paa Palladset, han satte Zadig derpaa, som var i saadan en Tilstand at man maatte bære ham, og færdig til at opgive Aanden. En eneste Tienere fulte ham, og Cador som var indtaget af Forundring og Sorg, tabte snart sin Ven af Synet.

Da denne fornemme Flygtning var kommen til en høi, hvorfra man kunde see Babylon vente han sine Øine til Dronningens Pallads og besvimede: Da han kom til sig selv igien, græd han bitterlig og ønskede at han maatte døe. Omsider, da han i nogen Tid havde opholt sig ved at tænke paa det elskværdigste Fruentimmers og den største Dronnings Skiebne, tænkte han for et Øieblik tilbage paa sig selv og raabte: Hvad er vel det Menneskelige Liv! Dyd, hvor til har du nyttet mig? To Fruentimmer har paa den nedrigste Maade bedraget mig, og den tredie, som er uskyldig og smukkere end begge de andre, skal døe! Alt det gode jeg har giort har altid været mig en Kilde til Forbandelser, og jeg er ikke bleven op-

høiet til en stor Lykke uden for at nedstyrtes i den dybeste Afgrund af Ulykkalighed. Dersom jeg havde været saa Ond som saa mange andre, skulle jeg have været lige saa lykkelig som de. Hans Hierte var beklemt af disse bedrøvelige Forestillinger, hans Øine mørke af Sorrig, den blege Død malet i hans Ansigt og hans Siel nedsunken i en yderlig og dyb Fortvivlelse, da han fortsatte sin Reilse til Egypten.

8 Cap.

Konen som fik Hug.

Jadig reiste efter Stiernerne. Orion og den glimrende Stierne Sirius førte ham til Høiden af Canope; Han forundrede sig over disse store Lys-Kugler, som synes kuns at være smaa Gnister for vore Øine, da Jorden, som dog i Gierningen kuns er en umerkelig Punkt i Naturen, synes for vores Begierligheder at være noget saa stort og saa ædelt. Han fore-

forestillede sig da Menneskene saaledes, som de virkelig er, nemlig smaa Fluer som fortære hinanden paa et lille Sandskorn. Denne sande Forestilling af det menneskelige Liv syntes at til intet gjøre al hans Ulykkalighed, ved at forestille ham Ringheden af hans eget Væsen og af hele Babylon. Hans Siel opløftede sig til det uendelige, og betragtede, uden at lade sig forblinde af Sandserne, Verdens uomstødelige Orden. Men da han siden kom til sig selv, og fik Tid til at give agt paa sit eget Hierte, tenkte han at Astarte maaske allerede var død for hans Skyld. Strax forsvant den ganske Verden for hans Øine, og han saae i den hele Natur ikke andet end den døende Astarte og den ulykkelige Zadig. I det han overgav sig saaledes til en bestandig Ebbe og Flod af en høi Philosophie og inderlig Sorg, kom han til Grendserne af Egypten; Og hans tro Tienere var allerede i den første Flekke, hvor han opsøgte ham et Værelse. Zadig spadserede imidlertid ved de Haver som omringede Byen. Han saae ikke langt fra Lande-Veien en bedrøvet Kone, som raabte Himmel og Jord til Hielp, og en rasende Mand,

som forfuldte hende; Han løb hen til hende; Hun faldt ned for hans Fødder; Manden overfalt hende med Hug og Bebreidelser. Han sluttede af Egypterens Heftighed, og deraf at Konen saa ofte bad ham om Forladelse, at den ene var mistænkelig og den anden utro; Men da han havde betragtet denne Kone, som havde en indtagende Skiønhed, og lignede endog noget den ulykkelige Astarte, fant han sig rørt af Medlidenhed over hende, og fattede Afskye for Egypteren. Hielp mig, sagde hun til Zadig, med en grædende Stemme! Red mig af en barbarisk Mands Hænder! Frels mit Liv! Ved dette Skrig løb Zadig hen for at skille dem ad. Han forstod lidt af det Egyptiske Sprog, og sagde til Manden: Dersom I har nogen Menneskelighed, besværer jeg Eder at I dog vil skaane en skrøbelig Skiønhed. Kan I saaledes mishandle det Mester-Stykke af Naturen som ligger for Eders Fødder, og som ikke har andet at forsvare sig med end sine Taare? Ei! ei, sagde denne Affindige, du elsker hende nok og, og det er dig, jeg bør hevne mig paa. I det han talede saaledes forlod han Fruentimret, som

han

han holt med den ene Haand ved Haaret, og tog sit Spyd, for at stikke den Fremmede igiennem. Zadig som var koldsindig kunde let tage sig vare for en gal Manns Stød, han tog fat om Spydet ved Enden af det Jern som det var bevæbnet med, og i det den ene vilde holde fast derpaa og den anden trekke det til sig, gik det i tu imellem deres Hænder. Egypteren trak sin Kaarde, Zadig bevæbnede sig med sin, og de gik løs paa hinanden. Egypteren giorde i Hidsighed Hundrede Stød, Zadig vidste at undgaae dem alle. Fruentimret sadte sig ned paa en Græs-Bænk, bragte sit Hoved-Smykke i Orden, og betragtede dem. Egypteren var sterkere end hans Modstandere, Zadig var mere behændig. Denne fegtede som en Mand, hvis Hoved regierer hans Arm, men den anden som en rasende, hvis blinde Brede giør at Udfaldet af alle hans Bevægelser beroer paa en Slumpe-Lykke. Zadig falt ind paa ham, og tog hans Vaaben fra ham, og i det Egypteren blev derover mere hidsig, greb han ham an og kastede ham ned paa Jorden; Han satte ham Kaarden paa Brystet og tilbod ham at skienke ham Livet. Egypteren, som

var uden for sig selv trak sin Dolk, og saarede Zadig dermed paa en Tid, da han skaanede ham som Seier-Herre. Zadig blev forbittret og stak ham Kaarden i Livet. Egypteren gav et græseligt Skrig fra sig, og døde i stor Fortvilelse. Zadig gik da hen til Fruentimmeret, og sagde til hende med en ydmyg Stemme: han har nød mig til at dræbe ham. Jeg har hevnet Eder, og frelst Eder fra den ubesindigste Mand, som jeg nogen Tid har kient. Hvad forlanger I nu mere, Madame? At du maa døe, din ugudelige Krop! svarede hun, at du maa døe! Du har dræbt min Elskere, og jeg vilde ønske at jeg kunde rive Hiertet ud af dit Liv. I al Sandhed, Madame! I har da haft en meget besynderlig Mand til Elskere, svarede Zadig, han prygled Eder selv, og han vilde tage Livet af mig, fordi I havde kaldet mig til Hielp. Jeg vilde ønske at han slog mig endnu, sagde Fruentimret, og gav et stort Skriig fra sig. Jeg fortiente det nok, jeg har givet ham Aarsag til Mistanke; Gud give han slog mig endnu og at du var i hans Sted. Zadig som blev mere forundret og mere forbittret end han nogen Tid

hav-

havde været, sagde til hende: Madame! hvor smuk I end er, fortiente I dog at jeg og engang skulle slaae eder, saa besynderlig en Kone er I; Men jeg vil ikke giøre mig den Umage engang. Derpaa steg han paa sin Kameel og reed til Byen. Han var neppe kommen af Stedet, førend han vente om igien ved en Allarm som blev giort af 4. Løbere fra Babylon. De kom i fuld Løb, og da en af dem saae dette Fruentimmer, raabte han: Det er hende selv, hun ligner den Beskrivelse, som man har giort os af hende. De bekymrede dem ikke om den Døde, men bemægtigede sig strax Fruentimret. Hun raabte uophørlig efter Zadig: Hielp mig endnu engang, ædelmodige Fremmede! Jeg beder at I vil forlade, at jeg har beklaget mig over Eder. Hielp mig og jeg vil høre Eder til, saa længe jeg lever. Zadig havde ikke mere Lyst til at slaaes for hende; Gaae til andre, sagde han, I skal ikke bedrage mig mere. Han var des uden saaret; Blodet forløb ham, han behøvede Hielp: og Synet af de 4. Babylonier som syntes at være sent fra Kong Moabdar, giorde ham ogsaa meget urolig. Han skynte sig til Byen, og kun-

kunde ikke begribe hvorfor der var kommen 4. Løbere fra Babylon, for at afhente dette Egyptiske Fruentimmer, men han var endnu mere forundret over hendes Caracter.

9 Cap.

Slaveriet.

Da han kom til den Egyptiske Flekke, blev han omringet af Folket. Enhver raabte: See der er den, som har bortført den smukke Missuf, og som har overfaldet og myrdet Cletofis. Mine Herrer! sagde han: Gud bevare mig fra at jeg nogen Tid skulle bortføre Eders smukke Missuf, hun er alt for egensindig dertil; Og hvad Cletofis angaaer, da har jeg ikke overfaldet ham, jeg har alene forsvaret mig imod ham; Han vilde slaa mig ihiel, fordi jeg meget ydmyg bad ham om Naade for den smukke Missuf, som han handlede ubarmhiertig. Jeg er en Fremmed, som kommer for at søge min Tilflugt til Egypten, og det er ikke rimeligt, at jeg i det jeg kommer og søger

Eders

Eders Beskyttelse skulde begynde med at bortføre et Fruentimmer og med at slaa en Mand ihiel.

Egypterne var den Tid retfærdige og billige. Folket førte Zadig til Raad-Huset. Man bar først Omsorg for at lægge hans Saar, og siden forhørte man ham og hans Tienere, hver for sig, for at faae Sandhed at vide. Man erfarede at Zadig ikke var en Mordere, men at han dog var skyldig i et Menneskes Død, og Loven fordømte ham til at være Slave. Man solte Folket, til Byens Beste, hans to Kameler. Man uddelede iblant Indbyggerne alt det Guld, som han havde bragt med sig; Hans Person blev budet til Fals paa Torvet, saa vel som hans Tieneres. En Arabisk Kiøbmand som heed Setoc kiøbte dem; Men Tieneren som var sterkere og bedre skikket til Arbeide, blev holt i meget høiere Priis end hans Herre. Man giorde ingen Ligning imellem disse to Mennesker. Zadig blev altsaa en ringere Slave end hans Tienere. De blev begge bundne tilsammen med en Kiede om Benene, og i denne Tilstand fuldte de den Arabiske Kiøbmand hiem.

hiem. Jadig trøstede paa Veien sin Tienere og raadede ham til Taalmodighed; men han giorde tillige efter sædvane nogle Betragtninger over det menneskelige Liv. Jeg seer, sagde han til ham, at min ulykkelige Skiebne rammer ogsaa dig. Lykken har hidindtil tumlet mig paa en forunderlig Maade. Jeg blev dømt fra Livet i Babylon, fordi jeg havde giort nogle Vers til Kongens Berømmelse. Jeg har været nær ved at blive hengt, fordi Dronningen talede vel til mig, og nu er jeg bleven Slave tillige med dig, fordi en Tolper slog sin Kiereste. Vel an, vi maa ikke lade Modet falde; Alt det faaer vel Ende; De Arabiske Kiøbmænd skal jo have Slaver, og hvorfor skulle jeg ikke være det ligesaa vel som en anden, siden jeg dog er et Menneske saa vel som en anden? Denne Kiøbmand kan ikke være ubarmhiertig; Han maa jo handle sine Slaver vel, dersom han vil have Tieneste af dem. Saaledes talede han, og var dog i Grunden af sit Hierte endnu bekymret for Dronningen af Babylon.

Kiøbmanden Setoc, reiste to Dage der efter til øde Arabien med sine Slaver og sine Kameler. Hans Stamme boede ved Ørken Oreb. Veien var lang og kiedsommelig. Setoc giorde paa Veien meget mere af Tieneren end af Herren, fordi den første vartede bedre Kamelerne op. Han nød alene alle de smaa Fordele. En Kameel døde to Dages Reise fra Oreb, og man gav hver af Tienerne noget af Byrden at bære; Zadig fik og sin Part. Setoc gav sig til at lee, da han saae alle Slaverne gaae krogede. Zadig tog sig den Frihed at forklare ham Aarsagen og han lærte ham Lovene af Lige-Vægten. Kiøbmanden falt i Forundring og begyndte at anseе ham med andre Øine. Zadig forøgede den Nysgierrighed som han havde opvakt, ved at lære ham adskillige Ting, som kunde være til Nytte i hans Handel; Saasom: Metallernes og andre Vares indbyrdes Forhold i Tyngde; Egenskaberne af de fornemmeste nyttige Dyr, og hvorledes de best kunde bruges til Menneskens Nytte. Setoc holt ham for at være viis; Han begyndte at agte ham mere end hans Kammerat, som han før havde giort saa meget af; Han

handlede ham vel og havde ikke Aarsag til at fortryde det.

Da han kom til sin Stamme, tog han sig for at kræve Elleve Hundrede Unzer Sølv hos en Hebræer, som han havde laant ham i Overværelse af to Vidner; Men disse to Vidner var døde, og da Hebræeren ikke kunde overbevises, tilegnede han sig Kiøbmandens Penge, og takkede Gud at han havde fundet saa god en Leilighed til at bedrage en Araber. Setoc klagede sin Nød for Zadig, som var bleven hans Raadgivere. Paa hvad Sted, spurte Zadig, laante I denne Troløse Eders Fem Hundrede Unzer? Paa en bred Steen, svarede Kiøbmanden, som ligger ved Bierget Oreb; Af hvad Caracter er Eders Skyldener, sagde Zadig; Han er en Skielm, svarede Setoc: Jeg mener, om han er hidsig eller koldsindig, betænksom eller fremfusende. Det er af alle slette Betalere, sagde Setoc, den hidsigste, som jeg har kient. Det er got, forsikrede Zadig; Tillad mig at føre Eders Sag for Retten. Han stevnede og virkelig Hebræeren og han talede saaledes til Dommeren?

Ret-

Retfærdigheds Thrones Grundpillere, jeg kommer for at kræve af denne Mand, i min Herres Navn, Fem Hundrede Unzer Solv, som han ikke vil betale. Har I Vidner derpaa, sagde Dommeren? Nei de er døde, men der er en bred Steen, som Pengene er bleven talte paa; Og dersom det behager deres Høihed at befale, at man skal hente Stenen, haaber jeg, at den skal bære vidne derom. Vi vil blive her, Hebræeren og jeg, indtil Stenen kommer, som jeg vil lade hente paa min Herres Bekostning. Meget gierne, svarede Dommeren, og han sadte sig til at afgiøre andre Sager.

Mod Slutningen, sagde han til Zadig: Men Eders Steen er jo ikke kommen endnu? Hebræeren svarede smilende: Eders Høihed kunde bie her til i Morgen, og Stenen kom end da ikke. Den er mere end sex Mile herfra, og der maa femten Mand til at løfte den. Det er got, raabte Zadig, jeg sagde det nok at Stenen skulde vidne. Siden denne Mand veed hvor den er, tilstaaer han jo og at det var paa den Pengene blev betalt. Hebræeren blev forvirret, og nød til at bekiende

alting. Dommeren befalede at han skulle bindes til Stenen, og ikke faae Lov til at spise eller drikke førend han havde givet de Fem Hundrede Unzer tilbage, hvilke og snart blev betalt. Slaven Zadig og Stenen var siden meget berømte i Arabien.

10 Cap.

Baalet.

Setoc blev meget fornøiet, og giorde sin Slave til sin fortrolige Ven; Han holt ham ligesaa umistelig som Kongen af Babylon tilforn havde giort, og Zadig var tillige saa lykkelig at Setoc ingen Kone havde. Han fant hos hans Herre et got Gemyt, megen Oprigtighed og sund Fornuft. Det giorde ham ont at see at han dyrkede Himmelens Hær, nemlig Soel, Maane og Stierner efter Arabernes gamle Brug. Han talte undertiden med stor Beskedenhed til ham derom. Endelig sagde han, at det var Legemer som andre, der ikke fortiente mere at dyrkes, end et Træ eller en Klippe.

pe. Men, sagde Setoc, det er evige Væsener, hvor af vi nyder store Fordele. De oplive Naturen: de reglere Aarets Tider: og de er des uden saa høit oppe i Himmelen, at man ikke kan undslaae sig for at tilbede dem. I har mere Nytte, svarede Zadig, af Vandet i det røde Hav, som bringer Eders Vare til Indien. Hvorfor skulle det ikke ogsaa være lige saa gammelt som Stiernerne? Og dersom I vil tilbede alt det som er langt borte, bør I og tilbede Gangaridernes Land, som er ved Enden af Jorden. Nei, sagde Setoc, Stiernerne er alt for glimrende til at jeg ikke skulle tilbede dem.

Om Aftenen tente Zadig mange Lamper i den Telt, hvor han skulle spise med Setoc, og da hans Herre kom, falt han paa Knæ for Lamperne og sagde til dem: Evige og glimrende Klarheder vær mig altid naadige. Da han havde sagt disse Ord, satte han sig til Bords uden engang at hilse Setoc. Hvad er det I gior, sagde Setoc med Forundring? Jeg gior som I, svarede Zadig; Jeg tilbeder Lysene, uden at bekymre mig om deres og min Herre.

Setoc forstod Meningen af denne Undskyldning. Han gav sin Slaves Viisdom Rum i sit Hierte; Han spilte ikke mere sin Dyrkelse paa Kreaturerne, men han tilbad det evige Væsen, som har skabt dem.

Der var paa den Tid en gruelig Skik i Arabien, som først var kommen fra Scythien, og som, efter at den ved Bragmanernes Myndighed var bleven indført i Indien, var nær ved at indtage hele Østen. Naar en gift Mand var død og hans kiære Kone vilde være hellig, lod hun sig brænde offentlig tillige med hendes Mands Legeme; Det skede paa en stor Høitid som man kalte Enkernes Baal. Den Stamme, hvor i de fleste Enker var bleven brænte, var den anseeligste. En Araber af Setocs Stamme var død; Hans Enke som heed Almona og var meget andægtig, lod ved Trommer og Piber bekientgiøre den Dag og Time, da hun vilde kaste sig paa Baalet. Zadig forestillede Setoc, hvor meget denne grumme Skik streed mod det menneskelige Kiøns Beste; At man lod hver Dag brænde unge Enker, som kunde give

Sta-

Staten Born eller i det mindste opfede dem de havde, og han bragte ham saa vit at han tilstod at man burde, om det var mueligt, afskaffe saa barbarisk en Skik. Setoc svarede: Konerne har nu i meer end i Tusend Aar haft Ret til at brænde sig. Hvem af os tor understaae sig at forandre en Lov, som Tiden har giort hellig? Er der vel noget mere ærværdigt til end en gammel Misbrug? Fornuften er endnu ældere, svarede Zadig. Tal I med Hovederne for Stammerne, og jeg vil gaae hen til den unge Enke.

Han lod sig føre hen til hende; Og efter at have vundet hendes Gunst ved at rose hendes Smukhed, efter at have sagt hende, hvor stor en Skade det var at brænde saa mange Yndigheder, roste han hendes Bestandighed og hendes Mod. I maa have elsket Eders Mand forskrækkelig meget, sagde han til hende: Jeg; nei det er langt fra, svarede den Arabiske Kone; Det var en grov, en mistænkelig og en utaalelig Mand, men jeg har ganske vist besluttet at kaste mig paa hans Baal. Det maa da maaskee, sagde Zadig, være en stor Fornoielse at

lade sig levende brænde. Ak! det er noget af det forskrækkeligste for Naturen, sagde Konen, men man maa taale det: Jeg er hellig, jeg vilde tabe min Ære, og alle Folk vilde foragte mig, dersom jeg ikke brænte mig. Da Zadig havde faaet hende til at tilstaae, at hun brænte sig for andre Folkes Skyld og af Forfængelighed, talede han siden længe med hende og paa saadan en Maade at hun begynte at faae Lyst til at leve, og han kom end og saa vit, at han opvakte hos hende nogen Velvillighed for den, som hun talede med. Hvad vilde I vel giøre, sagde han, dersom I ikke havde sadt Eder for at lade Eder brænde. Ak! svarede Konen, jeg troer at jeg vilde spørge Eder om I ikke vilde have mig.

Zadig var for meget indtaget af Astarte til at antage dette Forslag, men han gik strax hen til Hovederne for Stammerne, fortalte dem, hvad der var passeret, og raadede dem til at give en Lov, hvorefter det ikke skulle være tilladt en Enke at brænde sig, forend hun i Eenrum havde talt med en ung Mands-Person en heel Time. Fra den Tid af brænte

te aldrig nogen Kone sig mere i Arabien. Man havde Zadig alene at takke derfor, at han paa en Dag havde afskaffet saa gruelig en Skik, som havde varet i saa mange Hundrede Aar. Han var altsaa Arabiens Velgiorere.

II Cap.

Aftens Maaltidet.

Setoc, som aldrig kunde forlade denne vise Mand, førte ham til det store Marked i Balsora, hvor de fornemmeste Kiøbmænd fra alle Steder i Verden indfant sig. Det var en stor Fornøielse for Zadig, at see Folk fra saa mange Lande forsamlede paa et Sted. Hele Verden forekom ham som en stor Familie der kom sammen i Balsora. Han spiste den anden Dag i Selskab med en Egyptier, med en Indianer, som var en Gangarider, en Indbyggere fra Cathay, en Græker, en Celter og mange andre Fremmede, som paa deres idelige Reiser paa den Arabiske Soe, havde lært saa meget Arabisk at man kunde forstaae dem. Egypteren

lod til at være meget vred; Hvilket slet Land er ikke Balsora, sagde han, man har negtet at laane mig Tusende Unzer Guld, paa det beste Pant i Verden! Hvorledes da, svarede Setoc, paa hvad for Pant har man negtet Eder den Summe? Paa min Mosters Liig, svarede Egypteren, det var den braveste Kone i Egypten. Hun fulte altid med mig, og er død paa Veien; Jeg har ladet giøre en af de beste Momier deraf, som vi har, og jeg kunde hiemme i mit Land faae alt hvad jeg forlangte, naar jeg vilde sætte det i Pant. Er det ikke da besynderligt, at man her ikke engang vil laane mig Tusende Unzer Guld derpaa. Midt i sin Forbittrelse tog han et Stykke af en kogt Høne, men Indianeren rykkede ham i Ermet, og sagde, med en veemodig Stemme: Ak! hvad vil I giøre? Spise et Stykke af denne Høne, sagde Manden med Momien. For alting giør ikke det, sagde Gangariden, hvem veed om ikke Eders Dodes Siel er kommen i denne Hønes Krop, og I har dog vel ikke i Sinde at spise Eders Moster. Desuden strider det aabenbare mod Naturen at kaage Høns. Hvad vil I sige med Eders

Na-

Natur og med Eders Høns, sagde den vrede Egyptier, vi tilbede en Ore, og vi spise dog deraf. I tilbede en Ore, er det mueligt, sagde Indianeren. Intet er vissere, svarede den anden, den Skik har nu i Hundrede og Fem og Tredive Tusend Aar været i Brug hos os, uden nogen Modsigelse. Hundrede og Fem og Tredive Tusend Aar, sagde Indianeren, den Regning er lidt for vitløftig; Det er kuns Firsindstive Tusend Aar siden Indien blev beboet, og dog nedstamme I fra os. Brama havde forbudet os at spise Orer, førend I tænkte paa enten at ofre eller at stege dem. Ja Eders Brama, det er et smukt Dyr, han er vel værd at sætte i Ligning med Apis, sagde Egypteren, hvad rart har vel Eders Brama giort? Det er ham, svarede Bramineren, som har lært Folk først at læse og skrive, og som først har opfundet Skak-Spil. I tage Feil, svarede en Chaldeer, som sad hos ham, det er den Fisk Oannes, som vi maa takke for disse Velgierninger, og det er billigt at vi ære ham derfor. Hele Verden veed, at det var et ypperligt Væsen, at han havde en forgylt Hale, et meget smukt Menneske

Hoved, og at han gik op af Søen for at prædike paa Landet tre Timer om Dagen; Han havde mange Børn, og de blev alle Konger, som en hver veed. Jeg har hans Skilderie hos mig, som jeg altid skal have megen Høiagtelse for. Man kan spise saa meget Øre Kiød man vil; men det er en stor Ugudelighed at kaage Fisk; I er des uden begge to af alt for ringe og alt for ny en Herkomst til at sige mig imod. Den Egyptiske Nation regner kuns Hundrede og Fem og Tredive Tusende Aar, og Indianerne kuns Firsindstive Tusend, da vi derimod har Almanaker fra Fire Hundrede Tusend Aar. Tro kuns mig, og forlad Eders Vildfarelser, og jeg vil give hver af Eder et smukt Skilderie af Oannes.

Manden af Cambalu tog Ordet, og sagde: Jeg har stor Høiagtelse for Egypterne, Caldeerne, Grækerne, Celterne, Brama, Oren, Apis, den smukke Fisk Oannes, men maaskee Li (*) eller Tien, hvad man nu vil kalde ham, er nok saa god,

(*) Chinesiske Ord, af hvilke Li betyder det naturlige Lys, Fornuften, og Tien Himmelen, begge bruges til at betegne Guddommen.

god, som Ørerne og Fiskene. Jeg vil ikke tale om mit Land, det er ligesaa stort, som Egypten, Caldeen og Indien tilsammen. Jeg vil ikke trætte med dem om Ælde, fordi det er nok at være lykkelig, og kuns lidt at være gammel. Men kommer det an paa Almanaker, maa jeg sige, at hele Asien bruger vores, og at vi har haft dem meget gode, førend Caldeerne forstod at regne.

I er alle meget enfoldige, sagde Grækeren: Veed I ikke at Chaos er Fader til Alting, og at Formen og Materien har bragt Verden i den Stand som den er? Denne Græker talede længe, men han blev dog tilsidst overskreget af en Celter, som havde drukket vel, medens de andre trettedes, og bilte sig nu ind at han var meget klogere end alle de andre. Han foer paa at der var ingen uden Teut og Ege-Barken som var værd at tale om; At han altid havde Bark i sin Lomme; At Scytherne hans Forfædre var de eneste brave Folk, som der har været til i Verden; At de vel undertiden havde spist Mennesker, men at man jo derfor dog burde have Høiagtelse for hans Nation,

og

og endelig at dersom nogen talede ilde om Teut, skulle han lære dem noget andet. Tretten blev derpaa meget heftig, og Setoc frygtede at de skulle myrde hinanden ved Bordet. Jadig, som i al den Tid havde tiet, begynte da først at tale. Han vente sig først til Celteren, som den bidsigste af dem alle, han sagde, at han havde ret, og bad ham om et Stykke Bark; Han roste Grækeren for hans Veltalenhed, og bragte saaledes alle Genytterne i Rolighed. Han talede mindst til Chineseren, fordi han havde været den fornuftigste af dem alle. Endelig, sagde han til dem: Mine Venner! I klamres for ingen Ting; Thi I er alle af en Mening. Ved disse Ord rystede de med Hovedet. Er det ikke sant, sagde han til Celteren, at I tilbede ikke Barken, men den som har giort baade Barken og Egen. Ganske rigtig, svarede Celteren. Og I min Hr. Egypter, I dyrke uden Tvil i en vis Ore den som har givet Eder Orerne? Ja, svarede Egypteren. Fisken Oannes, sagde han videre, er og vel ringere end den som har giort Havet og Fiskene? Ja der i er jeg enig med Eder, sagde Caldeeren. Indianeren, sagde han

og

og Chineseren erkiende og ligesaa vel som I en Aarsag som er den første; Jeg har ikke ret vel kundet forstaae de ypperlige Ting som Grækeren har sagt, men jeg er vis paa at han troer og et høiere Væsen, som er Aarsag til Formen og Materien. Grækeren, som havde opvakt saa stor Forundring, sagde, at Zadig havde meget vel fattet hans Mening. I komme jo da alle overeens, svarede Zadig, og har derfor intet at trette om. De omfavnede ham alle, og da Setoc havde solt sine Vare, førte han sin Ven Zadig hiem med sig til Stammen. Da Zadig kom hiem, fik han at vide, at man i hans Fraværelse havde lagt en Sag an imod ham, og at han var dømt til at brændes.

12 Cap.

Sammenkomsten.

Mens han var i Balsora, havde Stiernernes Præster besluttet at hevne sig over ham; de Edelstene og Smykker, som de unge Enker bragte med sig til

Baa-

Baalet, hørte dem til, og det mindste de kunde giøre Zadig for det Puds han havde spilt dem, var at lade ham brænde. De beskylte derfor Zadig for vildfarende Meninger om den himmelske Hær; De vidnede imod ham, og giorde deres Eed paa at de havde hørt ham sige at Stiernerne ikke skiulte sig i Havet, naar de gik need. Denne ugudelige Bespottelse kom Dommerne til at skielve; De havde nær revet deres Klæder i tu, da de hørte disse forskrekkelige Ord, og de havde uden Tvivl giort det, dersom Zadig havde havt meget Gods at confisquere. Men i deres store Fortrydelse lod de det dog blive derved at dømme ham til Baalet. Setoc, som var nær ved at fortvivle, giorde sig al den Umage han kunde for at redde sin Ven; han blev snart nød til at tie. Den unge Enke Almona, som havde faaet megen Lyst til at leve, og som havde Zadig at takke derfor, besluttede at redde ham fra det Baal, som han havde frelst hende fra. Hun ponsede paa dette Forslag uden at aabenbare det for nogen. Zadig skulle rettes Dagen efter, og skulle han reddes, maatte det skee om Natten: Den

med-

medlidende og forsigtige Kone bar sig saaledes ad.

Hun besprengede sig med vellugtende Sager, hun gav sin Skionhed en nye Glands ved en prægtig og smuk Klædedragt, og gik hen og forlangte at tale i enrum med den ypperste af Stiernernes Prester. Da hun var bleven indladt for den ærværdige gamle Mand, tiltalede hun ham saaledes: Den store Biørns ældste Søn, Tyrens Broder, og den store Hunds Fetter. (Saaledes var den ypperste Præsts Titel). Jeg kommer for at betroe Eder noget som ligger mig paa Hiertet. Jeg er bange for at jeg har begaaet en stor Synd dermed at jeg ikke har ladet mig brende paa min kiere Mands Baal. Og hvad var det som jeg bar saa megen Omsorg for at bevare? Et forgengeligt Legeme, som er halv forvisnet. I det hun sagde disse Ord, blottede hun under sine lange silke Ermer to nøgne Arme, af en fortreffelig Skabning og saa hvide som Snee. See, sagde hun, hvor lidt er vel disse værd? Den ypperste Præst følte i sit Hierte at de var meget værd. Hans Pine sagde det, og

hans

hans Mund bestyrkede det; han soer, at han aldrig i sin Livs Tid havde seet saa smukke Arme. Ak! sagde Enken, Armene kan maaske være lidt mindre ufuldkomne end Resten; Men I maa dog tilstaa at denne Hals er ikke værd at giemme paa. I det samme lod hun ham see det deiligste Bryst som Naturen nogen Tid har dannet. En Rosen-Knop paa et Elfenbeens Eble var derimod som bruunrødt malet paa Burbom, og Ulden paa det hvideste Lam, var brangult derimod. Dette Bryst, hendes store sorte Øine som forsmegtede ved at udskyde milde Straaler fulde af Venlighed, hendes Kinder som glindsede af det deiligste Purpur blandet med den hvideste og reneste Melk, hendes Næse, som ikke var som Taarnet paa Libanon, hendes Læber, der var som to Rande af Coral, der var besat med de deiligste hvide Perler af den Arabiske Søe, alt dette tilsammen kom den gamle Mand til at troe at han endnu kuns var 20 Aar gammel. Han aabenbarede hende sin Passion med lespende og zittrende Læber, og da Almona saae ham optent at Kierlighed bad uden om Naade for Zadig. Ak! min smukke Frue, sag-

de

de han om jeg og vilde eftergive ham hans Forseelse nyttede dog min Forladelse ham ikke; Den maatte underskrives tillige af to af mine Ordens-Brødre. Underskriv I kuns, sagde Almona: Meget gierne, sagde Præsten, saa fremt jeg maa nyde Eders Godhed til Belønning for min Fielighed. I gior mig alt for stor Ære, sagde Almona, vær saa god og besøg mig i mit Kammer, naar Solen er gaaet ned, og den glimrende Stierne Sheat er paa Horizonten. I skal finde mig paa en Sopha af Rosen- og Solvfarve, og jeg er da eders Tienerinde. Hun gik bort med Handskriften og forlod den gamle Mand, som havde stor Kierlighed men tillige stor Tvivl om sine egne Kræfter. Han anvente den øvrige Deel af Dagen paa at bade sig. Han drak Vand, som var destilleret af Kaneel fra Ceilon, og af de kostbareste Specerier fra Tidor og Ternate, og ventede med stor Længsel at Stiernen Sheat vilde lade sig see.

Imidlertid gik den smukke Almona hen til den ypperste Præst. Han forsikkrede Hende at Solen, Maanen og alle Lysene paa den udstrakte Befestning var kuns Vær-Lys, mod hendes Skion-

heder. Hun bad ham om den samme Naade, og han satte den samme Priis derpaa; Hun lod sig overtale og satte den anden ypperste Præst stevne til Stiernens Algembs Opgang. Derfra gik hun til den tredie og fierde Præst, hun tog altid en Haandskrift med sig og berammede Sammenkomsten til en Stierne efter den anden.

Hun lod derpaa Dommerne bede at de vilde møde hos hende for at undersøge en vigtig Sag. De indfandt dem; Hun viste dem de fire Navne, og sagde dem, til hvad Priis Præsterne havde soldt Zadigs Benaadning; de kom alle til den bestemte Tid, og enhver forundrede sig over at finde sine Ordens-Brødre der, og endnu mere over Dommernes Nærværelse, for hvilke de ikke mere kunde skiule deres Skam. Zadig blev frie, og Setoc saa indtaget af den Klogskab som Almona havde viist, at han tog hende til Ægte. Zadig kastede sig ned for sin smukke Befrieres Fødder og reiste bort. Setoc og han feldede mange Taare da de tog Afsked sammen, de svoer hinanden et evigt Venskab, og lovede at den første af dem, som giorde stor Lykke, skulle lade den anden vide det.

Zadig

Zadig drog hen til Syrien, han tenkte altid paa den ulykkelige Astarte, og giorde sine Betragtninger over den Skiebne, som uden Ophør spilte Bold med ham og forfulte ham. Hvad! sagde han, fire hundrede Unzer Guld betalt i Straf for at have seet en Hund løbe forbie; Domt til at halshugges for fire slette Vers til Kongens Berømmelse; Nær ved at blive hengt fordi Dronningen saae paa mig; Bragt i Slaverie for at have hiulpet et Fruentimmer, som fik hug; og nær ved at blive brent for at have reddet alle de smukke Arabiske Enkers Liv?

13 Cap.

Røveren.

Da han kom paa Grendserne imellem Arabien og Syrien, og gik forbie et stærk befestet Slot, saae han nogle bevebnede Araber komme ud deraf. De omringede ham og raabte: alt hvad I har, hør os til, og eders Person hør vores Herre til. Zadig trak sin Kaarde i Steden for at svare, hans Tienere, som havde Mod, giorde det samme; de drebte

de første Araber, som lagde Haand paa dem; Deres Tal forøgede sig og de blev dog ikke bange, men besluttede at forsvare sig til det Yderste. Man saae to Mennesker forsvare sig mod en stor Mengde, og saadan en Strid kunde ikke vare lenge. Herren af Slottet, som hed Arbogad, og som havde seet i sit Vindue den tapre Modstand som Zadig havde giort, fattede Høiagtelse for ham. Han gik hastig ned, og holt selv sine Folk tilbage for at redde de to Fremmede. Alt hvad der passerer over min Grund sagde han, hør mig til, saa vel som alt det jeg finder paa andres Grund; Men I lader til at være saa brav en Mand, at jeg undtager Eder fra den almindelige Lov. Han førte ham ind paa sit Slot, befalede hans Folk at være høflige imod ham, og om Aftenen vilde Arbogad spise med Zadig.

Herren af Slottet var en af de Araber, som man kalder Røvere; Men iblant mange onde Gierninger giorde han ofte mange gode. Han røvede med en umættelig Begierlighed, og giorde Foræringer med stor Ædelmodighed. Han var uforsagt i Striden, venlig i Omgang, han spiste og drak vel, var lystig

stig naar han var beskienket, og i sær meget aabenhiertet. Jadig stod ham meget vel an; deres Omgiengelse, som var meget opvakt, kom dem til at sidde længe til Bords: Til sidst sagde Arbogad til ham. Jeg vil raade eder til at lade eder indskrive i min Bande. I kan ikke giøre bedre. Dette Haandværk er ikke slemt, I kan engang blive det samme som jeg. Tør jeg spørge eder, sagde Jadig, hvor længe i har drevet dette ædle Handværk? Fra min spæde Ungdom af, sagde Herren; Jeg var Tienere hos en brav og duelig Araber, og min Tilstand falt mig utaalelig. Jeg var fortvilet over at see, at paa den hele Jord, som alle Mennesker har lige ret til, var alting indtaget, og at Skiebnen ikke havde forbeholt mig min Lod. Jeg aabenbarede min Fortrydelse for en Gammel Araber, som sagde til mig: Min Søn, fortvivl ikke; der var engang et Sandskorn, som beklagede sig fordi det var kuns et ubekient Gran i Ørken; Nogle Aar derefter blev det til en Edelsteen, og Kongen af Indien anseer det nu for det største Smykke i sin Krone. Denne Tale rørte mig meget, jeg var saadan et Sands-

korn, jeg sadte mig for at blive en Edelsteen. Jeg begynte med at stiele to Heste; Jeg hvervede nogle Stal-Brødre; Jeg kom saa vidt at jeg kunde plyndre nogle smaae Caravaner; Og saaledes forminskede jeg lit efter lit den Ulighed som der var imellem andre Mennesker og mig. Jeg fik min Deel i denne Verdens Gods og den blev endog betalt mig med Rente. Jeg var i stor Anseelse; Jeg blev Røver-Herre; Jeg giorde Indførsel i dette Slot, og tog det i Besiddelse. Statholderen af Syrien vilde drive mig ud igien, men jeg var den Tid alt for riig til at frygte for Retten; jeg gav nogle Penge til Statholderen, hvorved jeg beholt Slottet, og udvidede mine Grændser; han giorde mig endog til Skatmester for de Afgifter som Arabien betaler til Kongernes Konge. Jeg har siden den Tid altid meget vel sørget for Indtegterne, men ikke bekymret mig om Udgifterne.

Den store Desterham af Babylon sendte en lille Betientere herhid i Kong Moabdars Navn for at lade mig qvæle. Denne Person kom med hans Befalning. Jeg vidste alting forud. Jeg lod qvæle

i hans

i hans Nærværelse de fire Personer, som han havde bragt med sig for at snøre Strikken til. Derpaa spurte jeg ham, hvad han vel kunde vente sig til Løn for at qvæle mig. Han svarede mig at hans Sportler kunde beløbe sig til 300 Guld-Stykker. Jeg foreholt ham at der var meget mere at vinde hos mig. Jeg giorde ham til Under-Rovere, og han er nu en af mine beste og rigeste Betientere. Dersom I vil forlade Eder til mig, skal det gaae Eder ligesaa vel. Der har aldrig været bedre Tider til at røve end nu da Moabdar er dræbt, og alting er i Forvirrelse i Babylon. Moabdar er dræbt, sagde Zadig, og hvor er da Dronningen Astarte bleven af? Det veed jeg ikke, svarede Arbogad. Alt hvad jeg veed er at Moabdar er gaaet fra Forstanden, at han er bleven dræbt, at Babylon er en Rover-Kule, at heele Riget er som en Ørk, at der er god Leilighed til at giøre Bytte, og at jeg har betient mig fortrefeligen deraf. Men Dronningen! sagde Zadig, veed I ikke hvad Skiebne hun har haft? Man har talt om en Prinds af Hyrcanien, svarede han, hun er maaskee blant hans Medhustruer, saa-

fremt hun ikke er dræbt i Oproret, men jeg bekymrer mig mere om Bytte end om Nyt. Jeg har giort mange Fruentimmer til Fanger paa mine Streiferier, jeg beholder selv ingen af dem, men selger dem dyrt, naar de er smukke, uden at bekymre mig om hvem de er. Man kiøber ikke Folk efter deres Rang, en Dronning som ikke er smuk finder ingen Kiøbmand; Maaskee jeg har solt Dronning Astarte, maaskee hun er Død; det bekymrer jeg mig kuns lidet om, og mig synes at I burde bekymre eder lige saa lit derom som jeg. I det han talede saaledes drak han saa veldig, og hans Tanker var saa forvirrede, at Zadig ikke kunde faae nogen Oplysning af ham. Han blev tavs, nedslagen og forsagt. Arbogad blev ved at drikke og fortelle Historier, han sagde tit at han var selv det lykkeligste Menneske og raadede Zadig til at giøre sig selv ligesaa lykkelig som han var. Til sidst, da Viin-Dunsterne var stegne ham i Hovedet, falt han i en sød og rolig Søvn. Zadig passerede Natten i stor Urolighed. Hvad, sagde han, Kongen er gaaet fra Forstanden, han er dræbt. Jeg kan ikke andet end beklage

ham.

ham. Riget er forstyrret og denne Rø-vere er lykkelig. O! Lykke, O! Skieb-ne, en Røvere er lykkelig, og det Elsk-værdigste, som Naturen nogen Tid har frembragt er maaskee omkommet paa en forskrekkelig Maade, eller og lever i en Tilstand, som er værre end Døden. Ak Astarte, hvo er J bleven af.

Saasnart Dagen brød frem, spur-te han alle dem som han begegnede paa Slottet, derom, de havde alle at for-rette og ingen svarede ham; Man hav-de giort nye Erobringer om Natten og deelede Byttet. Alt hvad han kunde erholde i denne store Forvirrelse, var at faae Tilladelse til at reise. Han betiente sig deraf uden Ophold, mere fordybet i de smerteligste Betragtninger end han nogen Tid havde været.

Zadig vandrede urolig og bevæget. Hans Sind var ganske opfylt af den u-lykkelige Astarte, af Kongen i Babylon, af hans troe Ven Cador, af den lykkelige Rover Arbogad, af den egensindige Ko-ne, som Babylonierne havde bortført

paa Grendserne af Egypten, og endelig af al den Modgang, og al den Gienvordighed, som han havde forsøgt.

14 Cap.

Fiskeren.

Nogle Mile fra Arbogads Slot kom han til Bredden af en lille Flod, begrædende sin Skiebne og betragtende sig selv som et Exempel af Ulykke. Han saae en Fisker som laa paa Bredden, og som med en afmegtig Haand neppe kunde holde sit Garn, som han lod sinke og loftede Øine op til Himmelen. Jeg er ganske vist det ulykkeligste Menneske paa Jorden, sagde Fiskeren. Jeg har været bekient af alle for at være den berømteste Oste-Kremmere i Babylon, og jeg er nu ødelagt. Jeg havde den smukkeste Kone, som en Mand af min Stand kunde forlange, og hun har bedraget mig. Jeg havde et lidet Huus tilbage, og det har jeg seet plyndre og nedrive. Jeg har begivet mig til en Hytte, hvor jeg ikke har andet at leve af

end

end Fiskerie, og jeg faaer ikke en eneste Fisk. Ak mit Garn, jeg vil ikke kaste dig mere i Vandet, men jeg vil kaste mig selv deri. I det han sagde disse Ord, sprang han op og foer afsted som et Menneske der er fortvivlet og vil tage Livet af sig selv. Hvorledes er det! sagde Zadig ved sig selv, skulle der vel være Mennesker til, som er ulykkeligere end jeg? og i det han tenkte saaledes, satte han sig for at redde Fiskerens Liv. Han løb til ham, holt ham tilbage, og talede ham til med en venlig og trøstefuld Mine. Man paastaaer at man er mindre ulykkelig, naar man ikke er det alene. Men, efter Zoroaster, er det ikke fordi man vil hinanden ilde, men fordi man behøver hinandens Hielp. Man foler mere drift hos sig til at hielpe en Ulykkelig, naar man er i samme Tilstand. Et lykkeligt Menneskes Glæde er som en Bespottelse, men to Ulykkelige er som to svage Træer, der støtte hinanden for at modstaa Stormvinde. Hvorfor forsage I i eders Ulykke, sagde Zadig til Fiskeren? Det skeer, svarede han, fordi jeg seer ingen Redning for mig. Jeg har været den fornemmeste Mand i en Bye Derbak

nest

nest ved Babylon, og jeg giorde med min Kones Hielp de beste Oste, som der var i det Persiske Rige. Dronningen Astarte og den første Minister Zadig, holt meget af dem. Jeg har solt i deres Huse sex hundrede Oste. Jeg gik engang til Byen for at faae Betalning, og fik at vide paa Veien til Babylon, at Dronningen og Zadig var borte, jeg løb hen til Herr Zadig, som jeg aldrig havde seet. Jeg fant den store Desterhams Politie-Betienter, som efter Kongelig Befalning plyndrede Huset meget lovlig og ordentlig. Jeg gik til Dronningens Kiokken; Nogle af hendes Mund-Kokke sagde at hun var død, andre at hun var i Fengsel, og andre at hun havde taget Flugten; men alle forsikrede mig at jeg fik ingen Betalning for mine Oste, Jeg gik tilligemed min Kone hen til Herr Orcan, som og tog Vare hos mig: Vi bad ham hielpe os i vores Nød. Han lovede min Kone men negtede mig det. Hun var meget hvidere end de Oste, som var Aarsag til min Ulykke, og det Tyriske Purpur var ikke saa glindsende som den Rosenfarve der var paa hendes hvide Kinder. Det var just

det

det som bevægede Orcan til at beholde hende, og til at støde mig ud af Huset. Jeg skrev min kiere Kone et fortvivlet Brev til. Hun svarede den som bragte hende det: Jo, ganske rigtig, jeg kiender den Person, som har skrevet det, jeg har hørt tale om ham. Man siger at han giør meget gode Oste; lad ham bringe nogle herhid, og jeg vil betale ham derfor.

I min Ulykke vilde jeg tage min Tilflugt til Retten. Jeg havde kuns ser Unzer Guld tilbage: jeg maatte give to deraf til den lovkyndige Mand som jeg raadførte mig med, to til den Advocat som førte min Sag, og to til den øverste Dommeres Secreterer. Dette skede førend min Proces endnu blev begynt, og da jeg havde sat flere Penge til paa Sagen end baade mine Oste og min Kone var værd, gik jeg hiem og besluttede at selge mit Huus for at faae min Kone igien.

Mit Huus var 60 Unzer Guld værd; Men da man merkede at jeg var fattig og nød til at selge, bød den første som meld-

te

te sig, kuns 30 Unzer, den anden 20, og den tredie 10. Jeg havde endda nær sluttet Kiøbet, saa forblindet var jeg, da en Prinds af Hircanien i det samme kom til Babylon, og plyndrede alting ud paa Veien. Mit Huus blev og plyndert og siden brent.

Da jeg saaledes havde mist mine Penge, min Kone og mit Huus, begav jeg mig til det Land, hvor de nu finde mig. Jeg har søgt at leve af Fiskerie; Men Fiskene spille Giek med mig, ligesom Menneskene. Jeg faaer ingen, jeg doer af Sult, og dersom I ikke var kommen for at troste mig, havde jeg druknet mig i Floden.

Fiskeren fik ikke Lov til at fortelle sin hele Historie ud med et, thi Zadig, som var inderlig rort og henrykt, spurte ham hvert Øieblik, om han ikke vidste noget om Dronningens Skiebne? Nei, Herre! svarede Fiskeren; Men jeg veed at Dronningen og Zadig har ikke betalt mig mine Oste, at man har taget min Kone bort, og at jeg er nær ved at fortvivle. Jeg haaber, sagde Zadig, at

I

I ikke skal miste alt det I har til gode. Jeg har hørt tale om Zadig, det er en ærlig Mand, og dersom han kommer tilbage til Babylon, som han haaber, vil han give eder meer igien end han er eder skyldig. Men hvad eders Kone angaaer, da siden hun ikke er saa ærlig, vil jeg raade Eder, at I ikke forlange hende igien. Troe mig, og reis til Babylon. Jeg skal være der forend I, fordi jeg er til Hest og I til Fods. Meld eder hos den bekiente Cador; Sig til ham, at I har fundet hans Ven. Vent paa mig hos ham, og gaae I kuns, I skal maaskee ikke længe være ulykkelig.

O! mægtige Oromasde, sagde han videre, I bruger mig til at troste denne Mand; Hvem vil I bruge til at troste mig? I det samme gav han Fiskeren Halvparten af alle de Penge, som han havde fort med sig fra Arabien; Fiskeren kyste, fuld af Forundring og Glæde, Fødderne af Cadors Ven og sagde, I er en Engel som er kommen for at hielpe mig.

Imid-

Imidlertid spurte Zadig stedse om Nyt og feldede Taare; Hvorledes er det, Herre, sagde Fiskeren, mon I og skulde være ulykkelig, I som er i Stand til at giøre mig got? Ja tusend gange ulykkeligere end du, svarede Zadig. Men hvorledes kan det gaae til, sagde den gode Mand, at den som giver, kan være mere at beklage, end den som faaer? Det er fordi din største Ulykke kommer af Trang, men min kommer fra Hiertet. Har Orcan da taget eders Kone fra eder? sagde Fiskeren. Dette Ord erindrede Zadig om alle hans Tildragelser; Han forestillede sig alle sine Gienvordigheder, fra Dronningens Hund af indtil han kom til Roveren Arbogad. Ak! sagde han til Fiskeren: Orcan fortiente vel at straffes, men det er gemeenlig saadanne Folk som er Lykkens Kieledegger: Men, hvorom alting er, gaae til Herr Cador, og vent paa mig der. De skiltes ad, Fiskeren gik bort og var tilfreds med sin Skiebne, men Zadig beklagede sig endnu stedse over sin.

15 Cap.

15 Cap.

Basiliſken.

Han kom til en ſtor Eng, og ſaae der nogle Fruentimmer, ſom ledte efter noget med ſtor Omhyggelighed; Han tog ſig den Frihed at nærme ſig til den ene af dem, og ſpørge om han kunde have den Ære at hielpe dem at lede efter det de ſøgte. Nei, giør ikke det, ſvarede den Syriſke Kone, det ſom vi lede efter kan ikke røres uden af Fruentimmer. Det er jo forunderligt, ſvarede Zadig, tør jeg da ikke bede dem ſige mig hvad det er, ſom ingen maa røre ved uden Fruentimmer? Det er en Baſiliſk, ſvarede hun; En Baſiliſk, Madame? Og hvorfor, med Eders Tilladelſe, ſøge I efter en Baſiliſk? Det er til vores Herre Ogul, hvis Slot I ſee her ved Bredden af den Flod ſom er ved Enden af denne Eng. Vi er hans underdanigſte Slavinder; Hr. Ogul er ſyg, hans Læge har befalet ham at ſpiſe en Baſiliſk, ſom er kogt i Roſen-Vand, og da det er et meget rart Dyr, ſom ikke lader ſig fange uden af Fruentimmer, har Hr. Ogul lovet at vælge

den iblant os til hans kiere Hustru, som kan skaffe ham en Basilisk. Lad mig lede, med Eders Tilladelse; Thi I seer selv, hvad det vilde koste mig, dersom jeg blev forekommet af nogen af mine Medbeilere.

Tadig lod dette Syriske Fruentimmer tillige med de andre søge deres Basilisk, og reiste videre frem i Egnen. Da han kom til Bredden af en lille Bek, fant han et andet Fruentimmer, som hvilede sig paa en Græs-Bænk og som ikke ledte efter noget. Hendes Gestalt var Majestetisk, men hendes Ansigt var bedækket med et Skiul; Hun bukkede sig ned til Bekken og sukkede dybt; Hun havde en liden Kiep i Haanden, hvormed hun tegnede nogle Figurer i det Sand som laa ved Bekken. Tadig fik Lyst til at see, hvad dette Fruentimmer skrev; Han gik derhen og saae først det Bogstav Z, siden et A, han blev mere nysgierrig; Derefter kom et D frem, og han vidste ikke mere hvad han skulle tænke; Men aldrig havde han været saa forundret som da han saae de to sidste Bogstaver af hans Navn. Han stod nogen Tid ganske henrykt; Men omsider brød han ud med en

zittrende Stemme: Edelmodige Dame, forlad en Fremmed og Ulykkelig, at han understaaer sig at spørge Eder, ved hvad for en forunderlig Hendelse jeg finder Zadigs Navn tegnet her med Eders Engle-Haand. Ved denne Røst og ved disse Ord løftede Fruentimret med en skielvende Haand Sløret op, og betragtede Zadig, hun gav af Forundring, Kierlighed og Glæde et stort Skrig fra sig, og da hun ikke længere kunde modstaae alle de Bevægelser, som paa engang bestormede hendes Hierte, besvimede hun imellem hans Arme. Det var Astarte selv, det var Dronningen af Babylon, det var den som Zadig elskede, og som han bebreidede sig selv at han elskede; Det var den som han saa meget havde begrædt og hvis Skiebne han var saa bekymret for; Han var uden Sands, da han saae Astartes Øine aabne sig med en Afmagt fuld af Forvirrelse og Kierlighed. I udødelige Magter! raabte han, som raade for de skrøbelige Menneskers Skiebne, giv mig Astarte igien, paa hvad Tid, paa hvad Sted, i hvad Tilstand finder jeg hende? Han kastede sig ned for Astarte og hans Ansigt laa i Støvet ved hendes Fødder. Dronningen

af Babylon reiste ham op, og lod ham sætte sig hos hende ved Bredden af Bekken, hun tørrede ofte hans Øine, som idelig feldede Taare. Hun begynte adskillige Gange at tale, men kunde ikke faae Ordene frem for Suk; Hun spurte ham ved hvad for en Hendelse de var bleven samlede, og forekom altid hans Svar ved ny Spørsmaale. Hun begynte at fortælle sine ulykkelige Tildragelser, men holt igien op for at høre Zadigs; Omsider, da de begge havde bragt deres Sind lidt i Rolighed, fortalte Zadig med faa Ord, hvorledes han var kommen til denne Eng. Men dyrebare og ulykkelige Dronning, hvorledes finder jeg Eder paa dette Sted, saa langt fra Eders hiem, klæd som en Slavinde og i Selskab med andre Slavinder, som lede efter en Basilisk, for at lade den kaage i Rosen-Vand efter en Læges Raad.

Medens de andre søge efter Basilisken, sagde den smukke Astarte, vil jeg fortælle Eder alt hvad jeg har udstaaet, og som jeg nu ikke mere fortryder, siden jeg har haft den Lykke at see Eder igien.

I veed

I veed at Kongen min Gemal tog det ilde op, at I var den elskværdigste Mands Person, og det var af den Aarsag han besluttede paa en Nat at lade Eder qvæle og mig forgive. I veed og at Himmelen føiede det saaledes at min lille dumme Dverg underrettede mig om Hans Majestets høie Befalning.

Saasnart den tro Cador havde nod Eder til at adlyde mig og til at reise bort, vovede han at gaae hen til mig midt om Natten igiennem en lønlig Gang. Han førte mig bort, og bragte mig til Oromasdes Tempel, hvor en Præst, som var hans Broder, indsluttede mig i den store Stytte, hvis Grundvold rører ved Gulvet af Templen og Spidsen rekker op til Hvelvingen. Jeg var der som begravet, men blev opvartet af en Præst, og manglede intet af det fornødne; Imidlertid var Kongens Apotheker om Morgenen kommen ind i mit Kammer, med en Drik som var sammensat af mange giftige Urter, og en anden Betientere gik hen til Eder med en Silke-Strikke. Man fant ingen hiemme. Cador, for des bedre at undgaae Mistanke, stillede sig an som

han kom for at klage os begge an. Han sagde at I havde taget Veien til Indien og jeg til Memphis. Man sente Drabantere ud efter Eder og efter mig.

De Lobere som var udsent for at lede efter mig, kiente mig ikke. Jeg havde ikke blottet mit Ansigt for nogen uden for Eder i min Gemals Nærværelse og efter hans Befalning. De søgte at oplede mig efter den Beskrivelse, som man havde givet dem paa min Person. Et Fruentimmer af samme Gestalt som jeg, og som var maaskee mere smuk, blev fundet af dem paa Grændserne af Egypten, hun var forgræt og vildfarende; De vilede ikke paa, at jo dette Fruentimmer var Dronningen af Babylon; De førte hende til Moabdar. Kongen blev først meget vred fordi de havde taget Feil, men da han havde betragtet dette Fruentimmer lidt noiere, fant han hende smuk og gav sig tilfreds. Man kaldte hende Missuf, og man har siden sagt mig at dette Navn betyder paa Egyptisk den smukke Egensindige; Hun var det og virkelig, men hun besad ligesaa stor List som Smukhed; Hun stod Moabdar an;

Hun

Hun indtog ham saaledes, at han giorde hende til Dronning. Da lærde man først ret at kiende hendes Caracter, hun begik uden Undseelse alle de Daarligheder, som en fordervet Indbildning kan forlede Menneskene til. Hun vilde nøde den ypperste Præst, som var gammel og havde svage Fødder, til at dantse med sig, og da han undskylte sig, forfulte hun ham meget heftig. Hun befalede engang hendes Ober-Staldmester at lave hende en Tærte; Det hialp ikke at han forestillede hende, at han ikke havde lært at bage; Han maatte lave Tærten enten han vilde eller ei, og han blev affat fordi den var bleven for meget brænt. Hun giorde sin Dverg til Ober-Staldmester, og en Page til Cantzler. Saaledes regierede hun Babylon. Alle Mennesker beklagede mig. Kongen, som havde regieret vel indtil han falt paa at forgive mig og qvæle Eder, syntes at have tabt paa engang alle sine Dyder, da han fattede Kierlighed for den unge Egensindige. Han kom i Templen paa den hellige Ilds store Høitid. Jeg saae ham bede til Guderne for Missuf, ved Foden af den Stytte hvor i jeg var indsluttet. Jeg op-

løftede Røsten og raabte til ham: Guderne høre ikke en Konges Bøn, som er bleven Tyran, og som har vildet dræbe en god Gemal, for at ægte en Affindig. Moabdar blev saa forvirret over disse Ord, at han gik fra sig selv. Det Orakel, jeg havde givet ham og Missufs Tyrannie, var nok til at skille ham ved hans Forstand; Han blev inden faa Dage affindig.

Hans Raserie, som blev anseet som en Straf af Himmelen, gav Anledning til Oprør; Alle kom i Bevægelse og greb til Vaaben; Babylon som længe havde været nedsunken i Vellyst og Ørkesløshed, blev en Skue-Plads af en blodig borgerlig Krig. Man førte mig ud af Stytten og giorde mig til Anførere for et Partie. Cador reiste til Memphis, for at bringe Eder tilbage til Babylon. Da Printsen af Hyrcanien fik disse ulykkelige Tidender at høre, kom han tilbage med sin Armee for at giøre det tredie Partie i Caldeen; Han angreb Kongen, som drog imod ham tilligemed sin urimelige Egypterinde. Moabdar blev i Slaget og Missuf falt i Seier-

Her-

Herrens Hænder. Min Skiebne var at blive fangen selv af et Hyrcanisk Partie, og at blive bragt for Printsen just paa den Tid, da de forte Missiif til ham. Det vil uden Tvil fornøie Eder at høre at Printsen fant mig smukkere end Egypterinden, men det vil giøre Eder ont tillige at faae at vide, at han bestemte mig til sit Serrail. Han sagde mig reent ud, at saasnart han kom tilbage fra et Krigs-Tog, som han havde foresat sig, skulle han besøge mig. Dom engang, hvor stor min Bedrøvelse var. Min Forbindelse med Moabdar var til Ende, jeg kunde nu høre Zadig til, og jeg falt i en Barbarers Haand. Jeg svarede ham med al den Høimodighed, som anstod min Stand og Tænke-Maade: Jeg havde altid hørt sige at Himlen giver Personer af min Stand en Caracter af Høihed, som giør at de med et Ord og med et Øiekast kan fornedre dem til den allerdybeste Ydmyghed, som skulle være dumdristige nok til at glemme hvad de er dem skyldige. Jeg talede som en Dronning; men jeg blev handlet som en Tieneste-Pige. Hyrcanieren sagde, uden at værdige mig engang at svare mig, til sin Eunuk, at

jeg var Nærsviis; men at han fant mig smuk. Han befalede ham at bære Omsorg for mig, og at handle mig som hans kiereste Medhustruer for at skaffe mig min Anseelse igien, og giøre mig mere værdig til hans Godhed, naar den Tid kom at han fik Leilighed til at beære mig dermed. Jeg sagde ham, at jeg vilde dræbe mig selv; Han svarede med en Smiil: At man slog sig ikke selv let ihiel, at han var vant til at høre saadanne Ord, og han forlod mig som en der har sat en Papegoie i et Buur. Hvilken Tilstand for den fornemmeste Dronning i Verden, og endnu mere for et Hierte, som hørte Zadig til.

Ved disse Ord kastede han sig ned for hendes Fødder og vædede dem med sine Taare, Astarte reiste ham meget venlig op, og blev ved at tale. Jeg befant mig i en Barbarers Magt, tilligemed den daarlige Missuf, som og var indsluttet med. Hun fortalte mig hendes Tildragelser i Egypten. Jeg domte af den Beskrivelse jeg giorde paa Eder, af Tiden, af Dromedarien, som I reed paa, af alle Omstændighederne at det var Zadig,

dig, som havde fegtet for hende. Jeg tvilede ikke paa at J jo var i Memphis; og jeg besluttede at reise derhen. Smukke Nissuf, sagde jeg til hende, J er meget behageligere end jeg, og J forstaaer meget bedre at fornøie Printsen af Hyrcanien. Hielp mig til at slippe ud, saa regierer J alene og J gior mig lykkelig, ved at skille Eder selv ved en Medbeilere. Nissuf overlagde med mig, hvorledes jeg best kunde undflye, og jeg gik hemmelig bort med en Egyptisk Slavinde.

Jeg var allerede nær ved Arabien, da en bekient Rovere, som heed Arbogad, bragte mig op, og solte mig til nogle Kiøbmænd, som har ført mig til dette Slot, hvor Hr. Ogul boer. Han har kiøbt mig uden at vide hvem jeg er; Det er en vellystig og overdaadig Mand, som ikke tænker paa andet end paa at giøre sig til gode, og som troer, at Gud har sadt ham i Verden alene for at spise. Han er saa tyk at han er færdig at qvæles af sin egen Fedme. Hans Læge, som ikke har meget at sige hos ham, saa længe han kan fordøie vel, regierer ham med en uindskrænket Magt, saasnart han har

spist

spist for meget. Han har bilt ham ind, at han kunde hielpe ham med en Basilisk, som var kogt i Rosen Vand. Hr. Ogul har lovet at ægte den af hans Slavinder som kunde bringe ham en Basilisk. I seer at jeg gierne lader de andre giøre sig Umage for at fortiene den Ære, og jeg har aldrig haft mindre Lyst til at finde Basilisken, end nu da Himlen har tilladt mig at see Eder igien.

Astarte og Zadig sagde hinanden derpaa alt hvad Bevægelser, som man længe har skiult, og alt hvad deres Modgang og deres Kierlighed kunde indgive ædle og ømme Hierter; Og de Aander, som Venus bruger til at indblæse Kierlighed, bragte deres Ord for Gudindens Ørne.

Fruentimmerne kom tilbage til Ogul uden at have fundet noget. Zadig lod sig melde hos ham, og talede ham saaledes til: Gid Sundhed og Udødelighed vilde stige ned fra Himmelen for at bevare Eders Liv! Jeg er en Læge, jeg skynte mig at komme herhid, da jeg hørte tale om Eders Sygdom, og jeg har

bragt

bragt med mig en Basilisk, som er kogt i Rosen-Vand. Jeg forlanger ikke at ægte Eder, jeg begierer alene at I vil skienke en ung Slavinde fra Babylon, som I har hos Eder, hendes Frihed, og jeg tilbyder mig at være Eders Slave i hendes Sted, dersom jeg ikke har den Lykke at læge den høie og mægtige Hr. Ogul.

Hans Tilbud blev antaget. Astarte reiste til Babylon med Zadigs Tienere, og hun lovede at sende ham med det første et Bud, for at underrette ham om alt hvad der passerede. Deres Afskeed var lige saa venlig, som deres Sammenkomst Det Øieblik hvor i man forlader hinanden, og det hvor i man finder hinanden igien, er de to betydeligste i Livet, som der staaer i Zends Bog. Zadig elskede Dronningen lige saa høit som han soer, og Dronningen elskede Zadig meer end hun sagde.

Zadig sagde siden til Ogul: Herre, man spiser ikke min Basilisk. Al dens Kraft maa trænge ind hos dem igiennem Porerne. Jeg har lagt den i en liden Læder-Pose som er vel udstoppet, og

over-

overtrukken med en fiin Hud; Denne maa I kaste det sterkeste I kan til mig og jeg vil slaae den adskillige Gange tilbage igien til Eder; Og naar I i faa Dage vil holde Eder efter min Forskrift, skal I see, hvad min Kunst formaaer. Ogul blev den første Dag saa Stak-Aandet, at han tænkte at han skulle døe af Mathed. Den anden Dag blev han mindre træt og sov bedre. Inden 8. Dage fik han den fulde Styrke, Sundhed, Hurtighed og Munterhed igien, som han havde haft i sine beste Dage. I har spilt Bold og I har levet maadelig, sagde Zadig til ham; Lær deraf at der er ingen Basilisk i Naturen, og at man befinder sig altid vel ved Maadelighed og Arbeide, og at den Kunst at bringe det dertil, at Umaadelighed og Sundhed kan bestaae tilsammen, er ligesaa lidt til som den Philosophiske Steen, den Kunst at spaae af Stiernerne og andre saadanne.

Oguls fornemmeste Læge, som merkede hvor farlig denne Mand var for Læge-Kunsten, underkiøbte de andre Slaver til at ombringe ham; Men i det man saaledes tænkte paa at ødelegge Zadig

sit

fik han et Sende-Bud fra Dronning Astarte.

16 Cap.

Fegtningerne.

Dronningen var bleven modtaget i Babylon med den Kierlighed og Hengivenhed, som man altid har for et smukt Fruentimmer, som har været ulykkeligt. Babylon lod da til at være mere rolig. Printsen af Hyrcanien var bleven dræbt i en Fegtning. Babylonierne som var bleven Seier-Herrer besluttede at Astarte skulle ægte den, som de valte til deres Regent; Man vilde ikke tillade at den fornemmeste Post i Verden, at være Astartes Ven og Konge af Babylon, skulle bortgives ved Underfundighed og Partiskhed; De giorde Eed at de vilde tage den tapreste og viiseste til Konge. En stor Plads som laa nogle Mile fra Byen blev omringet af prægtige Amphitheatre. De som vilde fegte for Kronen maatte indfinde sig der i fuld Rustning. Enhver af dem havde bag ved Amphitheatrene

trene et Værelse for sig selv, hvor de ikke kunde sees eller kiendes af nogen. Man maatte først brække fire Lancer, de som var saa lykkelige at de overvant 4. Riddere, maatte siden fegte mod hinanden, og den som da blev til sidst ene paa Val-Pladsen, skulle ansees for Seier-Herre.

Han skulle 4. Dage derefter komme igien med de samme Vaaben, og forklare nogle mørke Taler, som blev ham forelagde af de Viise. Dersom han ikke forklarede dem, blev han ikke Konge; Og man maatte da begynde Fegtningen igien og fortsætte den saa længe indtil man fant en Mand, som vant Seier i begge Trefninger. Caron vilde endelig have den tapperste og viseste til Konge. Dronningen skulle i al den Tid meget noie bevogtes, og man tillod hende alene at indfinde sig ved Fegtningen bedækket med et Sløer; Men man taalte ikke at hun talte til nogen af Medbeilerne, for at Ydest og Uretfærdighed ikke skulle have nogen Deel i Vallet.

Caron

Astarte lod hendes Elskere underrette om alt dette, i det Haab at han for hen-

hendes Skyld vilde vise mere Mod og Forstand end nogen. Han reiste bort og bad Venus formere hans Tapperhed og oplyse hans Forstand.

Han kom til Bredden af Euphrat, Dagen for denne store Høitid; Han lod indskrive sin Devise iblant deres, som skulle fegte, han skiulede sit Ansigt og sit Navn, som Lovene befalede, og gik hen at hvile sig i det Kammer, som falt ham til efter Lodkastning. Hans Ven Cador, som var kommen tilbage til Babylon, efter at han havde forgieves søgt ham i Egypten, lod bringe ham i hans Kammer en fuldkommen Rustning, som Dronningen forærede ham; Han bragte ham og fra hende den smukkeste Hæst der var i Persien; Zadig kiente Astarte paa disse Foræringer: Hans Tapperhed og hans Kierlighed fik derved ny Kræfter og han fattede nyt Haab.

Dagen efter, da Dronningen var kommen og havde sat sig under en Himmel, som var besat med Edel-Stene, og Amphitheatrene var opfylt med Fruentimmer og de fornemmeste af alle Stæn-

der i Babylon, lod Ridderne sig see i Kredsen. Enhver aflagde sin Devise for den ypperste Præstes Fødder; Man trak Devi-serne ud ved Lod-Kastning, Zadigs var den sidste. Den første som traade frem, var en meget rig Herre, som heed Itobad, han var meget forfengelig, hav-de kuns lidt Mod, var meget ubegvem og havde ingen Forstand; Hans Tienere havde bilt ham ind, at en Mand som han burde være Konge; Og han havde svaret dem: En Mand som jeg bør regiere; Man havde derpaa bevæbnet ham fra Hoved til Fod; Han havde et Harnisk af Guld, en grøn Feder-Busk, og en Lance som var ziret med grønne Baand. Man mer-kede strax af Itobads Adfærd og af den Maade hvorpaa han regierede sin Hæst, at det ikke var saadan en Mand som han, der var bestemt af Himmelen til at blive Konge i Babylon. Den første Ridder som satte an paa ham, lettede ham af Sadlen; Den anden stødte ham om saa at han kom til at ligge bag paa Hæsten med Benene i Været og Armene udstrak-te; Itobad reiste sig op igien, men han bar sig saa ilde ad, at det hele Amphi-theater loe ham ud; Den tredie vilde ikke

værdige ham at bruge Lance imod ham, men i det han løb ind paa ham, tog han ham ved det høire Been og kastede ham ned i Sandet. Stald-Betienterne kunde ikke bare sig for at lee, da de kom og hialp ham op paa Hæsten igien; Den fierde Ridder tog ham ved det venstre Been og kastede ham af til den anden Side; Han blev udleet af den hele Forsamling da man førte ham til sit Værelse, hvor han maatte blive Natten over efter Loven; Paa Veien sagde han: Hvilken Hendelse for saadan en Mand som jeg er!

De andre Riddere førte sig bedre op; Der var nogle iblant dem som vant Seier over to, andre over tre; Der var ingen uden Prints Otame som overvant fire. Tilsidst kom Zadig til at fegte: Han kastede med stor Behændighed fire Riddere efter hinanden af Sadlen. Det kom altsaa an paa, hvem der skulle blive Seier-Herrer af Otame eller af Zadig. Den første havde et Guld-Harnisk med blaat paa og en Feder-Busk af samme Farve; Zadigs var hvide. Tilskuerne delede sig i Partier, nogle var for den blaa, andre for den hvide Ridder; Dronningen, som

var meget bekymret bad til Himmelen for den hvide Farve.

De to Riddere dreiede og kastede sig med saa megen Hurtighed, de gav hinanden saa nette Stød med deres Lancer, de sad saa fast i deres Sadler, at alle undtagen Dronningen ønskede at der kunde være to Konger i Babylon. Omsider, da deres Hæste var trette og deres Lancer brudte, betiente Zadig sig af dette Kunst-Greeb: Han løb bag til den blaa Prints, svingede sig over Ryggen af hans Hæst, tog ham fat om Livet, kastede ham ned paa Jorden og satte sig i Sadlen i hans Sted; Det hele Amphitheater raabte, den hvide Ridder har vundet Seier. Otame som blev forbittret, stod op og trak sin Kaarde; Zadig sprang af Hæsten med Sablen i Haanden; Man saae dem da begge paa Val-Pladsen begynde en ny Strid, hvor de begge verelviis viste megen Styrke og Hurtighed; Feder-Buskene af deres Hielme, Naglerne af deres Arm-Skinder og Ringene af deres Harnisker fløi langt bort, ved de mange og heftige Slag, som de gav hinanden. De huggede og stak til høire og venstre Side,

paa

paa Hovedet og Brystet; De gik frem og tilbage, de satte sig i Lave og begynte Striden igien; De viklede sig om hinanden som Slanger, og angreb hinanden som Lover; Ilden sprang hver Øieblik af de Slag som de gav hinanden. Omsider da Zadig havde faaet et Øieblik Tid til at samle sine Tanker, holdt han sig tilbage og giorde i det samme et uformodentlig Anfald paa Otame, kastede ham ned og tog hans Vaaben fra ham. Otame raabte da: Det er Eder, hvide Ridder, som bør regiere i Babylon. Dronningens Glæde var da paa det Høieste. Man førte den blaa og den hvide Ridder, hver hen til sit Værelse, ligesom man havde giort ved de andre, efter det som var anordnet ved Lovene. Der var beskikket Dumme til at opvarte dem og til at bringe dem at spise; Man veed ikke saa vidst om det var Dronningens dumme Dverg som opvartede Zadig. Siden lod man dem sove til om Morgenen tilig, til hvilken Tid Seier-Herren skulle bringe sin Devise til den ypperste Præst for at giore sig bekient.

Zadig sov, hvor forelsket han end var, saa udmattet var han bleven; Men Itobad, som laa næst ved ham, sov ikke; Han stod op om Natten, gik ind i hans Kammer, tog Zadigs hvide Vaaben og hans Devise og lagde hans grønne Harnisk i Stedet. Om Morgenen gik han med stor Frekhed til den ypperste Præst for at melde at det var ham som var bleven Seier-Herre. Man ventede intet mindre, men han blev dog udraabt derfor medens Zadig endnu laa og sov. Astarte som falt i den største Forundring derover og var nær ved at fortvile, vente tilbage til Babylon. Det hele Amphitheater var allerede næsten tomt, da Zadig vaagnede op, han søgte efter sine Vaaben, og fant ikke andet end det grønne Harnisk; Han var nød til at tage det paa, siden han ikke havde andet ved Haanden; Han iførte sig det med Forundring og Forbittrelse, og gik ud i denne Klæde-Dragt.

Alle de som endnu var paa Amphitheatret og i Kredsen loe ham ud. Man omringede ham og bespottede ham i hans Pine. Ingen kan nogen Tid være bleven

ben mere beskemmet. Taalmodigheden forgik ham, og han jog med Kaarden i Haanden den Pøbel bort som bespottede ham. Men han vidste ikke hvad han mere skulle giøre. Han kunde ikke see Dronningen, han kunde ikke fordre det hvide Harnisk, som hun havde sent ham, tilbage, det var kuns at giøre hende Skam. Da han saaledes var fordybet i Sorg og fuld af Forbittrelse og Urolighed, gik han ned ved Bredden af Euphrat, han forestillede sig ganske vist at hans Stierne havde bestemt ham til at være ulykkelig uden Redning; Han overveiede alle sine Ulykker fra den Hendelse af som han havde med det Fruentimmer der ikke kunde lide Ensiede indtil han mistede sit Harnisk. Det har jeg, sagde han, fordi jeg stod saa sildig op, dersom jeg havde sovet mindre, havde jeg været Konge i Babylon, og jeg havde eiet Astarte. Videnskaber, Dyd, Tapperhed har jo aldrig tient uden til at giøre mig ulykkelig. Han begynte at knurre mod Forsynet, og han blev fristet til at troe at alting regieredes af en haard Skiebne, som undertrykte de gode, og gav de grønne Riddere Held og Lykke. Iblant andet giorde det

ham ikke lidet ont at han skulle bære dette Harnisk, hvori han var bleven saa foragtet. En Kiøbmand kom forbi i det samme, han solte ham det for en ringe Pris, og fik af Kiøbmanden igien en Kappe og en lang Hue. I denne Dragt gik han langs med Euphrat, fuld af Fortvivlelse, og klagede hemmelig over Forsynet, som forfulte ham uden Ophør.

17 Cap.

Eremiten.

Han fant paa Veien en Eremit, hvis hvide og ærværdige Skiæg hengte ned til hans Belte. Han holt i Haanden en Bog, som han læste med stor Agtsomhed i. Zadig blev staaende og bukkede sig meget dybt for ham. Eremiten hilsede ham igien med saa ædel og venlig en Mine, at Zadig fik Lyst til at tale med ham. Han spurte ham, hvad for en Bog det var: Det er Skiebnens Bog, sagde Eremiten, vil I læse noget deri? Han gav Zadig Bogen i Haanden, men hvor mange Sprog han end forstod, kun-

de

de han dog ikke læse et Ord deraf. Dette gjorde ham endnu mere nysgierrig. I kommer mig saa bedrøvet for, sagde denne gode Mand. Ak! jeg har vel Aarsag dertil, sagde Zadig. Vil I tillade at jeg maa følge med Eder, sagde den gamle, kan jeg maaske være eder til Tieneste. Jeg har undertiden trøstet dem, som har været ulykkelige. Zadig havde stor Ærbødighed for denne Eremits Mine, hans Skieg og hans Bog. Han fant i hans Omgang stor Indsigt hos ham. Eremiten talede om Skiebnen, om Retferdighed, om Pligterne, om det høieste Gode, om den menneskelige Skrøbelighed, om Dyder og Laster med saa levende og rørende en Veltalenhed, at Zadig fattede en uovervindelig Kierlighed til ham. Han bad indstændig at han ikke vilde forlade ham, førend de var kommen tilbage til Babylon. Jeg vil selv bede eder derom, men i maa svære mig at I ikke vil forlade mig i nogle Dage, i hvad jeg end gior. Zadig giorde ham den forlangte Eed, og de blev ved at gaae sammen.

De kom om Aftenen til et prægtigt Slot. Eremiten bad at de vilde laane

ham og det unge Menneske som fulte med ham, Huus. Portneren, som man let kunde have taget for en stor Herre, førte dem ind med en Godhed, hvorved han dog tillige viste megen Foragt. Man førte dem til den fornemmeste Tienere, som viiste dem sin Herres prægtige Værelser. De blev sat ved den nederste Ende af hans Bord, uden at Herren af Slottet engang værdigede at see dem an; men de blev opvartede lige som de andre, med udsøgte og overflødige Retter. Man lod dem siden toe sig i et Guldbekken, som var besat med Smaragder og Rubiner. Man førte dem ind i et smukt Sove-Kammer, og om Morgenen tilig gav en Tienere hver af dem et Guld-Stykke og lod dem gaae.

Herren i Huset, sagde Zadig paa Veien, lod til at være en ædelmodig Mand; thi enskiont han var noget stolt, beværtede han os dog meget artig; I det han sagde disse Ord, mærkede han at en bred Taske, som Eremiten bar, lod til at være meget spent og udstoppet, og han blev der Guldbekkenet var, som var besat med Ædelsteene, hvilket Eremiten

havde

havde staalet. Han torde ikke strax lade sig mærke dermed, men han var dog meget forundret derover. Om Middagen gik Eremiten til Porten af et lidet Huus, hvor der boede en rig Mand, som var meget gierrig, han bad om Huus for nogle Timer. En gammel Tienere, som var slet klæd begegnede dem meget uhøflig og førte dem ind i Stalden, hvor man gav dem nogle raadne Oliver, et Stykke slet Brød og suurt Øl. Eremiten spiste og Drak ligesaa fornøiet som Dagen tilforn, derpaa vente han sig til den gamle Tienere, som passede nøie paa at de ikke stial noget, og ønskede at de vilde snart gaae. Han gav ham de to Guld-Stykker som han havde faaet om Morgenen, og takkede for den Høflighed han havde bevist dem. Jeg beder, sagde han, at I vil lade mig komme til at tale med eders Herre. Tieneren, som forundrede sig derover, førte dem begge ind til ham. Velbaarne Herre, sagde Eremiten, jeg kan ikke undlade at takke dem underdanigst for den ædle Maade, hvorpaa de har modtaget os. Vær saa god og tag dette Guld-Bekken til et Bevis paa min Taknemmelighed. Den Gierrige

rige var færdig at Daane af Forundring og Glæde. Eremiten gav ham ikke Tid til at komme til sig selv igien, han gik strax bort med sin unge Reise-Kammerat. Min Fader, sagde Zadig, hvad betyder alt det som jeg seer? I synes at være anderledes sindet end alle andre Mennesker. I stieler et Guld-Bekken besat med Juveler fra en Herre som tog meget vel imod os, og I giver det til en Gierrig som handlede kuns slet med os. Min Søn, sagde den Gamle, denne prægtige Herre, som ikke tager mod Fremmede uden for at giøre sig stor og for at lade sin Rigdom see, vil blive mere klog herefter; og den Gierrige vil lære at blive mere tienstagtig. I skal ikke undre eder derover, følg kuns med mig. Zadig vidste endnu ikke, enten han havde med en meget viis eller med en meget gal Mand at giøre. Men Eremiten talede med saa stor Myndighed, at Zadig som desuden var bundet ved sin Eed, ikke kunde lade af at følge ham.

De kom om Aftenen til et Huus som var smukt indrettet, men tillige meget tarveligt, hvor de fant ingen Tegn

enten

enten til Overdaadighed eller til Gierrighed. Herren deraf var en Philosoph som havde slaaet sig fra Verden og som i Stilhed beflittede sig paa Viisdom og Dyd. Han havde fundet Behag i at bygge dette eenlige Huus, hvor han beværtede fremmede, med en Ædelmodighed uden pralerie. Han tog selv mod de to Reisende, og anviste dem et bequemt Værelse for at hvile sig. Nogen Tid derefter kom han selv for at indbyde dem til et net og tarveligt Maaltid, ved hvilket han talede med stor Beskedenhed om de sidste Forandringer som var skeet i Babylon. Han var meget hengiven til Dronningens Partie, og ønskede at Zadig havde ladet sig see i Kredsen for at vinde Kronen: Men, sagde han, Menneskene fortiene ikke at have saadan en Konge som Zadig. Zadig blev rød, og inderlig rørt derover. Slutningen af denne Samtale var, at det her i Verden ikke altid gik efter vise Folkes Ønske. Eremiten blev stedse ved at paastaae, at man her ikke kiente Forsynets Veie, og at Menneskene giorde ilde i at dømme om det heele, hvoraf de ikke kiende uden den allermindste Deel.

Man

Man talede om Passionerne: Ak! hvor er de farlige! sagde Zadig. Det er de Vinde som blæser i Seilene paa Skibet, sagde Eremiten; De kaste det vel undertiden omkuld, men uden dem kunde det ikke seile. Galden gior vreed og syg, men uden Galde kunde Folk ikke leve. Alting er farligt her i Livet, og alting er dog fornøden.

Man talede om Fornøielser, og Eremiten beviste at det var en Gave af Gud; thi, sagde han, Mennesker kan ikke give sig selv enten Følelser eller Begreber, de faaer dem af andre Ting; Sorrig og Fornøielser har deres Aarsager uden for Menneskets, ligesaavel som Menneskets Væsen selv.

Zadig undrede sig over, at en Mand, som handlede saa besynderlig, kunde tænke saa vel. Omsider, efter en lærrerig og behagelig Omgang, førte Værten begge de Reisende ind i deres Kammer, og takkede Himlen som havde sent ham to saa vise og dydige Mennesker. Han tilbød dem Penge paa saa fri og ædel en Maade, at den ikke kunde mishage.

hage. Eremiten tog ikke derimod, han sagde til ham at han vilde tage Afskeed, siden han agtede at begive sig paa Reisen til Babylon forend det blev Dag. De tog en venlig Afskeed. Zadig viiste i sær megen Kierlighed og Høiagtelse for saa elskværdig en Mand. Da Eremiten og han var ene i deres Kammer, roste de længe deres Vert. Den gamle vækkede sin Kammerat op da det begynte at Dages. Vi maa gaae, sagde han, men imedens alle sove endnu, vil jeg efterlade denne Mand et Beviis af min Høiagtelse og Kierlighed? I det han sagde disse Ord, tog han et Blus og stak Ild paa Huset. Zadig gav sig til at raabe og vilde hindre ham fra at begaae saa forskrekkelig en Gierning. Eremiten holt ham tilbage med en høiere Magt, og Huset stod i Brand. Eremiten, som tilligemed sin Kammerat, var allerede langtborte, saa det ganske roelig brænde. Det er en lykkelig Mand, sagde han, han finder under Asken af sit Huus en stor Skat, som setter ham for hans hele Livs Tid i Stand til at øve sine Dyder. Zadig, som var henrykt af Forundring, fulte ham mod sin Villie til det sidste

Sted,

Sted, som var hos en dydig og godgiørende Enke, som havde en lille Fetter paa 14 Aar, som var meget smuk og hendes eneste Haab. Hun bevertede dem det beste hun kunde. Dagen efter befalede hun sin Fetter at følge de Reisende til en Broe, som for nogle Dage var brudt i tu og derfor vanskelig at gaae over.

Det unge Menneske gik for an; Da de kom paa Broen, sagde Eremiten til ham: Kom hid, jeg vil vise min Erkientlighed mod din Moster og han tog ham ved Haared og kastede ham i Vandet; Barnet falt ned og kom et Øieblik op igien, men blev strax hendreven af Strømmen. Hvilken Vanskabning, hvilket ugudeligt Menneske, raabte Zadig. I havde lovet mig at vise mere Taalmodighed, sagde Eremiten til ham: I maa vide at dette unge Menneske havde inden et Aar slaaet sin Moster ihiel. Hvem har sagt dig der, Barbar? og om du end havde læst det i din Bog om Skiebnen, var det derfor tilladt at drukne et Barn, som ikke har giort dig noget ont?

I det

I det Zadig talede, merkede han at den Gamle ikke mere havde Skiæg, og at hans Ansigt blev ungt, hans Eremit-Dragt forsvant, fire smukke Vinger bedekkede hans majestetiske og glindsende Person; O himmelske Sende-Bud! o guddommelige Engel, sagde Zadig, og falt ned; Du er da kommen ned fra Himmelen for at lære et skrøbeligt Menneske at underkaste sig de evige Love. Menneskene, sagde Engelen Jesrad, domme om alting, uden at forstaae noget: Du var iblant alle Mennesker den som fortiente meest at oplyses. Zadig bad om Tilladelse at tale; Jeg veed ikke om jeg tar Feil, sagde han, men tør jeg bede dig at du vil besvare en Tvil som jeg har: Havde det ikke været bedre at redde det Barn og giøre det dydigere, end at drukne det? Jesrad svarede: Dersom det var bleven dydigt og havde levet, var dets Skiebne at blive dræbt selv, tillige med den Kone som det skulle træde i Ægteskab med, og den Søn som skulle fødes deraf; Men hvorledes er det? sagde Zadig, skulde det da være fornoden at der maa være Laster og Ulykker til, og at Ulykkerne maa treffe skikkelige Folk? De Onde, svarede Jes-

rad, er altid ulykkelige; De tiene til at prøve et lidet Tal af Retfærdige, som er adspredte paa Jorden, og der er intet ont til, hvor af der jo kommer noget got. Men, sagde Zadig, dersom alting var got, og der var intet ont til? Saa var denne Jord, svarede Jesrad, en anden Jord, og Sammenhengen af dens Forandringer en anden Orden af Viisdom. Saadan en anden Orden, som skulde være ganske fuldkommen kan ikke findes uden i det allerhøieste Væsens evige Værelser, hvortil intet ont kan komme. Han har skabt Millioner af Verdener, hvor af den ene ikke er den anden liig. Denne uendelige Adskillighed er en Egenskab af hans uendelige Magt; Der er hverken to Blade paa Træerne paa Jorden eller to Kugler i Himlens uendelige Rum, som er hinanden fuldkommen lige; Og alt det som du seer paa det lille Sole-Gran, hvor du er fød, burde være paa sit Sted og paa sin bestemte Tid, efter den uforandelige Orden, som er stiftet af det Væsen, der indbefatter alting. Folk tænker at dette Barn som er dødt, er falden i Vandet ved en Hændelse, at det er ved lige saadan Hændelse at dette Huus

er

er brænt af, men der er ingen Hændelse til; Alting er Prøve, eller Straf, eller Belønning, eller Forsyn. Erindrer du dig ikke den Fiskere, som troede at han var det ulykkeligste af alle Mennesker. Oromasdes har seet dig for at forandre hans Skiebne. Svage og dødelige Menneske, lad af at knurre mod det som du bør tilbede. Men, sagde Zadig; og i det han sagde Men, tog Engelen sin Flugt til den tiende Himmel-Kreds. Zadig falt paa Knæe, tilbad Forsynet og underkastede sig. Engelen raabte til ham ned fra Skyerne: Gaa din Vei til Babylon.

18 Cap.

De mørke Taler.

Zadig, som var uden for sig selv, og som et Menneske, Torden har slaaet ned ved Siden af, gik uden at vide selv hvorhen. Han kom til Babylon den samme Dag, da de som havde fegtet i Kredsen allerede var forsamlede paa

Slotspladsen for at forklare de mørke Taler, og for at svare paa den ypperste Præstes Spørsmaal. Alle Ridderne vare ankomne undtagen den som havde fort den grønne Rustning. Saasnart Zadig lod sig see i Byen, forsamlede Folket sig omkring ham; Deres Øine kunde ikke blive mette af at see ham, deres Munde af at velsigne ham, deres Hierter af at ønske ham Riget. Den Misundelige saae ham gaae forbi, fnysede af Vrede og vente Øinene til den anden Side. Folket førte ham hen til Forsamlingen. Dronningen, som man underrettede om hans Ankomst, svevede imellem Haab og Frygt. Hun var meget uroelig, og kunde hverken begribe, hvorfor Zadig var uden Vaaben, eller hvor det kom sig at Itobad bar den hvide Rustning. Zadigs Ankomst foraarsagede en almindelige Bevægelse. Man var baade forundret og glad over at see ham igien; men det var ikke tilladt uden de Riddere, som havde fegtet, at lade sig see i Forsamlingen.

Jeg har fegtet som en anden, sagde han; men en anden bær her mine Vaaben.

ben. Og indtil jeg kan have den Ære at bevise det, beder jeg om Tilladelse at fremstille mig for at forklare de mørke Taler. Man tog Sagen i Betænkning, og det almindelige Rygte om hans Ærlighed var endnu saa stærk indprentet i alles Gemytter, at man besluttede at antage ham.

Den ypperste Præst forelagde først dette Spørsmaal: Hvad der af alle Ting i Verden var det Længste og det Korteste, det Hastigste, og det Langsomste, det som kan meest deles og strækker sig længst ud, det som minst agtes, og som meest savnes, uden hvilket man ikke kan foretage sig noget, som fortærer alt hvad der er lidet og opliver alt hvad der er stort.

Det kom Itobad først til at tale. Han svarede, at en Mand som han forstod sig ikke paa mørke Taler, og at det var nok at han havde vundet Seier i Fegtningen. Nogle sagde at det betydede Lykken, andre Jorden, andre Lyset. Sadig sagde at det var Tiden. Intet er mere langt, sagde han, fordi det er

Evighedens Maal; Intet er meere kort, fordi det forslaaer ikke til alt det vi foresetter os. Intet er mere langsomt for den som venter; Intet mere hastig for den som nyder noget got; Den kan deles i uendelige smaa Dele. Alle Mennesker agte den ikke naar den er nærværende, og de savne den alle naar den er forbi; Intet foretages uden den; Den gior at man forglemmer alle smaa og ringe Ting, og den foreviger alle Store. Hele Forsamlingen tilstod at Zadig havde Ret.

Man spurte siden hvad det er, som man tager imod uden at takke derfor; som man nyder uden at vide hvorledes; som man giver andre, naar man veed ikke selv hvor man er, og som man taber uden at mærke det?

Enhver sagde noget. Zadig giettede alene at det var Livet; han forklarede alle de andre mørke Taler lige saa let. Itobad sagde altiid: At intet var lettere, og at han kunde have giettet det lige saa vel, dersom han havde vildet giøre sig Umage derfor. Man fremsatte adskillige

skillige Spørsmaale om Retferdighed, om det høieste Gode, om Regerings-Konsten. Zadigs Svar blev holt for det grundigste. Det er Skade, sagde man, at saa klog en Mand er saa slet en Ridder.

Ædle og mægtige Herrer, sagde Zadig, jeg har havt den Ære at vinde i Kredsen; Det er mig, som den hvide Rustning hør til. Herr Itobad bemægtigede sig den da jeg sov; han mente maaskee at den vilde klæde ham bedre end den grønne. Jeg tilbyder mig at bevise strax for Eder, med min Kappe og min Kaarde mod denne hele smukke hvide Rustning, som han har taget fra mig, at det er mig som har haft den Ære at overvinde den brave Otame.

Itobad tog imod hans Udfordring med den største Tillid til sig selv. Han tvivlede ikke paa, at, siden han havde baade Hielm, Harnisk og Arm-Skinder, skulle han jo let faae bugt med en Ridder, som havde Hue og Kappe. Zadig trak sin Kaarde og hilsede Dronningen som betragtede ham fuld af Glæde og Frygt.

Itobad trak sin, og hilste ingen. Han gik mod Zadig, som en Mand der havde intet at frygte. Han løftede Sverdet op, ligesom han vilde hugge ham tvert igiennem. Zadig værgede alle hans Stød af med saadan en Styrke at Itobads Kaarde gik i Stykker. Zadig tog derpaa sin Fiende om Livet, kastede ham ned paa Jorden, og satte ham Spidsen af Kaarden paa Halsen: Giv eders Vaaben fra eder, sagde han, eller jeg dræber eder. Itobad, som stedse forundrede sig over, at saadan en Mand som han var, havde saa slet en Lykke, lod Zadig giøre hvad han vilde, som uden Modstand tog hans smukke Hielm, hans prægtige Harnisk, og hans glimrende Armskinder, hvilke han iførte sig, og løb hen for i denne Dragt at kaste sig for Astartes Fødder. Cador beviste at Rustningen tilhørte Zadig. Han blev med en almindelig Samtykke erkient for Konge, men ingen var mere fornøiet derover end Astarte, som efter saa megen Gienvordighed havde nu den Glæde at see hendes Elskere i alles Øine værdig til at være hendes Brudgom. Itobad gik bort, og lod sig kalde Naadige Herre

hiem-

hiemme i sit Huus. Zadig blev Konge og blev lykkelig. Han tænkte altid paa det som Engelen Jesrad havde sagt til ham. Han erindrede sig endog det Sands-Korn, som var bleven til en Edelsteen. Dronningen og han tilbad Forsynet. Zadig lod den smukke egensindige Missuf løbe omkring i Verden. Han lod hente Roveren Arbogad, hvilken han gav en anselig Plads i sin Krigshær med Løfte at befordre ham til de høieste Værdigheder, dersom han opførte sig som en retskaffen Krigsmand, og at lade ham hænge, dersom han rovede.

Setoc blev indkaldet fra det inderste af Arabien tilligemed den smukke Almona, for at forestaae Handelen i Babylon. Cador blev og befordret efter hans Fortieneste: Han blev Kongens Ven, og Kongen var den Tid den eneste Monark paa Jorden som havde en Ven. Den lille Dumme blev ikke heller forglemt. Man gav Fiskeren et smukt Huus; Orcan blev dømt til at betale ham en stor Sum, og til at give ham hans Kone igien, men Fiskeren som var bleven klog, tog kuns Pengene.

Den smukke Semire var utrøstelig, fordi hun havde troet at Zadig skulle blive ensiet. Og Azora holt ikke op at græde, fordi hun havde vildet skiære Næsen af ham. Han stillede deres Sorg ved Foræringer. Den Misundelige døde af Fortrydelse og Skamfuldhed. Riget nød Fred, Ære og Overflødighed; Det var en af de beste Tider paa Jorden; Den blev regeret med Retferdighed og Menneske-Kierlighed. Man velsignede Zadig, og Zadig velsignede Himmelen.

Over-

Volfaires Tilleg til Jadig.

Oversat af Fransk
ved
M. S. Nyeborg,
af den Jodiske Nation.

Kiobenhavn 1766.
Sælges for 4 Sk. hos C. Schisnning,
boende i Pustervig.

Imprimatur,

MART. HÜBNER.

BIBLIOTHECA REGIA SAXONICA

Cap. 1.

Zadig besteeg ikke saa snart Thronen, at han jo efter Sædvane giennemtænkte sine Skiebner. Hvad! mon denne Lykke ogsaa skulle være for at styrte mig! Sandelig, da ville denne Ulykke blive den utaaleligste. Men Zadigs Hierte var for høyt til at skielve for Eftertiden, og om sine forbigangne Gienvordigheder tænkte han, som hiin Skialdrer: Dulce eſt meminiſſe malorum.

Zadig søgte som Philosoph at fornøye sig med det Nærværende, og, som Konge, at bruge hvert Øyeblik deraf til sine Venners (saaledes kaldte han sine Undersaatter) sande Nytte. Han satte sig for at ligne og overgaae Salomon, som nogle hundrede Aar for ham havde herſket i Asien, og hvis Navn endnu blev til-

bedet og besiunget hele Verden over lige fra Ophirs Guldminer til det nogne Thule. Dog vilde han ikke have saa mange Koner, som Salomon. Astarte var ham nok. Ikke heller saa mange Heste; thi han maatte da have lagt alt for store Skatter paa Babylonierne.

Cap. 2.

Skatkammerne vare tomme i Babylon. Den forrige Konges Ministre havde betient sig af hans slette Tilstand, og Printzen af Hyrkanien tog Resten. Man raadte Zadig at udskrive Skatte. Jeg vil intet andet Skatkammer have, svarte Zadig, end Babylonernes Kierlighed. Zadig arbeydede fra fem om Morgenen til fem om Aftenen for sit Folkes Lyksalighed. Resten gav han sine Fornoyelser og Sovnen. Modgang skierper Forstanden, og gior Hiertet folende. Zadig tænkte paa sin Hændelse med Tispen og Hesten, og Rettergangen i Babylon stod ham ikke an. Han formindskede Processernes baade Langvarighed og Kostbarhed. Det havde været en Skik fordum i Babylon, at man ved at borste en Dommers Skoe og Stovler, selv kunde blive Dommer. Zadig afskaffede denne gruelige Skik, som han holdt lige saa barbarisk, som

de Arabiske Enkers, der brændte sig tillige med deres afdøde Mænds Legemer. Zadig giorde endnu en anden Anordning ved Retterne, som er denne. Naar to vil føre Sag imod hverandre, maae de allerførst møde for nogle Dommere, som kaldes Fredsmagere. Komme Parthierne med Procuratorerne, da lader man disse sidste gaae til Side, ligesom man tager Brænder fra en Ild, man vil slukke. Derpaa sige Fredsmagerne til begge Parthierne: I ere nogle store Narre, som vil fortære eders Penge med tørre Munde, og giøre eder ulykkelige. Vi vil forlige Jer for slet inter. Er deres Trettelyst for stor, stræber man to til tre gange efter hinanden at udrydde den ved at ophølde dem nogle Dage for at kiøle Hidsigheden. Men er deres Galenskab ulægelig, saa tillader man dem at gaae i Rette, ligesom man overgiver dødt Kiød de Chirurgiske Operationer.

Cap. 3.

Zadig havde mærket store Feyl i Tænke- og Levemaaden hos de Lærde i Babylon. En stor Aarsag dertil var denne: For ikke at qvæle Genierne, var det bleven en Skik i Babylon at antage enhver som vilde melde sig, uden at

give Afslag til den meest foragtede Armod, nedrigste Herkomst, eller raaeste Opdragelse. Som disse nu fast ikke kunde blive ander end Dervischer, og Antallet af Dervischer forholdt sig til de Studerende, som een til hundrede, saa kunde de Lærde, som oftest vare yderligst fattige, og derfor, efter Levemaaden i Babylon, yderligst foragtede, ikke altid holde sig ved den strenge Dyd, som dog er saa fornoden til Videnskabernes Hoyagtelse; ikke heller kunde de have denne galante og behagelige Opforsel, som opvækker andres Kierlighed til Studeringer, og som stedse er utilgiengelig for den Fortrykte. I idelige Krige med Fattigdom, Ringeagtelse og Glose-Boger fortærede de deres Liv. De kiendte ikke Verden; ikke heller kunde denne Kundskab være dem til nogen Nytte; thi Verden brugte dem ikke. Aldrig kastede de et agtsomt Oye paa dem selv, og denne Skiodeslosshed var deres beste Urt mod Fortvivlelse. Nogle, som paa et lykkeligt Bret havde reddet sig af Skibbrudet, beholdt dog siden stedse dette morke, stive og tvungne Væsen, og denne Trældoms Frygt, som avles af Fortrykkelse, og selv fortrykke de reneste Fortienester. Zadig erindrede sig stedse den Lærde, som havde skrevet tretten Folianter om Griffens Egenskaber, og endnu en anden Lærd, som havde skrevet

hvten om Fluen. Zadig overveyede alt, det ene med det andet. Han frygtede, at Feylene i Studeremaaden skulde giore Lærdom og Videnskaber foragtelige i Babylon. Og han giorde strax nogle Forandringer, hvoraf de vigtigste vare: 1) At der i Skolerne blev seet lige saa meget, ja fast mere paa Sæderne, end paa Lærdommen. 2) At Antallet af Dervischer og Candidater blev, saa meget mueligt, omtrent det samme.

Cap. 4.

Astarte meente i sin Medlidenhed, at denne sidste Indretning var for streng. Allerdeyligste Dronning, sagde Zadig, jo mere Forstanden oplyses, jo mere Smagen udvides ved Kundskab, og forfines ved Kundskabernes Mængde, jo mere føler man Sandheden af dette Salomons Sprog: **Viisdom er god med Arvepart.** Vel har Philosopherne i Babylon skrevet meget om Rigdoms Foragt. Men saa længe ingen i Babylon, allerdeyligste Astarte, kan faae Huus at boe i, Klæder at gaae i, Mad at mætte sig paa, Boger at studere i, jeg vil nu ikke tale om de mange Ting, som Smagen, der er en Datter af Kundskab

og Genie, giver os Begierlighed til, uden han har Penge, saa ved jeg ikke, hvorledes nogen kan foragte dem, uden at ligne meget, enten Jesradim, eller de usornufige Dyr. Jeg seer ikke, dydigste Dronning, hvad Got der kan være i at trekke de fattigste Mennesker ud af deres Morke, og give dem Kundskaber, Oplysning og Smag, ligesom ret for at overbevise dem, og lade dem føle lige ind til Marv og Been deres fortvivlede Elendigheder, da man saa sielden har Midler at redde dem ud deraf. I har Ret, sagde Astarte. Imidlertid har dog Babylon en og anden Gang havt herlige Lærde, avlede i dette Morke. Dertil svarte Zadig: Dydigste Astarte! den fornemmeste Mahler, som nogensinde har været i Verden, vilde engang afbilde den prægtigste Hest i Babylon, løbende af alle Kræfter, med en skummende Mund. Ham lykkedes alt, Skummet undtagen. Efter nogle frugtesløse Forsøg kastede han af Fortrydelse Penselen mod Skilderiet, og dette vilde Kast udtrykkede Skummet paa det naturligste. Har I hørt denne Historie for, spurgte Zadig? Ney, svarte Astarte. Men uden Tvivl vil I sige dermed, at Hændelser undertiden kan udrette store Ting, men dog ikke ere at bygge paa.

Cap.

Cap. 5.

Astarte elskede alt for meget den gamle Indretning i Studeremaaden. Kiere Zadig, sagde hun følgende Dag, I har ikke at frygte, at der kan blive for mange Lærde, siden I ikke taaler meer, at Bestillinger bortgives til Dommernes Drenge. Videre kunne vi efter Hebræernes vise Skikke (denne ældgamle Nation i Asien, hvoraf vi kunne lære meget Got, skiont vi saa ofte belee dem) lade de unge Collegiantere oplæres i en eller anden smuk Haand-Gierning. Allerdeyligste Astarte, sagde Zadig, vi ville forklare os for Cador, og, som denne vor Ven har havt besynderlige Leyligheder at eftersee denne Sag fra Roden, saa ville vi give ham en Fuldmagt at handle heri efter sit eget Tykke. Hvad synes eder? Astarte billigede dette Forslag formedelst det Venskab og den Hoyagtelse, hun bar for Cadors Dyder og Kundskab.

Cap. 6.

Zadig erindrede Aftensmaaltidet i Balsora. Alle disse Fremmede, sagde Zadig, vare,

uagtet alle deres forskiellige Udtolkninger, dog enige i at elske og tilbede eet eeneste allerhoyeste Væsen. Kunne de ikke ogsaa være enige i at tiene mig og Fædernelandet troelig? Zadig domte Ja, og ophævede den gamle Skik i Babylon at giore Forskiel paa Landets Born, allene i Betragtning af deres Religioners Forskiellighed. En Celter, tænkte Zadig, kan jo være en stor General, omendskiont han bær Eege-Bark i Lommen. En Hebræer, som vrager Svine-Kiod, kan jo derfor gierne bruges i Videnskabernes og Kunsternes Rige. Og en Indianer kan gierne sidde i en Raadstue, omendskiont han spiser ingen Kapuner.

Cap. 7.

Zadig havde mærket en Deel Feyl hos Krigsstanden i Babylon. De mærkeligste vare, at deres Besoldning blev stedse den samme igiennem alle Aarhundrede, da dog Prisen paa Levnetsmidler var otte Gange saa hoy i Zadigs Tid, som den havde været for to hundrede Aar siden. Zadig befoel strax, at de tre Parter af Besoldningen skulde gives Soldaterne i Fodevahre af de Kongelige Magaziner, og kuns den fierde Part i Penge. Zadig

kunde

kunde saa meget lettere komme paa dette Indfald, som det for lang Tid siden saaledes var brugelig blant Soefolkene i Babylon. Videre lod Zadig bygge egne Huse for Soldaterne, som alle bleve tilholdte at gifte sig. Og de barbariske Straffe (hvis Syn kunde have bevæget de Imaufiske Tigre) som for havde været brugelige ved Armeen, og indførte af de grove Schytter, bleve reent afskaffede. En gemeen Soldat, sagde Zadig, kan ligesaavel føres ved Ærens Tomme, som hans Høvidsmand. Ære-Lysten er alle Mennesker medfød, og dem mere naturlig, end Kierligheden til Livet selv. Et Menneske, sagde Zadig, kan lide paa sin Ære paa saa mange tusinde forskiellige Maader, at man uden for en krænket Æres Piinsler ikke behøver at udfinde nye Straffe. Kan et Menneske aldeles ikke mere bevæges af Æren, men har, efter det almindelige Ordsprog, bidt Hovedet af Skam, saa er intet mere tilovers, end at slutte ham i Kiæder, som de glubende Dyr, og indsperre ham, afskildt fra Resten af Menneskene.

Cap. 8.

Noget efter udgav Zadig følgende Lov: Folk fra alle Verdens Ender, forsamlede i Babylon,

bylon, som kan arbeyde enten med Hoved, Hænder eller Fødder, skal have Tilladelse at arbeyde frit og ubehindret, og at ernære sig paa alle muelige og ærlige Maader. Fordommene vare saa uaderlige i Babylon, at Mængden ikke kunde fatte den Lov, som de sagde ville fornærme Babylons Skyts-Engler, Communitas Monopolium, o. s. v.

Cap. 9.

Astarte kom engang hiem fra Skuepladsen. Allerdeyligste, sagde Zadig, hvorledes har dette Stykke i Aften behaget Eder? Det var et Stykke, oversat af Persisk, svarede Dronningen. Det kunde maaskee være got i Persien; men det passede sig kuns lidet paa Indbyggerne af Babylon. Dette gav Anledning til en vidtloftig Samtale om Skuepladsen imellem Zadig, Astarte og Cador. Slutningen deraf blev følgende Anordning fra Zadig til Directeurerne for de Babyloniske Skuespil:

1) Nationen skulle ved Belønninger og Ære opmuntres til at levere Originaler til Skuepladsen.

2) Sor-

2) Sorgespil og heroiske Comoedier skulle være mest gængse.

3) De egentlige Comoedier (i Betragtning af Nationens medfødte Alvorlighed) mere sielden opføres.

4) Det Bas-Komikke, tomme Klygter, og uanstændig Spog reent udryddes.

5) Ingen oversatte Stykker at opføres, med mindre de vare omstøbte af en dygtig Moralist, saa de passede sig paa Nationen.

6) Historien af Baletterne maatte eftersees, for at være rimelig.

7) Der maatte hverken klappes eller trampes, stoyes eller raabes, under Stykkets Forestilling.

Cap. 10.

Der var paa denne Tid en munter Uroligheed i Babylon. Nogle vilde, at de Babylonier skulde være lystige, vittige og letsindige, som Perserne. Andre, at de skulde arbeyde

Nat og Dag som Chineserne, og andre igien, at de skulde efterabe Ægypterne. Ja, der vare dem, som gav dem paa engang alle Asiens Nationer (Skytterne med indberegnede) til Modeller. Jeg vil, sagde Zadig, at Babylonierne stedse skal blive Babylonier, forbedre og forfine deres egen Karacter, uden at efterabe andre Nationers. Det havde været Skik i Babylon, at lade Lærdom bestaae i Kundskab af fremmede, mest uddode Sprog; i Kundskab om nogle fremmede Landes Beliggenhed, Helte, Love og Religion. Jeg vil, sagde Zadig, at man herefter skal lære i Skolerne Fædernelandets Religion, Historie og Love, Sæde-Læren, lidet af Metaphysikken, men noget mere af Natur-Læren og Stierne-Kunsten. Siden i en moednere Alder, og overladt til sig selv, kan man lære fremmede Sprog, for derved at lære noget af fremmede Folke-Slag. Ligesom man i en moeden Alder (efter først at have giennemreyst og kiendt sit Fæderneland) undertiden gior Reyser til fremmede Stæder. At studere anderledes, sagde Zadig, var ligesom at sende umyndige Børn udenlands, og ligesom til en fremmed Planet, for i den mandige Alder at tage imod dem igien, skikkede til alt, uden til at tiene Fædernelandet.

Resten,

Resten, siger Voltaire, af Zadigs Bedrifter findes antegnet i de Babyloniske Kongers Boger. Ellers venter han med det første noget mere fra sine Correspondentere i Babylon, da han strax vil oversette det paa Fransk, og skal jeg ogsaa strax give mig den Ære at oversette det af Fransk paa Dansk, i Fald jeg mærker, at dette Stykke, jeg her tager mig den Frihed at levere mine Landsmænd, finder deres Smag.

Trykt hos L. L. Heiden.

Oversættelser
af
nogle smaa Stykker
af
Hr. Voltaire.

Verfasser
der
neuen Opfer
der
Satire.

I.

Brev af Hr. Voltaire

om

nogle Uleiligheder, som følger med Studeringer (*).

Eders Kald, min kiere le Fevre, er alt for vel bestemt til at modstaae det. Det er en Nødvendighed at Bien maa giøre Vox, at Silke-Ormen maa spinde Silke, at Hr. Reaumur maa skiere dem op, og at I maa besynge dem; I bliver en Poet og en lærd Mand, ikke saa meget fordi I selv har vildet være det, som fordi Naturen har giort Eder dertil.

Men

(*) Dette Brev er skrevet til Hr. le Fevre, et ungt Menneske af stort Haab, som Hr. Voltaire havde hos sig og som døde 1732.

Men I bedrager Eder meget, dersom I bilder Eder ind, at Nolighed skulle blive Eders Deel. Lærdoms og i særr Vittigheds Bane er mere Tornefuld end Lykkens. Har I det Uheld at blive middelmaadig (som jeg ikke troer) fortryder I Eders hele Livs-Tid derpaa. Gaaer det lykkeligt for Eder, faaer I Fiender paa Halsen. I gaaer paa Bredden af en Afgrund imellem Foragt og Had.

Men hvad! vil I sige, skulle man hade og forfølge mig, fordi jeg har giort et smukt Vers, et Skue-Spil som er bleven rost, eller fordi jeg har skrevet en Historie med nogen Lykke, eller paa andre Maader søgt at oplyse og underviise andre?

Ja, min Ven! det er alt nok til at giøre Eder ulykkelig for Eders hele Livs-Tid; Sæt, at I har udarbeidet et got Skrift, maa I ikke da forlade Eders Ro for at søge den paa Haanden som skal efterse det, førend det bliver trykt. Dersom Eders Maade at tænke paa er ikke som hans; Dersom han ikke er Ven af Eders Venner; Dersom han er Ven af Eders Medbeilere; Dersom han selv er

Eders

Eders Medbeilere, bliver det Eder ligesaa vanskeligt at faae Tilladelse til at lade det trykke, som det er for en Mand, der ingen Beskyttelse har af Fruentimmer, at faae en Betiening.

Endelig, efter et Aars Afslag og Ansøgninger, bliver Eders Verk trykt; I maa da see til at I enten kan stoppe Munden til paa de lærde Bul-Bidere, eller faae dem til at gise for Eder. Der er altid 3. eller 4. lærde Tidender i Frankerige og ligesaa mange i Holland; Disse udgiore ligesaa mange Partier. Forlæggerne af saadanne Tidender finde deres Fordeel derved at de er Satiriske, og de som skrive dem tiene med Fornøielse Boghandlernes Gierrighed og Læserens Dadle-Syge. I maa giøre Eder saa megen Umage som I vil for at blive udbasunet af disse Folk, som dele Ære og Skam ud til andre; I maa søge at vinde Skribentere, Beskyttere, dem som føre Ordet i i de smukke Selskaber, Doctere, Bog-Kræmmere og Vise-Drenge; I kan med al Eders Umage ikke forebygge at jo en Journalist angriber Eder. I svarer ham, og han svarer Eder igien, og I faaer en

skrift-

skriftlig Proces paa Halsen for det Almindelige, som domme begge Parter til at udlees.

Det gaaer endnu verre til, dersom I skriver for Skue-Pladsen. I begynder med at fremstille Eder for en høi Ret af tive Comoediantere, Folk, hvis Forretning, endskiønt den er baade nyttig og behagelig, dog er giort foragtet ved en almindelig og haard, men tillige uigienkaldelig Dom. Den ulykkelige Fornedrelse, hvor i de befinde sig, forbittrer dem. De finder i Eder en Tilhængere, og viser Eder derfor al den Foragt, som de selv er underkastede. I venter af dem Eders første Dom; De domme Eder, og paatage sig endelig at forestille Eders Stykke. En Spottere paa Parterret er nok til at fælde det; Finder det Bifald, søge strax Øglerne paa en Skue-Plads, som man kalder den Italienske, og de som spille paa Torvene at giøre det latterlig; Der kommer en Snees Skrifter ud for at bevise, at det burde ikke have fundet Bifald. De Lærde, som ikke forstaae meget Gredsk, og dog ikke læse det som skrives paa Fransk, foragte Eder

eller

eller i det mindste stille sig an, som om de foragtede Eder.

I overleverer zittrende og skielvende Eders Bog til en Dame ved Hoffet; Hun giver den til sin Kammer-Pige, som giør Kryller deraf; Og en Tienere i et snoret Liberie leer Eder ud, fordi I ikke er saa vel klæd som han.

Sæt, at den Berømmelse, som I indlægger ved Eders Arbeide, noder Misundelse selv til at tilstaae undertiden, at I har nogen Fortieneste. Det er alt hvad I kan vente saa længe I lever; Og I maa endda betale det dyrt nok! Man tillægger Eder Skandskrifter som I ikke engang har læst, Vers som I foragter, Meninger, som I aldrig har haft; Og I maa tilsidst tage et Partie, saa fremt I ikke vil at alle Partier skal forene sig mod Eder.

Der er i Paris et stort Antal af smaa Selskaber, hvor et af de Fruentimmer forer Ordet, som i deres Smukheds Nedgang viser Morgenrøden af deres Forstand. Et par Lærde Folk er de første

Ministre i dette lille Rige. Forsømmer I at giøre Opvartninger, anseer man Eder som en Fiende, og søger at giøre Eder ulykkelig. Med alt dette bliver I, al Eders Fortieneste uagtet, gammel i Armod og Elendighed; De Poster, som er bestemte til Lærde Folk, tilsnige andre sig ved Underfundighed. En Skolemester faaer ved sin Discipels Moders Forbøn et Embede, som I ikke engang torde tænke paa; Og en Snylte-Giest af en Hofmand gaaer af med en anden Betiening, som I var skikket til.

Kommer I af en Hendelse i et Selskab, hvor I finder nogle af de Skribentere, hvis Bøger ingen skiotter om at læse; eller af de halv-lærde Folk, som ikke engang har Gaver nok til at være maadelige Skribentere, men som har en Titel eller Betiening, eller er Medlemmer af en talrigere og anseeligere lærd Forsamling, vil I merke af den høie Mine som de give sig, og af den Foragt hvormed de anse Eder, at I hører kuns til den ringeste Classe af det menneskelige Kion.

Efter

Efter 40. Aars Arbeide beslutter I omsider at søge ved List og Underfundighed det, som man ikke giver Folk for deres Fortieneste; I spiller den samme Rulle som andre for at komme i det Franske Academie, og for at oplæse ved Eders Modtagelse med en hees Stemme en Lov-Tale som Dagen efter bliver forglemt.

Dette Franske Academie er det hemmelige Maal for alle Lærde Folkes Ønsker; Det er en Skionhed, mod hvilken de skrive Viser og Skiemte-Digter, indtil de nyde hendes Gunst, og som de forlade, saasnart de har nydt den.

Det er ikke saa forunderligt, at de tragte efter at komme ind i en Forsamling, som altid har haft Fortienester, og af hvilken de haabe, skiønt forgieves, at nyde Beskyttelse; Men I vil uden Tvil spørge mig, hvorfor de tale alle saa meget ilde der om, indtil de er kommen der i, og hvorfor det Almindelige som dog har Ærbodighed for Videnskabernes Academie, skaaner saa lidt det Franske Academie. Det kommer der af, at det Franske Academies Arbeider legges den store Mængde

for Øine, og at de andre er skiulte; Enhver Fransk troer at han forstaaer sit eget Sprog, og han bilder sig ind at han har Smag; Men han giver sig ikke ud for at være en Naturkyndig. Mathematiken er altid for Nationen i Almindelighed en Art af Hemmelighed, og følgelig noget ærværdigt. De Algebraiske Udregninger give hverken Anledning til Skiemte-Digter, eller til Viser, eller til Misundelse; Men man dømmer ubarmhiertig om store Samlinger af maadelige Vers, af Complimenter, af Taler, og om de Berømmelser, der ofte er ligesaa urigtige som den Veltalenhed hvormed de fremsættes. Man er fortrydelig over at see Udødelighedens Sind-Billede for i Spidsen af nogle Afhandlinger, som ikke indeholde noget evigt, uden den Forglemmelse hvortil de er fordømte.

Imidlertid er det vist, at det Franske Academie kunde tiene meget til at forbedre Nationens Smag; Man har kunnodig at læse dets Anmerkninger over Cid; Cardinal Richelieus Misundelse havde i det mindste den gode Virkning. Nogle flere Arbeider af dette Slags vilde

have en kiendelig Nytte; Man har nu i Hundrede Aar ventet dem fra det eneste Selskab, som er i Stand til at giøre det med Nytte og paa en anstændig Maade.

Man beklager at Halvparten af Lemmerne bestaae af Herrer, som sielden bivaane Forsamlingerne, og at der i den anden halve Deel neppe er 8. eller 9. lærde Folk som er flittige. Academiet bliver ofte forladt af sine egne Lemmer. Ikke desmindre er aldrig saasnart en af de Fyrretive død, at der jo er Ti Medbeilere til den ledige Plads; En Bispe-Stoel søges ikke med saa stor Heftighed; Man reiser med den første Post til Versailles; Man faaer alle Damerne til at tale for sig; Man betiener sig af alle sine Venners List, sætter alle Hiul i Gang; Had og Misundelse er ofte Virkningen af disse Foretagender; Den fornemmeste Anledning til den vederstyggelige Skiemte-Digt, som har skilt os ved den berømte og ulykkelige Rousseau, kom der af at han ikke fik den Plads, som han søgte ved Academiet. Opnaar I endelig dette Fortrin for Eders Medbeilere, finder I strax der-

efter, at Eders Lykke bestaaer alene i Indbildningen; Men faaer I derimod Afslag, er Eders Fortrydelse virkelig. Man kunde gierne give de fleste lærde Folk den Grav-Skrift:

Her hviler nu ved Hippocrene
En fattig og foragtet Mand,
Som ved sin Møie vant alene
At leve i en usel Stand.

Men hvortil sigter denne lange Tale som jeg holder til Eder? Skeer det for at afskrække Eder fra Studeringer? Nei; Jeg vil ikke saaledes sætte mig imod Skiebnen, jeg vil alene raade Eder til Taalmodighed.

II.

Et Stykke af et Brev

til den samme

Om Stilens Fordervelse.

Man klager i Almindelighed, at Stilen er fordærvet, endskiønt vi har store Mynstre i alle Slags. En af disse Tiders store Feil, som meest befordrer denne Aftagelse, er en Blanding af adskillige Skrivemaader. Det lader som vi Forfattere ikke giøre os Umage nok for at efterligne Mahlerne, som aldrig falde paa at forene Calots latterlige Miner med Raphaels ædle Gestalter. Jeg har merket, at man ofte i Historier, som ellers er vel skrevne, og i Skrifter som indeholde vigtige Lærdomme, søger at betiene sig af den Stiil som er brugelig i daglig Omgang, naar den er allerfriest. Nogle har sagt at man bør skrive som man taler; men Meningen af denne Regel er, at man bør skrive naturlig. Man taaler i Breve til sine gode Venner, adskillige Urigtigheder, Friheder, og dristig Skiemt, fordi saadanne Breve skri-

ves uden lang Overleg og Konst; Men naar man skal tale eller skrive med Ærbødighed, bør man paa det nøieste tage Velanstændigheden i Agt. Og jeg maatte gierne spørge om der er nogen som man bør have mere Ærbødighed for end det Almindelige? Skulle det vel være tilladt at sige i et Mathematisk Skrift: At en Landmaalere, som vil blive salig, maa fare til Himmels i en ret Linie; At de Størrelser som forsvinde, slaa Næsen til Jorden, fordi de har vildet stige for høit; At et Frøe som man har lagt i Jorden og vent Spiren deraf ned, mærker den Streg, som man har spilt det, og løfter sig op igien; At, dersom Saturnus forgik, blev det dens femte Drabantere og ikke den første som tog dens Plads igien, fordi Kongerne see ikke gierne deres Tronfølgere nær om sig; At der er intet tomt i Naturen uden en fattig Mands Pung; At Hercules var en Naturkyndig, og at det var ikke got at modsige saa stærk en Philosoph.

Man

Man finder Skrifter, som ellers er meget gode, besengte med dette Ordgyderie; Aarsagen til en Feil, som er saa almindelig, kommer i mine Tanker deraf, at man tilforn med Grund har beskylt Forfatterne for Pedanterie: In vitium ducit culpæ fuga. I det man vil undgaae en Feil, falder man ofte i en anden.

Man har saa tit sagt at man bør skrive i den Tone, hvor i man taler i et got Selskab, at de alvorligste Skribentere derover er bleven skiemtsomme, og at de for at være i got Selskab med deres Læsere, har sagt Ting, som ikke lod sig sige uden i meget slette Selskaber.

Man har vildet tale om Videnskaber, ligesom Voiture talede til Mademoiselle Paulet om Galanterie, uden at betænke, at Voiture havde ikke engang selv den rette Smag i denne Skrivemaade, som dog ikke er af det rareste Slags, og hvori man har holt ham for at være saa fortreffelig; Han tog ofte

en falsk Vittighed for Artighed, og det Glimrende for det Naturlige.

Skiemt duer ikke i alvorlige Materier, fordi den gior at man betragter Tingen kuns paa en Side, som ofte ikke engang er den man har i Sigte; Den gaar mestendels ud paa falske Sammenligninger og paa en uanstændig Tvetydighed; Og deraf kommer det at de som vil ansees for at være skiemtsomme, har fast alle en falsk Vittighed og kuns maadelig Forstand.

Mig synes at man i Poesien lige saa lit bør blande adskillig Stil som i Prose. Den **marotiske** Stiil har paa nogen Tid fordærvet vores Poesie ved en Miskmask af nedrige og høie, gamle og nymodige Talemaader; Man hører ofte i moralske Skrifter en Springedans synges efter **Rabelæs** Maade til **Horazes** Floite:

Den

Den store Boileau vil altid Mynster blive,
Hans Stil alvorlig var, hans Tanker rigtige.
Folg hans Exempel, og lad hvem der vil, kuns skrive
Moraler i saa vild en Stiil som Rabelæ.

(*) Forrykte Rimere, som Hiernen klingrer paa
Bittre som Aloe og Coloquinthe Saft,
Afskyelige Folk. Jeg aldrig være saae.
I Pialte-Krammere. I Fæ, som Gud har skabt.

Al

(*) Talemaader i et Marotisk Vers: de er endnu meget mere grove og afsmagende i den Franske Original; det Unaturlige og Falske er saa uendeligt, at der i et hvert Sprog maa findes meget deraf som ikke kan oversettes; dersom det havde været

Al saadan Sladder som enhver opfinde kan Vanærer Stilen og Forfatterens Forstand.

tilladt ganske at vige fra Originalen, og at laane Exempler af nogle uvittige Skiemte-Digter som er skrevne paa Dansk, var det ikke vanskeligt deriblandt at finde Originaler i ligesaa marotisk en Smag.

III.

Udskrift af et Brev til den første Betientere ved den lærde Told-Bod.

Den 20 Jun. 1733.

Siden I, min Herre, er i Stand til at giøre de smukke Videnskaber Tieneste, vær da saa god og stæk ikke Vingerne saa meget paa vore Forfattere; Giør ikke dem til tamme Fugle i en Hønse-Gaard, som har Vinger til at blive Ørne. En anstændig Frihed oplofter Sindet, og Slaverie giør det krybende. Dersom der havde været en lærd Inquisition i Rom, havde vi nu omstunder ikke haft enten Horatz, eller Juvenal, eller Ciceros Philosophiske Skrifter. Dersom Milton, Dryden, Pope og Locke havde ikke været frie, havde Engelland hverken haft Poeter eller Philosopher; Det var jo ret Tyrkisk om man vilde forbyde Boktrykkerier, og at indskrænke dem

dem for meget, er det samme som at forbyde dem. Lad eder noie med at forbyde strængelig alle Skandskrifter, fordi det er en Last; Men, saa længe man selger aabenbare Samlinger af saadanne uforskammede Lumperier, og saa mange andre Skrifter som fortiene Afskye og Foragt, saa tillad i det mindste at Bayle føres ind i Landet, og at en Mands Skrifter som har giort sit Fædreneland saa stor Ære, ikke regnes iblant de forbudne Vahre.

I forteller mig, at de Øvrigheds-Personer, som forestaa den Lærde Told-Bod, beklage at der er for mange Bøger til; Det er jo ligesom Oldermanden for Kiøbmændene vilde klage over, at der var for mange Vahre i Paris; Kan man ikke lade kiøbe dem hvem der vil. Et stor Bibliothek er som Byen Paris, hvori der er henved otte hundrede tusende Mennesker; I omgaaes ikke med alle disse Folk; I søger Eder et Selskab ud iblant dem, og forandrer det undertiden. Det samme giør man med Bøger. Man udvelger sig nogle Venner af Mengden. Der er maaskee syv til otte hundrede tusende

sende Strids-Skrifter, femten eller sertentusende Romaner, som I aldrig læser; En Mængde af Uge-Blade, som I kaster paa Ilden, saasnart I har læst dem; En Mand som har Smag læser kuns det som er got; Men en Stats-Mand taaler baade det onde og det gode; Folkes Tanker er bleven til en vigtig Vahre i Handelen. De Hollandske Boghandlere vinder en Million Aarlig, fordi de Franske har Forstand.

En maadelig Roman er, som jeg vel veed, iblant Bøger det samme, som en indbildt Nar er i Verden. Man foragter ham, men taaler ham dog. Af saadan en Roman lever baade Forfatteren, som har skrevet den, og Boghandleren, som selger den, og Skrift-Støberen og Bogtrykkeren, og Papirs-Mageren og Bogbinderen, og Viise-Drengene og Viin-Skienkerne og Oltapperne, som alle disse bringe deres Penge til. Skriftet fornøier desuden i et par Timer nogle Fruentimmer, som elsker det Nye i Bøger ligesom i andre Ting. Folgelig har saadant et Srift, hvor uselt det end er,

bragt

bragt to vigtige Ting tilveie, som er Fordeel og Fornøielse.

Skue-Spil fortiene endnu mere Opmærksomhed. Jeg betragter dem ikke allene som en Tidsfordriv, der holder unge Mennesker fra Liderligheder. Der er Tid nok baade for og efter et Skue-Spil, som man kan anvende paa de forgengelige Fornøielser, som strax efter foraarsage Vemmelse. Desuden gaaer man ikke altid paa Skue-Pladsen, og i den store Mengde af Folk er der neppe fire tusende Mennesker, som jevnlig besøge den; Jeg betragter Sorge- og Skue-Spil som en Skole for Dyd, Fornuft og Velanstændighed. Corneille, der i Frankerige har tænkt som en gammel Romere, har stiftet en Skole for at lære Ædelmodighed, og Moliere en for at lære Artighed. Den Franske Vittighed, som er bleven dannet af dem, drager Fremmede herhid fra alle Kanter af Europa, som komme for at oplæres af os, og berige Hoved-Staden. Vores Fattige Leve af det som disse Skrifter indbringe, og Skrifterne selv give os et Her-

skab

skab over de Nationer, som hade os. Naar vi noie overlegge alting, maatte vi være Fiender af Fædrenelandet, dersom vi vilde forkaste vore Skuespil. En Øvrigheds Person, som fordi han har kiøbt et Dommer-Embede dyrt, bilder sig ind, at det anstaaer ham ikke at see Cinna forestille, viser megen Hovmod, og meget liden Smag.

Der findes altid i vores slebne Nation nogle af de Gemytter, som endnu har beholt noget af den Gothiske og Vendiske Smag; Jeg holder ingen for ægte Franske uden dem som elske Konster, og befordre dem.

Denne Smag, maa jeg tilstaae, begynder meget at falde hos os. Vi er Sibariter, som til sidst blive kied af vore Kieresters Venlighed. Vi nyde og bruge de store Mænds Skrifter, som har arbeidet til vores og Efterkommernes Fornoielse, ligesom vi modtage Naturens Gaver, og ligesom det var en Skyldighed; Det er kuns hundrede Aar siden vi spiste Olden ligesom andre Barbarer, og de Triptolemer, som har givet os

det reneste Korn, agte vi ikke mere (*). Intet kan bevæge os til at forlade den Skiødesløshed i store Ting, som blande sig i den Heftighed som vi vise i de smaa.

Vi anvender hvert Aar mere Flid og meer Kunst paa vore Tobaks-Daaser, og andet smaat Kram, end Engellænderne nogen Tid har anvent paa at giøre sig Herrer af Søen, paa at faae Vandet til at stige ved Ild, og paa at udregne Lysets Afvigelse. De gamle Romere opførte store Bygninger for at lade vilde Dyr slaaes. Og vi har i en Tid af Hundrede

(*) Dersom gode Skribentere saa hastig forglemmes i et Land, der har haft saa store Mænd og saa megen Ære og Fordeel af deres Arbeider, er det ikke saa underligt, om man paa andre Steder har seet en Mand, der har haft store Fortieneſter af sine Lands-Mænd, overleve sin egen Ære, og foragtes saasnart han er død. De som er driftige nok til at følge haus Fod-Spor, kan behøve at læse saadanne Skrifter som det første af disse Breve, for at lære Taalmodighed.

drede Aar ikke kundet bygge en maadelig Sal for at forestille de største Mester-Stykker af den menneskelige Forstand. Den hundrede Deel af Paalæggene paa Kort var nok til at bygge et Comoedie-Huus, som var smukkere end Pompejes Skue-Plads. Men hvem er der vel i Paris (*), som har Lyst til at giøre

 noget

(*) Da det Danske Comoedie-Huus er saa smukt som nogen Skue-Plads i Europa, behøves ikke denne Erindring her. Vi har smukke Huse nok, havde vi kuns ligesaa smukke Skrifter. Vi behøver ikke saa meget prægtige Bygninger for at huse, eller forestille vore lærde Mester-Stykker, som vi behøve smukt Papier, gode Bogstaver og Opmuntringer for vore Forfattere, Bogtrykkere og Forlæggere til at skrive og trykke. Naar jeg betænker hvor meget man her anvender paa at boe vel, og den Smag som man viser baade i Bygninger og i Boeskab tviler jeg ingenlunde paa, at der jo er mange, som gierne gav noget af deres Overflødighed for at have lige saa smukke Bøger. Jeg har derfor meget bedre Tanker om mine Lands-Mænd end Herr Voltaire om sine.

noget for det Almindelige? Man spiller Kort, giør sig til gode, bagtaler hinanden, giør nogle slette Viser, og sover hen i Dumhed, for at føre Dagen efter lige saa letsindig og skiødeslos en Levemaade. I, min Herre, som har i det mindste et lille Embede, hvori I kan give nogle gode Raad, søg at opvække Folk af denne barbariske Søvnagtighed, og giør, om I kan, noget got mod de Videnskaber, som har giort Frankerige saa meget got.

IV.

Afhandling

om

Det som man kunde giøre og ikke giør.

At lade det gaae som det kan, giøre sin Pligt saa nogenledes, og tale altid vel om Prioren, er en gammel Munke-Regel, men den sætter Klosteret kuns i maadelig Tilstand, og giør at det tilsidst falder i Uorden og Foragt.

Naar

Naar der er intet som opvækker Folk, er de som Esler, der gaae deres Vei langsom og ligefrem, som standser ved det første der møder dem, og som i god Roe fortære deres Foer, uden at anfægtes af de Vanskeligheder, som holde dem tilbage; Men ved Lyden af en Røst som opmuntrer dem, ved Stinget af en Spore, som opvækker dem, er de som raske Hæste der bruges til et Vedde-Løb, og som løbe og springe langt over deres Maal. I Mangel af de Erindringer, som Abbeden af St. Pierre har giort, var maaskee de ubillige Tareringer ved Skatternes Paalæg i Frankerige aldrig bleven afskaffede. Uden Lockes Advarsel var den almindelige Uorden i Mynten ikke bleven forebygget i London. Der er ofte Folk til, som uden at have trængt sig ind i en Betiening, der giver dem Ret til at domme deres Ligemænd, elske det Almindelige Beste ligesaa meget, som det forsømmes undertiden af dem der har forpagtet Ret til at giøre ont og got.

Der var engang i Rom, i Republikens første Tider, en Borgere, hvis herskende Begierlighed var Lyst til at tie-

ne sit Fædreneland. Han forlangte at tale med den øverste Borgemester; Man svarede ham, at Borgemesteren sad til Bords med nogle Raads-Herrer, deres Kiereſter og deres Narre; Han overleverede til en af de dumdriſtige Slaver, som vartede op ved Bordet, en Anſøgning, hvoraf Indholdet var omtrent saaledes:

Siden Tyranner har giort alt det Onde i Verden som de har kundet, hvorfor giør da ikke I som vil være Gode alt det gode som I kan? Hvor af kommer det, at de Fattige beleire Eders Templer og Eders Torve, og at de fremviſe en Elendighed, som er Staten til Byrde og Eder til Skam, paa en Tid da deres Hænder kunde bruges til offentlige Arbeider? Hvad beſtiller i Freden denne ørkesløſe Krigs-Hær, som kunde forbedre Lande-Veiene og Fæſtningerne? Diſſe Moſer ſkulle, derſom de blev udtørrede, ikke mere anſtikke Luften i en Provints, men blive til frugtbare Agre. Diſſe uregelmæssige Gader, som ikke burde findes uden i Barbariſke Byer, kan forandres til prægtige Pladſer; Dette Marmor, som ligger opſtablet ved Bredden af Ty-

be-

beren, kan hugges til Stytter og blive Belønninger for store Mænd og Opmuntringer til Dyden. Eders offentlige Torve burde være baade prægtige og bequemme, og de er baade urene og uanseelige; Eders Huse mangle Vand, og Eders offentlige Vand-Spring er hverken nette eller reenlige; Eders fornemmeste Tempel er en barbarisk Bygning; Indgangen til Eders Skue-Spil seer heslig ud; De Sahle, hvor Folket forsamler sig for at høre det som hele Verden agter høit, er hverken nette, eller store, eller prægtige nok. Palladsen i Eders Hoved-Stad er nær ved at falde ned, og ingen boer deri. Det er forgieves, at Eders Ladhed vil svare mig at det vilde koste alt for mange Penge, at giøre alle disse Forbedringer. Vel an! giv disse Penge til Massageter og Cimbrer; Mon de ikke skulde lade sig leie af Romere, af Eders Byg-Mestere, af Eders Bildhuggere, af Eders Mahlere, af Eders Kunstnere; Disse Kunstnere skal give Staten Pengene tilbage ved de ny Bekostninger som de sættes i Stand til giøre; De smukke Kunster vil komme i Anseelse, de vil forøge baade Eders Ære og Eders Rigdom; Thi det

Folk, som arbeider meest, er altid det rigeste. Søg en ædel Ære, at Grækerne, som begynde at fatte Høiagtelse for Eders Tapperhed og Opførsel, ikke skal bebreide Eder Eders Grovhed.

Man læste Borgerens Foreſtilling over Bordet; Raadet talede ikke et Ord, men bad om noget at drikke; Stats-Byg-Mesteren sagde at der var noget got i dette Skrift, og man talede ikke mere derom; Samtalen gik siden ud paa den Falerniske Viin, og hvor meget den Cecubiske aarlig kunde beløbe sig til. Man roste en bekient Kok; Man undersøgte Opfindelsen af en ny Sos over Storer; Man drak Sundheder, fortalte to eller tre slette Fabler og sov ind. Ikke desmindre lod Raads-Herren Appius som hemmelig var bleven rørt af denne Foreſtilling, nogen Tid efter bygge den Appiske Gade, Flaminius den Flaminske, en anden udpyntede Capitolium, en anden byggede et Amphitheater, en anden indrettede offentlige Torve. Den ubekiendte Borgeres Skrift var en Sæd, hvor af der efterhaanden udspirede store Mænd.

V.

V.

Om Titler.

Ved at giennemlæse Horatz har jeg lagt Merke til dette Vers i et Brev til Mecenas: *Te dulcis Amice reviſam.* Jeg vil beſøge Eder, min kiere Ven. Denne Mecenas var den anden Perſon i det Romerſke Keiſerdom, det er at ſige, en mægtigere og anſeeligere Mand, end den ſtørſte Monark i Europa er nu omſtunder.

Ved at giennemlæse Corneille, har jeg merket at han i et Brev til den ſtore Scuderi, taler ſaaledes om Cardinal Richelieu: Hr. Cardinalen Eders og min Herre. Det er uden Tvil den førſte Gang man har talt ſaaledes om en Miniſter, i al den Tid der har været Miniſtre, Konger og Hyklere til i Verden. Den ſamme Peter Corneille Forfattere af Cinna, tilſkriver underdanigſt denne Cinna til Hr. Montauron, Kongens Caſſerer, hvilken han uden Betænkning ligner ved Auguſt; Det gior mig ont, at han ikke har kalt Montauron, Naadige Herre. Man fortæller at en gammel Officeer, ſom forſtod ikke meget af Forfængelighedens Sprog, ſkrev

engang til Margreven af Louvois, Min Herre! og da han fik intet Svar, skrev han Naadige Herre! Han fik end da intet Svar, fordi Ministren havde endnu, Min Herre! paa Hiertet; Omsider skrev han til ham: Min Gud, min Gud Louvois! og i Begyndelsen af Brevet, Min Gud, min Skabere. Alt dette beviser det ikke, at Romerne i de gode Tider var store og beskedne, og at vi er smaa og forfængelige.

Hvorledes befinder I Eder, min kiere Ven, sagde en Hertug til en Adelsmand? Ret vel til Eders Tieneste, min kiere Ven, svarede den anden; Og fra det Øieblik af blev hans kiere Ven hans uforsonlige Fiende. En stor Herre i Portugal talede med en stor Herre i Spanien, og kaldede ham hvert Øieblik Deres Excellence; Den Castilianske svarede: *Vueſtra merced*, det er en Titel, som man giver til dem der har ingen; Portugiseren blev vred, og kaldte Spanieren igien Vueſtra merced; Den anden gav ham da strax Excellence. Tilsidst blev Portugiseren kied der af, og sagde: Hvorfor giver I mig altid Vueſtra merced, naar jeg giver Eder Excellence, og hvorfor kalder I

mig

mig Excellence, naar jeg kalder Eder Vueſtra merced? Det kommer der af, ſvarede meget ydmyg Caſtilianeren, at alle Titler er mig lige, naar der kuns er ingen Ligning imellem Eder og mig.

Forfængelighed i Titler kom ikke ind i de Nordiſke Dele af Europa, forend Romerne havde giort Bekientſkab med den Aſiatiſke Stolthed. Alle Kongerne i Aſien var og er endnu kiødelige Sødskende Børn af Solen og Maanen; Deres Underſaatter tor ikke regne ſig i ſaadant et Svogerſkab, og en Statholder af en Provints, ſom kalder ſig ſelv Troſtens Muſkat og Fornøielſes Roſe, blev ſteilet, derſom han gav ſig ud for at være i det allermindſte Forvantſkab med Solen eller Maanen. Conſtantin var uden Tvil den første Romerſke Keiſer, ſom beærede den Chriſtelige Ydmyghed med en heel Side af hovmodige Titler. Det er vel ſant at man for hans Tid kaldede Keiſerne Guder; Men det Ord Gud, betydede ikke nær det ſom det betyder nu. Divus Auguſtus, Divus Trajanus, vilde ſige ſaa meget, ſom hellige Auguſt, hellige Trajan; Man troede at det Romerſke Keiſerdoms Værdighed udkrævede, at

at Regentens Siel foer til Himmels efter Døden, og man tilstod Keiseren undertiden denne Titel af hellig, af Divus, som noget arveligt. Det er mestendeels af samme Aarsag, at de første Patriarker af den Christne Kirke kaldede sig alle, Deres Hellighed; Man kaldede dem saaledes for at erindre dem om det som de burde være.

Man giver sig selv undertiden meget ydmyge Titler, for at faae meget prægtige af andre; En Abbed som kalder sig selv Broder, lader sig kalde, Naadige Herre! af sine Munke. Paven kalder sig Guds Tieneres Tienere; En god ærlig Præst i Holsteen skrev engang til Pave Pius den Fierde: Til Pius IV. Guds Tieneres Tienere; Han reiste siden til Rom, for at giøre en Ansøgning, og Inquisitionen lod ham sætte i Fængsel for at lære ham at skrive.

Der var tilforn ingen som havde Titel af Majestet uden Keiseren; De andre Konger blev kalte Deres Høihed, Deres Durkloitighed, Deres Naade.

Ludvig XI. var den første i Frankerige, som man i Almindelighed kaldede Majestet, en Titel som i Gierningen

passer

passer sig lige saa vel til et stort Arve-Riges Værdighed, som til en Val-Stat; Ikke desmindre gav man længe efter hans Tid, Titel af Høihed, til Kongerne af Frankerige, og man har endnu Breve til Henric III., i hvilke man giver ham den Titel. Stænderne i Orleans vilde ikke tillade at Dronning Cathrine blev kalt Majestet; Men efter Haanden kom denne Titel i Brug. Navnet er ligegyldigt, og det er kuns Magter som ikke er det.

Det Tydske Cancellie, som altid har været uforanderligt i sine ædle Sædvaner paastod endnu at ikke give Kongerne uden Durkloitighed i den berømte Westphalske Fred, hvor ved Frankerige og Sverrig gav det Hellige Romerske Rige Love; Keiserens Fuldmægtige Gesandte giorde aldrig nogen Forestilling, uden at tale om Hans Keiserlige Majestets Underhandlinger med de Durkloitigste Konger af Frankerige og Sverrig, men de Franske og Svenske efterlod ikke heller paa deres Side at forsikre, at Deres Majesteter af Frankerige og Sverrig havde mange Besværinger mod den Durkloitigste Keiser; Omsider blev alting ved Fre-

dens

dens Slutning lige paa begge Sider. De store Printser har fra den Tid af passeret i Folkes Tanker for at være alle lige, og den som har slaaet sin Naboe har haft Fortrinnet i de almindelige Domme.

Philip II. var den første Majestet i Spanien; Thi Carl den Femtes Durkloitighed blev ikke Majestet uden for Keiserdommets Skyld; Philip den Andens Børn blev først Høiheder og siden Kongelige Høiheder; Hertugen af Orleans, Ludvig XIII. Broder, tog først 1631. Titel af Kongelig Høihed; Printsen af Conde fik siden Førstelig Høihed, hvilket Hertugerne af Vendome ikke torde tilegne sig; Hertugen af Savoien var den Tid Kongelig Høihed og blev siden Majestæt; Stor-Hertugen af Toscana fik samme Titler, undtagen Majestæt; Og Czaren, som ikke var bekient i Europa uden under Navn af Stor-Første, lod sig kalde Keiser, og blev erkient derfor.

Der var i forrige Tider kuns to Margrever i Tydskland, to i Frankerige, og to i Italien; Margreven af Brandenburg er bleven Konge og stor Konge, men vore Italienske og Franske Margrever er nu omstunder af et andet Slags. Saasnart

snart en Italiensk Borger har den Ære at have en Statholder i Provincen til Bords, og Statholderen siger: Min Hr. Margreve, Æders Sundhed, er han strax Margreve baade han og hans Børn til evig Tid; Saasnart en Land-Junker i Frankerig, som i alt eier fierde Parten af en lille Landsbye, kommer til Paris og gior lidt Lykke eller og lader til at have giort det, kalder han sig i sine Brevskaber Høi- og Velbaarne Herre, Margreve og Greve; Og hans Søn kaldes af hans Skrivere Høibaarne; Og som denne lille Ærgierrighed hverken skader Regieringen eller Selskabet, bekymrer man sig ikke heller derom. Nogle Franske Herrer giøre sig til af at have Tydske Baroner i deres Stald; Nogle Tydske Herrer sige at de har Franske Margrever i deres Kiøkken; Og det er ikke længe siden en Fremmed, som opholt sig i Neapolis giorde sin Kudsk til Hertug; Sædvane er der i mægtigere end Regieringen. Vær kuns lidt kient i Paris, og I kan blive Greve og Margreve saa meget i behager; Vær derimod en Betientere ved Retten eller Financerne, og faae af Kongen et virkeligt Margrevskab,

I bli-

I bliver dog ikke derfor Margreve. Den berømte Samuel Bernard var mere Greve end Fem Hundrede Grever, som vi kiender og som ikke eier fire Agre. Kongen havde oprettet hans Landgods Coubert til et got Grevskab; Men dersom han havde lade sig melde i en Besøgelse som Greve Bernard, havde man leet ham ud.

Det gaaer ganske anderledes til i Engelland. Dersom Kongen giver en Kiøbmand Titel af Greve eller Baron, faaer han strax uden Vanskelighed af hele Nationen det Navn som tilkommer ham. Folk af de ældste og anseeligste Familier, og Kongen selv kalder ham Mylord. Det gaaer lige saadan til i Italien; Der er en Protocol af Monsignors; Paven giver dem selv denne Titel; Hans Læge er Monsignor, og ingen har noget derimod.

I Frankerige er Monseigneur en forskrækkelig Sag. En Biskop var for Cardinal Richelieus Tid kuns Høiærværdige Fader i Gud; Men da Richelieu blev Stats-Secreterer, medens han endnu kuns var Biskop af Lusson, blev hans Medbrødre Bisperne, for ikke at give ham alene Titel af Monseigneur, enige om at give sig den selv. Dette Foreta-

vetagende fant ingen Modsigelse iblant Folk, men da det var en Titel som Kongerne ikke havde givet Bisperne, blev man ved i aabne Breve, Befalninger og Forordninger, som kom ud fra Hoffet at kalde dem alene Herrer, og Herrerne i Stats-Raadet skrive aldrig til en Biskop andet end min Herre.

Hertugerne har haft mere Umage for at sætte sig i Besiddelse af Monseigneur; Den høie Adel og de høie Betiente, har reent ud afslaaet dem denne Titel. Den største Prove paa den menneskelige Hovmod er at tage disse Ære-Titler af sine Ligemænd, men det er meget vanskeligt at bringe det dertil; Man finder altid en Hovmod, som bestrider en anden. Da Hertugerne paastod at de smaa Adelsmænd skulle kalde dem Monseigneurs, forlangte Forstanderne i Parlamentet det samme af Advocaterne. Man veed endnu at tale om saadan en Forstandere, som ikke vilde lade sig aarelade, fordi hans Barberere havde sagt: Min Herre! paa hvilken Arm vil I at jeg skal aarelade Eder. Der var en gammel Parlaments Raad som førte sig fornuftigere op; En Sagforere sagde engang til ham: Naadige Herre! Herren Eders

Secreterer . . . . . ; Parlaments-Raaden svarede ham kort, I har begaaet tre Feil i tre Ord; Jeg er ikke Raadige Herre; min Secreterer er ikke Herre, det er min Skrivere.

For at giøre Ende paa dette forfængelige Ordgyderie, maa det engang komme dertil, at alle Mand-Folk i den hele Nation bliver Raadige Herrer, ligesom alle Koner, som tilforn kuns var Mademoiseller, nu er Madamer. Naar en Tiggere i Spanien møder en anden Tiggere, siger han til ham; Herre, har deres Velbyrdighed allerede drukket sin Skokolade? Denne høflige Maade at forklare sig paa oplofter Sielen og vedligeholder det menneskelige Kiøns Værdighed.

Cæsar og Pompejus kalte hinanden i Raadet, Cæsar og Pompejus; Men disse Folk vidste ikke at leve. De sluttede deres Breve med Vale, Far vel; Vi andre har for 60. Aar været hinandens beredvillige Tienere; Vi er siden bleven hinandens ydmygste og underdanigste, og for nærværende Tid har vi den Ære at være det. Jeg beklager vore Efterkommere; Det vil blive dem meget vanskeligt at forbedre disse smukke Skrivemaader.

VI.

VI.

Om Ære.

En

Samtale med en Chineser.

I Aaret 1753 var der en Chineser i Holland. Denne Chineser var en lærd Mand og en Kiøbmand: To Ting, som ikke burde være stridige, men dog er bleven det hos os; hvilket vi maa tilskrive den dybe Ærbødighed, som man har for Penge, og den liden Høiagtelse, som det menneskelige Kiøn altid har vist for Fortieneste.

Denne Chineser, som talede lit Hollansk, befant sig i en Boglade tilligemed nogle Lærde: Han forlangede en Bog; Man forelagde ham Bossuets almindelige Historie, som var slet oversat. Ved det smukke Navn af en almindelige Historie blev han meget fornøiet; Jeg vil der faa at see, sagde han, hvad man siger om vores store Rige, om

vores Nation, som har været et mægtigt Folk i 50 tusende Aar; Om den Folge af Keisere som har regeret os i saa mange hundrede Aar. Jeg vil faae at see, hvad man tenker om vore Lærdes Religion, og om den enfoldige Maade hvorpaa vi dyrke det høieste Væsen. Hvilken Fornøielse vil det ikke være at see, hvorledes man taler i Europa om vore Konster, hvoraf mange er ældere hos os end alle de Europæiske Riger. Jeg tviler ikke paa, at jo Forfatteren har begaaet adskillige Feil i Historien af den Krig, som vi har fort for to og tive tusende, fem hundrede og to og halvtredsindstive Aar siden mod de tappre Folk i Tunquin og Japan, og i Beskrivelsen af det høitidelige Gesantskab, hvorved den mægtige Keiser af Indien lod forlange vore Love, Aar 5000000000000791234500000, efter Verdens Skabelse. Ei, sagde en af de Lærde, man taler ikke engang om Eder i denne Bog: Jer af alt for liden Betydenhed dertil; den største Deel deraf handler om den fornemmeste Nation paa Jorden, det store Jødiske Folk.

Det

Det Jodiske? sagde Chineseren. Disse Folk maa da være Herrer af de tre fierde Dele af Jorden i det mindste? De haaber vel at blive det engang, svarede man ham, men imidlertid har de den Ære at være her Pialte-Kremmere, og at beklippe undertiden vore Penge. I spøger nok, sagde Chineseren, skulle de Folk vel nogen Tid have haft et stort Rige? De har eiet, svarede jeg ham, i nogle Aar et lille Land, men det er ikke af Størrelsen af Landet, at man bør domme om et Folk, ligesom det ikke er af Rigdommen at man bør domme om et Menneske. Men taler man ikke og om andre Folk i denne Bog, spurte Chineseren? Jo vist, sagde den Lærde, som var med mig, og som altid vilde føre Ordet: Man taler meget om et lidet Land af 60 Mile i Breden, som kaldes Egypten, hvor man foregiver at der har været en Søe af 150 Mile i Omkreds; Min Gud, sagde Chineseren, en Søe paa 150 Mile i et Land som er 60 bredt; Det er meget artigt! Alle Folk var vise i dette Land, sagde Docteren. Ei! det har jo været meget gode Tider, svarede Chineseren, men er det da alt? Nei,

Europeeren, Der bliver og meget talt om de berømmelige Græker. Hvem er disse Græker, sagde Mandarinen? Ak, svarede den anden, de boede i en Provints som er saa stor som den tohundrede Deel af China, men som har giort stor Opsigt i hele Verden. Jeg har aldrig hørt tale om disse Folk, enten i Mogol eller i Japan eller i det store Tartarie, svarede Chineseren.

Hvilken Uvittig, hvilken Barbar, sagde vores Lærde Mand meget høflig: I kiender da ikke Epaminondas den Thebaner, eller den Pireiske Havn, I veed ikke Navnene paa Achilles to Heste, eller hvad Silenes Asen heed? I har ikke hørt tale enten om Jupiter, eller om Diogenes, eller om Lais, eller om Cibele, eller om . . .

Jeg er bange, svarede Chineseren, at I kiender lige saa lidt til den udødelige og viit berømte Xi=xo=fu, Con=co=chi=gram=ki og til den store Fi=psi=hi=hi. Men sig mig dog, hvad for andre

dre ubekiente Ting findes i denne almindelige Historie? Derpaa talede den Lærde i et heelt Qvarteer om den romerske Republik, og da han kom til Julius Cæsar, falt Chineseren ham ind i Talen og sagde: Jo, jo, ham kiender jeg; Var han ikke en Tyrk (*)?

Hvad nu, sagde den Lærde, som begynte at blive hidsig, veed I ikke engang Forskiellen imellem Hedninger, Christne og Muselmænd. Kiender I ikke engang Constantin og Pavernes Historie? Vi har nok hørt tale, svarede Asiateren, om en vis Mahomet.

I maa dog i det mindste, svarede den anden, kiende Luther, Zvinglius, Bellarminus, Oecolampadius. Jeg kunde ikke beholde disse Navne engang, svarede Chineseren, som gik bort for at selge en anselig Deel Peco-Thee og fiin Grogram hvorfor han tilverlede sig igien nogle

(*) Det er ikke længe, siden Chineseren holt alle Europæer for at være Mahomedaner.

nogle Bahre, som han førte hiem til sit Fædrene-Land, hvor han tilbad Tien og ærede Confucius.

Jeg, som var vidne til denne Samtale, lærte deraf hvad Ære er, og sagde: Siden Cæsar og Jupiter er ubekiente i det smukkeste, det ældste, det største, det folkerigste, og det artigste Rige i Verden, staaer det Eder vel an, I Statholdere i nogle smaa Provincer, I Prædikantere i et lille Sogn i en lille Bye, I Lærere og Mestere paa de høie Skoler, I smaa Forfattere, og I som skrive vitløftige Afhandlinger om ubetydelige Ting, det staaer Eder vel an, at giøre Eder til af Eders store Navne og prægtige Titler.

